

Säkerhet i den grundläggande utbildningen

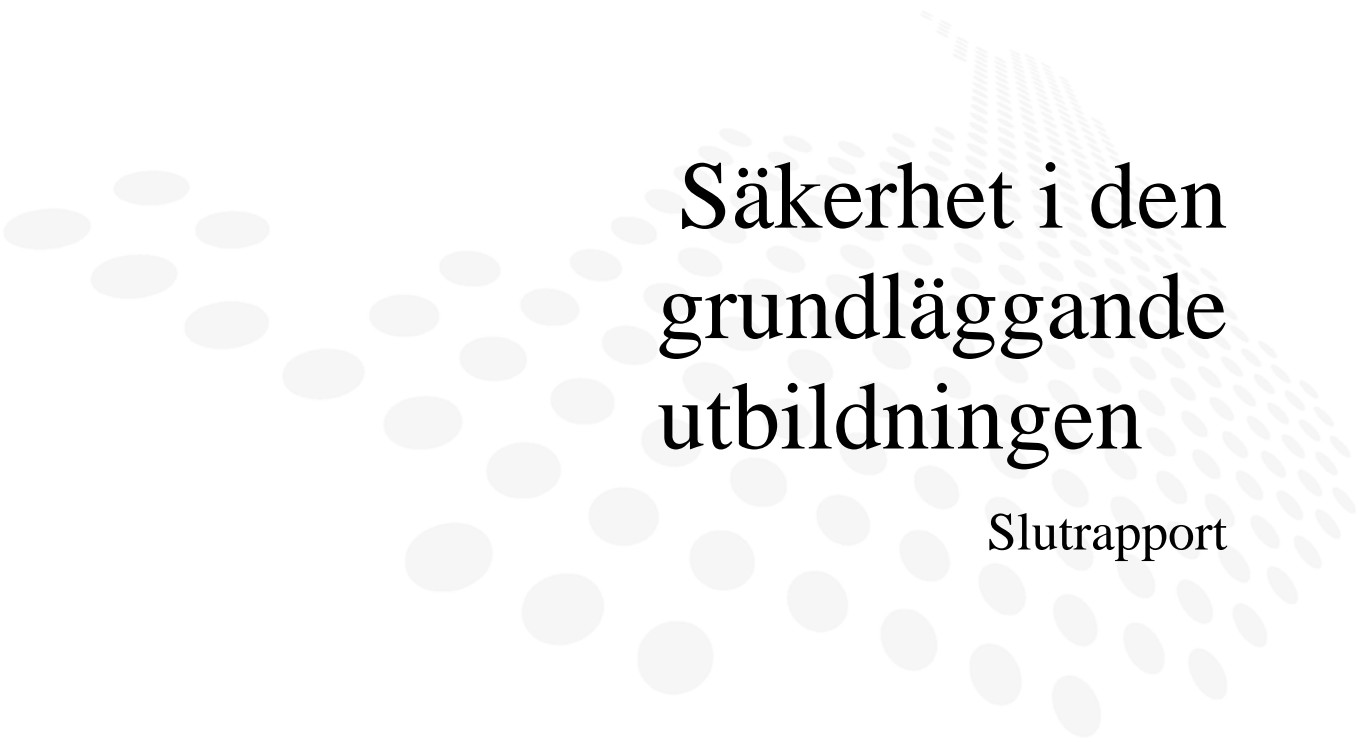
Slutrapport

Inre säkerhet

INRIKESMINISTERIETS PUBLIKATION 16/2012

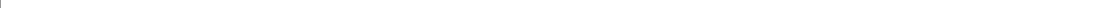
INRIKESMINISTERIET
Inre säkerhet

Säkerhet i den grundläggande utbildningen

Slutrapport

Helsingfors 2012

Inrikesministeriet
Kopieringstjänsten
Helsingfors 2012

ISSN 1236-2840
ISBN 978-952-491-713-1 (häftad)
ISBN 978-952-491-714-8 (PDF)

Tekijät (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Turvallisuus perusopetuksessa -ohjausryhmä (ent. Perusopetuksen turvallisuuskortti -ohjausryhmä) Puheenjohtaja pelastusylijohtaja Pentti Partanen Sihteeri ylitarkastaja Maija Peltokangas		Julkaisun laji Loppuraportti	
		Toimeksiantaja Sisäasiainministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 14.1.2009, SM142:00/2008	
Julkaisun nimi Säkerhet i den grundläggande utbildningen, Turvallisuus perusopetuksessa			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä antoi 30.4.2010 Turvallisuus perusopetuksessa -ohjausryhmän tehtäväksi perusopetuksen turvallisuustavoitteita ja -sisältöjä koskevien ehdotusten laatimisen. Tuolloin perustettu ohjausryhmä jatkoi työtään 14.1.2009 asetetun Perusopetuksen turvallisuuskortti -ohjausryhmän perusopetuksen turvallisuuskasvatuksen nykytilannetta ja kehittämistarpeita käsitelleen väliraportin pohjalta. Turvallisuus perusopetuksessa -ohjausryhmän mielestä perusopetuksen turvallisuuden edistäminen tulee nähdä laaja-alaisena kokonaisuutena. Turvallisuuden edistäminen kouluissa edellyttää turvallisuuskasvatuksen ja -opetuksen lisäksi huomion kiinnittämistä myös turvalliseen toimintaan, turvallisuuskulttuuriin ja turvallisuuden johtamiseen. Turvallisuusnäkökulma tulee ottaa huomioon koulun eri toiminnossa ja turvallisuuden edistämiseksi tulee asettaa tavoitteita sekä turvallisuutta tulee suunnitella, toimeenpanna ja seurata kuten muitakin koulun toimintoja. Opetussuunnitelman perusteissa on määräykset siitä, miten koulun turvallisuuteen voidaan vaikuttaa hyvän toimintakulttuurin ja opiskelun yleisen tuen avulla. Tavoitteena on, että kaikki koulun käytännöt rakennetaan johdonmukaisesti tukemaan kasvatus- ja opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Perusopetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja koulun henkilökunnan turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Raportissa koulujen turvallisuutta tarkastellaan useasta eri näkökulmasta. Näitä ovat perusopetuksen turvallisuuskasvatus ja -opetus, oppilashuolto ja yhteisöllinen toimintakulttuuri, oppimisympäristö ja koulujen pelastuslain mukainen omatoiminen varautuminen. Lisäksi raportissa kuvataan opetushallinnon toimia koulujen turvallisuuden edistämiseksi ja muiden viranomaisten ja tahojen kouluille antamaa tukea. Raportti sisältää ohjausryhmän kehittämissuositukset, jotka koskevat perusopetuksen turvallisuuskasvatusta ja -opetusta, oppilashuoltoa ja yhteisöllistä toimintakulttuuria, koulujen omatoimista varautumista, turvallisuuskasvatuksen ja -opetuksen ohjausta, opettajien perus- ja täydennyskoulutusta, oppimateriaaleja ja turvallisuusyhteistyötä. Turvallisuus perusopetuksessa -ohjausryhmä esittää, että perusopetuksen turvallisuutta edistävää koulutusta kehitetään sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteiden mukaisesti opetushallinnon ohjauksessa ja eri sidosryhmien välisessä yhteistyössä sekä raportin kohdassa 8.1 esitetyt keskeiset tavoitteet hyväksytään suunnittelun lähtökohdaksi. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä seuraa perusopetuksen turvallisuutta edistävän koulutuksen kehittämistä.			
Avainsanat (asiasanat) Sisäinen turvallisuus, lapset, opetus, koulut			
Muut tiedot Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-714-8 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut			
Sarjan nimi ja numero Sisäasiainministeriön julkaisut 16/2012		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-713-1
Kokonaissivumäärä 84	Kieli ruotsi	Hinta 25 € + moms	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Sisäasiainministeriö		Kustantaja/julkaisija Sisäasiainministeriö	

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen (före detta Styrgruppen för säkerhetskort i den grundläggande utbildningen) Ordförande räddningsöverdirektör Pentti Partanen Sekreterare överinspektör Maija Peltokangas		Typ av publikation Slutrapport	
		Uppdragsgivare Inrikesministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 14.1.2009, SM142:00/2008	
Publikation (även den finska titeln) Styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen, Turvallisuus perusopetuksessa			
Publikationens delar			
Referat Ministergruppen för den inre säkerheten gav den 30 april 2011 styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen till uppgift att utarbeta förslag om säkerhetsmål och -innehåll i den grundläggande utbildningen. Styrgruppen som då tillsattes fortsatte sitt arbete utifrån delrapporten som styrgruppen för säkerhetskort i den grundläggande utbildningen, som tillsatts den 14 januari 2009, avlagt om nuläget och utvecklingsbehoven inom säkerhetsfostran i den grundläggande utbildningen. Styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen anser att främjandet av säkerhet i den grundläggande utbildningen bör ses som en omfattande helhet. Förutom beaktandet av säkerhetsfostran och -undervisning förutsätter främjandet av säkerhet i skolorna att man även beaktar en trygg verksamhet, säkerhetskulturen och säkerhetsledningen. Säkerhetsaspekten ska tas i beaktande i de olika verksamheterna inom skolan. Dessutom ska man ställa upp mål för främjandet av säkerhet samt planera, genomföra och följa upp säkerheten i likhet med andra verksamheter inom skolan. I läroplansgrunderna finns bestämmelser om hur man kan påverka säkerheten i skolan genom en god verksamhetskultur och det allmänna stödet för studier. Målet är att alla förfaranden inom skolan utarbetas konsekvent för att stöda uppnåendet av målen som uppställts för fostrings- och undervisningsarbetet. När grundläggande utbildning ordnas är utgångspunkten att säkerställa elevernas och skolpersonalens säkerhet i alla situationer. I rapporten granskas säkerheten i skolorna ur flera olika perspektiv. Dessa är grundundervisningens säkerhetsundervisning och fostran, elevvård och samhällelig verksamhetskultur, inlärningsmiljö och egen beredskap i enlighet med räddningslagen som gäller skolorna. Dessutom beskriver rapporten undervisningsförvaltningens åtgärder för att främja säkerheten i skolorna och stödet som andra myndigheter och instanser ger till skolorna. Rapporten innehåller styrgruppens utvecklingsförslag som rör säkerhetsfostran och -undervisning i den grundläggande utbildningen, elevvård och samhällelig verksamhetskultur, skolornas egen beredskap, styrning av säkerhetsfostran och -undervisning, lärarnas grund- och kompletteringsundervisning, läromaterial och säkerhetssamarbete. Styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen föreslår att den säkerhetsfrämjande undervisningen utvecklas under ledning av undervisningsförvaltningen och i samarbete mellan olika intressegrupper enligt målen i programmet för den inre säkerheten, samt att de centrala målen som uppställts i punkt 8.1. i rapporten godkänns som utgångspunkt för planeringen. Ministergruppen för den inre säkerheten följer utvecklingen av säkerhetsfrämjande undervisning i den grundläggande utbildningen.			
Nyckelord Inre säkerhet, barn, undervisning, skolor			
Övriga uppgifter Elektronisk version, ISBN 978-952-491-714-8 (PDF), www.intermin.fi/publikationer			
Seriens namn och nummer Inrikesministeriets publikation 16/2012		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-713-1
Sidoantal 84	Språk svenska	Pris 25 € + moms	Sekretessgrad offentlig
Distribution Inrikesministeriet		Förläggare/utgivare Inrikesministeriet	

Innehåll

1 Utgångspunkterna för styrgruppens arbete.....	4
2 Begreppet säkerhet i den grundläggande utbildningen.....	12
2.1 Säkerheten i lagstiftningen om den grundläggande utbildningen.....	13
2.2 Säkerhetsförpliktelser som åläggs skolan i den övriga lagstiftningen	14
3 Säkerheten som en del av undervisningen och fostran i den grundläggande utbildningen.....	17
3.1 Småbarnsfostran och säkerhet.....	17
3.2 Förskoleundervisning och säkerhet.....	18
3.3 Den grundläggande utbildningen och säkerhet.....	19
3.4 Säkerhet i temaområdena	23
3.5 Säkerhetsmålen för de olika läroämnena	26
3.6 Läromedel som stöder undervisningen	35
4 Säkerhet som en del av en verksamhetskultur och inlärningsmiljö som bygger på samverkan.....	37
4.1 Utgångspunkterna för hur undervisningen ska genomföras	37
4.1.1 Synen på kunskap och lärande i den grundläggande utbildningen.....	37
4.1.2 Den pedagogiska miljön i den grundläggande utbildningen	37
4.1.3 Skolans verksamhetskultur	38
4.1.4 Skolans arbetsmetoder	38
4.2 Allmänt stöd för studierna.....	39
4.2.1 Samarbete mellan hem och skola	39
4.2.2 Ordnanande av morgon- och eftermiddagsverksamhet.....	40
4.2.3 Ordnanande av klubbverksamhet i skolan.....	41
4.2.4 Elevvård.....	41
4.2.5 Främjande av säkerheten	42
4.2.6 Frågor i anslutning till säkerhet i de lokala läroplanerna	45
4.2.7 Samarbete med andra aktörer	48
5 Främjande av säkerheten i den grundläggande utbildningen genom utbildningsförvaltningens egna åtgärder	48
5.1 Undervisnings- och kulturministeriets strategi	48
5.1.1 Utvecklingsplanen för utbildning och forskning för åren 2011-2049	
5.1.2 Övriga åtgärder som främjar säkerhet	50
5.2 Säkerhet i resultatavtalen mellan undervisnings- och kulturministeriet och universiteten	52
5.3 Säkerheten i lärarutbildningen	52
5.4 Utbildningsstyrelsens strategi	54
5.5 Säkerheten i Utbildningsstyrelsens informationsstyrning för skolorna ...	55
5.6 Säkerheten i utvärderingen av regionförvaltningsverkens bastjänster.....	56

6 Övriga myndigheters och parter stöd	57
6.1 Myndigheter	57
6.1.1 Social och hälsovårdsministeriet och Institutet för hälsa och välfärd	57
6.1.2 Kommunikationsministeriet	60
6.1.3 Inrikesministeriet/räddningsväsendet	60
6.1.4 Inrikesministeriet/polisen	61
6.1.5 Justitieministeriet/Rådet för brottsförebyggande.....	62
6.2 Organisationer	62
6.2.1 Finlands Föräldraförbund	63
6.2.2 Trafikskyddet.....	63
6.2.3 Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland SPEK och Finlands Brandbefälsförbund SPPL	64
6.2.4 Finlands Röda Kors	67
6.3 Övriga former av stöd	68
7 Styrgruppens bedömningar och utvecklingsbehov	71
7.1 Nuläget inom säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen i den grundläggande utbildningen	71
7.1.1 Skolornas säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning	71
7.1.2 Elevvården och den gemenskapliga verksamhetskulturen	72
7.1.3 Skolans egen beredskap.....	75
7.1.4 Styrningen av skolornas säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning	76
7.1.5 Lärarnas grund- och kompletterande utbildning och säkerheten.	76
7.1.6 Läromaterial för säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning	77
7.2 Utvecklingsbehov inom säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning i den grundläggande utbildningen.....	77
7.2.1 Utvecklingen av säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning	77
7.2.2 Utvecklingen av elevvården och en gemenskaplig verksamhetskultur.....	78
7.2.3 Utvecklingen av den egna beredskapen.....	79
7.2.4 Utvecklingen av styrningen av säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen	79
7.2.5 Utvecklingen av lärarnas grund- och kompletterande utbildning	80
7.2.6 Utveckling av läromedel för säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning	80
7.2.7 Förstärkt säkerhetssamarbete.....	81
8 Säkerhet i den grundläggande utbildningen - styrgruppens förslag	82
8.1 Säkerhet i den grundläggande utbildningen - styrgruppens centrala utvecklingsobjekt	82
8.2 Säkerhet i den grundläggande utbildningen - styrgruppens åtgärdsförslag	82

Bilaga

Bilaga 1: Resultat i anslutning till säkerheten av enkäten Hälsa

i skolan 2010/2011 83

1 Utgångspunkterna för styrgruppens arbete

Säkerhet har som begrepp utvidgats under de senaste decennierna. Numera betraktas säkerheten som en viktig del av välbefinnandet. Säkerheten anknyter till all samhälls- och människors vardag. I programmet för den inre säkerheten fastställs de centrala målen och åtgärderna för den inre säkerheten förvaltningsövergripande. När den inre säkerheten upprätthålls förebyggs brott som riktas mot Finland och personer som bor i Finland, olyckor, miljöförstörelse och andra störningar och samtidigt avvärs skadliga följder av dessa.

Upprätthållandet av kompetensen utgör en fortgående utmaning. Enligt programmet för den inre säkerheten som Statsrådet godkände 8.5.2008 ska de allmänbildande grundläggande utbildningen bereda kunskaper och färdigheter att bedöma riskerna i vardagen och att vidta åtgärder när en olycka inträffar. Utvecklandet av säkerhetskompetensen hos barn och unga ansågs stöda en minskning av våld och olycksfall och främja den inre säkerheten.

Åtgärderna i programmet för den inre säkerheten omfattade förutom utvecklandet av barns och ungas kunskaper även främjandet av säkerheten i läroanstalter. Inrikesministeriet tillsatte två arbetsgrupper med uppgift att genomföra de åtgärder som fastställdes i programmet: Arbetsgruppen för säkerhet i läroanstalter och Styrgruppen Säkerhet i den grundläggande utbildningen (tidigare Styrgruppen för säkerhetskort i den grundläggande utbildningen).

Arbetsgruppen för säkerhet i läroanstalter

Inrikesministeriet tillsatte 19.1.2009 i enlighet med programmet för den inre säkerheten en [arbetsgrupp för säkerhet i läroanstalter](#). Arbetsgruppen hade som uppgift att utarbeta anvisningar för komplettering av räddningsplanerna så att de beaktar fall där skolor utsätts för hot och anvisningar för läroanstalterna, polisen och räddningsmyndigheterna om åtgärderna i sådana situationer och beredskapen inför dem.

Arbetsgruppen utredde läroanstalternas befintliga planer och säkerhetsarrangemang samt lagstiftningen som ligger till grund för planerna. Arbetsgruppen granskade dessutom de åtgärder som redan hade inletts för att förbättra säkerheten i läroanstalterna.

Arbetsgruppen gav dessutom flera förslag till åtgärder för att förbättra säkerheten i skolorna:

1. Räddningsplanerna kompletteras så att de beaktar också incidenter såsom händelserna i Jokela och Kauhajoki.

2. I skolans säkerhetsmapp samlas alla skolans säkerhetshandlingar och planer som gäller säkerheten.
3. I skolans säkerhetshandbok ges praktiskt orienterade anvisningar för bedömningen av riskerna i skolan och för säkerhetsplaneringen.
4. Högskolornas planeringshandbok utnyttjas i tillämpliga delar i utbildningsförvaltningens anvisningar.
5. Anvisningar till läroanstalter, polisen och räddningsmyndigheterna om hur man ska agera om läroanstalter utsätts för hot
6. Samarbetet mellan myndigheterna ska intensifieras.
7. Vårdnadshavarna ska informeras om huvudprinciperna för skolans rutiner i farliga situationer och hotsituationer.
8. Utbildningar och övningar ska fortsätta och utvidgas.
9. Lärarna och den övriga personalen ska ges grundläggande och kompletterande utbildning.
10. Terminologin i lagstiftningen ska förenhetligas.
11. Brandsäkerhetstekniken och den strukturella säkerheten i skolbyggnaderna ska förbättras.

I promemorian "Hallinnonalojen toimet koulusurmien johdosta" 23.2.2011 och i [delrapporten](#) 23.3.2011 om genomförandet av programmet för den inre säkerheten har Säkerhet i läroanstalter-arbetsgruppens resultat utvärderats. Utbildningsstyrelsens Taulukko 1 utredning över de frågor som ingår i dess ansvarsområde lämnades 9.11.2011.

Resultaten som arbetsgruppen för Säkerhet i läroanstalter hade uppnått utvärderades enligt följande:

1. Räddningsverken har stött läroanstalterna i uppdateringen av räddningsplanerna under beaktande av nya hot och anvisningar samt ordnat utbildning och övningar i enlighet med räddningslagen.
2. Skolans säkerhetsmapp anknyter till [Opetustoimen turvallisuusopas](#) (Säkerhetshandbok för utbildningsväsendet). Varje skola utarbetar en egen säkerhetshandbok.
3. Säkerhetshandboken för utbildningsväsendet har tagits fram av en arbetsgrupp vid Utbildningsstyrelsen. I säkerhetshandboken ges praktiskt orienterade anvisningar för bedömningen av riskerna i skolan och för säkerhetsplaneringen.
4. Säkerhetshandboken för högskolor har beaktats i utformningen av säkerhetshandboken för utbildningsväsendet.
5. Polisen har gett en intern anvisning för åtgärderna i farliga och hotfulla situationer. Räddningsverken agerar i dessa situationer i enlighet med polisens anvisningar.
6. Polisen och räddningsverken har utsett en kontaktperson i alla skolor. Syftet är att underlätta kommunikationen mellan skolorna och säkerhetsmyndigheterna och göra det lättare för skolorna att kontakta polisen eller räddningsmyndigheten för att utreda oklara frågor. Undervisnings- och kulturministeriet har tillsatt en

- uppföljningsgrupp för att bedöma säkerhetsläget, händelser och fenomen i läroanstalter.
7. Läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen som beträffar samarbetet mellan hem och skola reviderades i november 2010. Grunderna innefattar skyldigheten att informera eleverna och vårdnadshavarna om skolans handlingsmodeller i olika hotsituationer och introducera dem i modellerna.
 8. Utbildningsförvaltningen, polisen och Räddningsinstitutet genomför i samarbete utbildningen ”Främjande av säkerheten i läroanstalter och beredskap för krissituationer i skolor och läroanstalter”.
 9. Fortbildningsanslagen för lärare/skolledningen som undervisnings- och kulturministeriet har anvisat Utbildningsstyrelsen har öronmärkts för säkerhetsutbildning.
 10. Strävan efter att förenhetliga terminologin i lagstiftningen beaktas i utvecklandet av lagstiftningen och anvisningarna.
 11. Räddningsmyndigheterna har i samband med brandsyner och handläggningen av bygglov beaktat rekommendationerna i anslutning till brandsäkerhetstekniken och den strukturella säkerheten. Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte 1.6.2011 en arbetsgrupp för strukturell säkerhet i skolbyggnader. Arbetsgruppen har som uppgift att fortsätta beredningen av rekommendationerna för den byggnadstekniska säkerheten i skolbyggnader, lägga upp tidtabeller och ingå avtal om ansvarsfördelningen. Arbetsgruppens mandatperiod går ut 30.3.2012.

Styrgruppen för säkerhetskort i den grundläggande utbildningen och dess rekommendationer

Inrikesministeriet tillsatte den 14 januari 2009 en styrgrupp för säkerhetskort i den grundläggande utbildningen för att främja den kunskaps- och färdighetsrelaterade beredskapen som den grundläggande utbildningen ger barn och unga när det gäller riskbedömningen och åtgärderna i samband med olyckor och olycksfall.

Styrgruppen fick i uppgift att

- tillsätta beredningsgrupper för planering och sammanställning av undervisning enligt ämnesområde
- följa upp och övervaka beredningen av undervisningen
- godkänna innehållet i säkerhetskortet
- lägga fram ett formellt förslag om att införa säkerhetskortet i undervisningen.

[Delrapporten](#) Säkerhetskort i den grundläggande utbildningen 2009 behandlade det aktuella läget och utvecklingsbehoven inom säkerhetsfostran i den grundläggande utbildningen. Rapporten beskriver säkerheten bland barn och unga ur ett statistiskt perspektiv och hur säkerhetsfostran fullföljs i den grundläggande utbildningen samt utmaningar i anslutning till detta. I rapporten behandlas också andra parallella projekt med anknytning till utvecklingen av säkerheten bland barn och unga.

Styrgruppen konstaterade att grunderna för läroplanerna för grundläggande utbildning ger en god utgångspunkt för genomförande av säkerhetsfostran. Skillnaderna mellan skolor vad gäller genomförandet av säkerhetsfostran är emellertid stora, likaså mellan de olika läroämnena i skolorna. På riksnivå saknas en bred definition av kompetens- och kunskapsnivåerna både i fråga om lärarnas kompetens och i fråga om innehållet i den grundläggande utbildningen.

Arbetsgruppen utredde också hur den modell med säkerhetskort som tillämpas i arbetslivet lämpar sig för den grundläggande utbildningen. Inom säkerhetsbranschen finns ett flertal delområden inom vilka personer som deltagit i en noggrant definierad utbildning och avlagt en examen som kursintyg får ett kort, t.ex. certifikat för heta arbeten, arbetssäkerhetskort eller hygienpass. Kortet är behörighetskrav för vissa arbetsuppgifter. Kortet är även förenat med registrering, giltighetstid och kostnader för kortsystemet.

Styrgruppen ansåg inte att den modell med säkerhetskort som är i bruk i arbetslivet lämpar sig för genomförandet av säkerhetsfostran, eftersom säkerhetsfostran inom den grundläggande utbildningen bör ge baskunskaper i anslutning till trygghet i vardagen och breda kunskaper om olika aspekter av säkerhet.

Ett säkerhetskort i den grundläggande utbildningen skulle enligt styrgruppens uppfattning inte ge behörighet för någon som helst uppgift. Det beviljas inte heller särskilda intyg eller kort för avläggandet av någon annan studiehelhet inom den grundläggande utbildningen. Kostnaderna för kortet för en årskull skulle stiga till över en halv miljon euro.

Styrgruppen ansåg att säkerhet inte bör utgöra ett eget läroämne utan att säkerhetsfostran i stället ska ingå i skolans verksamhetskultur och alla funktioner och läroämnen på ett naturligt sätt. Utvecklingen av säkerhetsplanering och säkerhetsfostran borde föras samman till en helhet som även omfattar bl.a. skolresor och skoltransporter samt olika särskilda situationer i anslutning till skolarbetet och undervisning som sker utanför skolmiljön.

Den gällande lagstiftningen och grunderna för läroplanerna tillåter redan nu att en övergripande säkerhetsfostran genomförs i skolorna.

Nu borde man utveckla innehållet och materialet i säkerhetsfostran samt lärarnas förmåga att inkludera olika delområden inom säkerhetsfostran i sin undervisning. Dessutom bör man utveckla samarbetet inom säkerhetsfostran mellan skolorna, myndigheterna och andra organisationer på lokal nivå och utveckla säkerheten i inlärningsmiljön och under skolresorna.

Styrgruppen lade i sin mellanrapport fram följande utvecklingsåtgärder för säkerhetsfostran:

- Utbildningsstyrelsen ska definiera kompetens- och kunskapsnivåerna inom den grundläggande utbildningen.
- Säkerhetsfostran ska förstärkas i lärarnas grundläggande utbildning.
- Det behövs mera resurser inom lärarnas kompletterande utbildning för förstärkandet av säkerhetsfostran.
- Säkerhetsfostran bör tas upp som insatsområde i lärarnas kompletterande utbildning.
- För att de uppställda inlärningsmålen ska uppnås borde material som stöder undervisningen utvecklas och produceras.
- Material som stöder undervisningen borde produceras både som läroböcker och som elektroniska webbsidor som lärarna har fri tillgång till.
- Skolan/utbildningsanordnaren bör utse en kontaktperson som förmedlar kontakten mellan skolan och myndigheterna.
- Samarbetet med skolan/utbildningsanordnaren och polisen och räddningsmyndigheten bör utvecklas.

Styrgruppen bad dessutom ministergruppen för intern säkerhet att

- dra upp riktlinjer för utgångspunkterna för utvecklingen av säkerhetsfostran och precisera styrgruppens uppgift
- ta ställning till en modell med säkerhetskort för enskilda elever och behovet av det förvaltningssystem som ett säkerhetskort kräver samt de allmänna riktlinjerna för en eventuell modell för genomförande.

Efter att ministergruppen för den inre säkerheten hade fattat sitt beslut fortsatte styrgruppens arbete för utvecklingen av de sakhelheter i anslutning till säkerheten i skolan och säkerhetsfostran som lades fram i mellanrapporten. Mellanrapporten publicerades i elektronisk form i inrikesministeriets publikationsserie nr [31/2009](#). www.intermin.fi -> aktuellt-> publikationer -> publikationsserier -> inre säkerhet -> Säkerhetskort för den grundläggande utbildningen (2009)

Styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen

Ministergruppen för den inre säkerheten fattade 30.4.2010 på framställan av styrgruppen för programmet för den inre säkerheten följande beslut om styrgruppens uppgift:

- Styrgruppens nya namn lyder ”Styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen”.
- Styrgruppen är en sakkunniggrupp på bred basis för säkerhet i den grundläggande utbildningen.

- Styrgruppen samarbetar med andra arbetsgrupper som behandlar delområden inom säkerheten utifrån programmet för den inre säkerheten när det gäller att utarbeta förslag på mål och innehåll i undervisningen.

Ordförande för styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen har varit räddningsöverdirektör Pentti Partanen från inrikesministeriet och viceordförande direktör Jorma Kauppinen från Utbildningsstyrelsen. Undervisningsrådet Pekka Iivonen vid Utbildningsstyrelsen har deltagit i styrgruppens arbete som permanent sakkunnig. Projektchef Kristiina Juvas från Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland var styrgruppens sekreterare under tiden 1.1.2009 – 31.12.2010. Från och med 7.6.2010 är överinspektör Maija Peltokangas från inrikesministeriet sekreterare för styrgruppen.

Tabell 1 Sammansättningen av styrgruppen för Säkerhetskort i den grundläggande utbildningen– och Säkerhet i den grundläggande utbildningen.

Partanen, Pentti	Räddningsöverdirektör, Inrikesministeriet	1.1.2009 - 31.12.2011	Ordförande
Kauppinen, Jorma	Direktör, Utbildningsstyrelsen	1.1.2009 - 31.12.2011	Viceordförande
Biskop, Maria	Överinspektör, Undervisnings- och kulturministeriet	1.1.2009 - 26.1.2011	Medlem
Söderholm, Merja	Konsultativ tjänsteman, Social- och hälsovårdsministeriet	1.1.2009 - 31.12.2011	Medlem
Tarvainen, Anna-Liisa	Regeringsråd, Kommunikationsminis- teriet	1.1.2009 - 30.6.2011	Medlem
Peltokangas, Maija	Överinspektör, Inrikesministeriet	1.1.2009 - 31.12.2011	Medlem
Roimu, Jere	Kommissarie, Inrikesministeriet	1.1.2009 - 26.1.2011	Medlem
Hassila, Juha	Informationschef, Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland	1.1.2009 - 31.12.2011	Medlem
Markkula, Jaana	Forskare, Institutet för hälsa och välfärd	15.11.2010 - 31.12.2011	Medlem
Järg-Tärno, Regina	Planerare, Justitieministeriet	15.11.2010 - 28.9.2011	Medlem
Marjamaa, Petri	Polisinspektör, Polisstyrelsen	15.11.2010 - 31.12.2011	Medlem
Pajunen, Jari	Polisinspektör, Inrikesministeriet	27.1.2011 - 31.12.2011	Medlem
Jauhola, Heli	Överinspektör, Undervisnings- och kulturministeriet	27.1.2011 - 31.12.2011	Medlem
Karhunen, Mikko	Överingenjör, Kommunikationsminis- teriet	1.7.2011 - 31.12.2011	Medlem
Sambou, Saija	Specialplanerare, Justitieministeriet	28.9.2011 - 31.12.2011	Medlem
Savolainen, Marko	Polisinspektör, Polisstyrelsen	15.11.2010 - 31.12.2011	Suppleant

Styrgruppen sammanträdde 19 gånger under mandatperioden. Styrgruppens arbete utfördes som tjänsteuppdrag.

På sammanträdena har följande sakkunniga inom olika områden hörts:

- 25.4.2009 forskare Jaana Markkula, Institutet för hälsa och välfärd
Förebyggande av olyckor hos barn och unga
- 13.9.2010 utvecklingschef Jouni Kangasniemi, undervisnings- och kulturministeriet Förstärkande av säkerhetskompetensen i lärarnas grundläggande och kompletterande utbildning
- 22.11.2010 undervisningsrådet Armi Mikkola, undervisnings- och kulturministeriet Förstärkande av säkerhetskompetensen i lärarnas grundläggande och kompletterande utbildning
- 31.1.2011 rektor Ulla Rajavuori, Helsingin normaalilyseo Handledd övning i övningsskola som ingår i lärarutbildningen
- 7.3.2011 ledande rektor Jyrki Loima Helsingfors universitets Viikin normaalilyseo Handledd övning i övningsskola som ingår i lärarutbildningen
- 7.3.2011 psykolog, forskarstuderande Miia Sainio, Åbo universitet handlingsmodellen Kiva Skola
- 11.4.2011 viceordförande Jukka Kuittinen, Finlands rektorer r.f. Rektor och främjandet av säkerhet i skolan
- 11.4.2011 lektor Tiina Ranta, Yrkeshögskolan Laurea Säkerhetsundervisning och säkerhetsarbete vid Laurea
- 16.5.2011 enhetschef Päivi Lindberg, Institutet för hälsa och välfärd, Enheten för tjänster för barn, ungdomar och familjer, Förskolepedagogik och säkerhet
- 30.8.2011 verksamhetsledare Tuomas Kurttila, Finlands Föräldraförbund Samarbetet mellan föräldrar och skolan som stöd för skolans säkerhetsarbete
- 18.10.2011 förlagschef Teuvo Sankila och produktchef Anna-Mari Tyynelä Förlagsaktiebolaget OTAVA
- Läromaterial och säkerhet 15.11.2011 undervisningsrådet Eero K. Niemi, Utbildningsstyrelsen, Bedömning av ämnesshelheterna i den grundläggande utbildningen

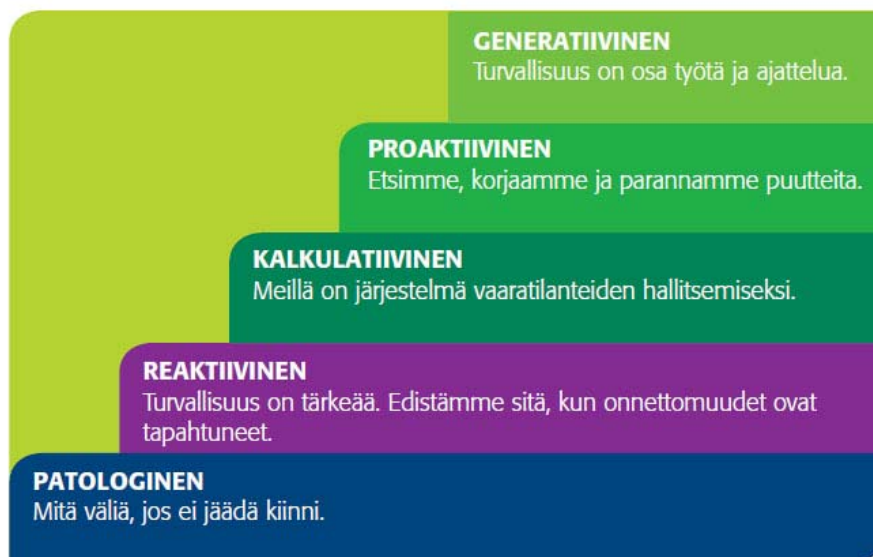
2 Begreppet säkerhet i den grundläggande utbildningen

Säkerhet har som begrepp utvidgats under de senaste decennierna. Numera betraktas säkerheten som en viktig del av välbefinnandet. Det ingår bestämmelser om säkerhet i ett flertal lagar. I Finlands grundlag föreskrivs om frihetsrättigheterna i vilka bl.a. rätten till personlig trygghet ingår. I lagen om grundläggande utbildning ingår elevens rätt till en trygg grundläggande utbildning. Syftet med räddningslagen är att förbättra människornas säkerhet och minska antalet olyckor.

I programmet för den inre säkerheten avses med säkerhet ett sådant tillstånd i samhället där alla åtnjuter de fri- och rättigheter som det rättsliga systemet garanterar dem och en samhällstrygghet fri från rädsla eller otrygghet som orsakas av brottslighet, störningar, olyckor och fenomen eller förändringar i det finländska samhället eller den globaliserade omvärlden. Definitionen av den inre säkerheten stöder och styr även skolornas säkerhetsarbete och det säkerhetsarbete som bedrivs av instanser som stöder skolorna.

Behovet av trygghet utgör ett av människans fem grundbehov i Maslows behovshieraki. Som känsla står otrygghet vanligtvis i anknytning till händelsers oförutsägbarhet, dvs. osäkerhet. Individerna känner sig ofta otrygg då hotbilderna i den närmsta framtiden är svåra att förutsäga eller förstå. Å andra sidan inverkar olyckor, olycksfall och brott på hur trygg människan upplever sin miljö vara.

Tryggheten i organisationer beskrivs allmänt med hjälp av begreppet säkerhetskultur. Säkerhetskulturen kan bedömas vara god eller dålig. Även [Cliff Edwards modell](#) (2005) beskriver olika nivåer av säkerhetskultur. På den lägsta nivån förhåller man sig likgiltigt till säkerhetskulturen och på den högsta nivån är säkerheten i väsentlig utsträckning förknippad med arbetet och tänkesättet.

Cliff Edwardsin malli (2005) organisationens säkerhetskulturnivåer.

Figur 1 Cliff Edwards modell (2005) för säkerhetskulturnivåerna i en organisation

2.1 Säkerheten i lagstiftningen om den grundläggande utbildningen

En viktig utgångspunkt vid ordnandet av grundläggande utbildning är att elevernas och skolpersonalens säkerhet garanteras i alla situationer. Lagen om grundläggande utbildning föreskriver att elever som deltar i undervisning har rätt till en trygg studiemiljö.

Som ett av de riksomfattande målen för den grundläggande utbildningen har statsrådet tagit upp värnandet om hälsa och välfärd i fysisk, psykisk och social mening. Välbefinnandet främjas genom olika elevvårdsåtgärder som har en central roll även i fråga om främjandet av säkerheten i den grundläggande utbildningen. Med elevvård avses främjandet och upprätthållandet av elevens goda studieförmåga, goda fysiska och psykiska hälsa samt sociala välfärd och åtgärder som ökar förutsättningarna för detta. I skolans uppgifter ingår också att ordna säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning.

Begreppet säkerhetsutbildning i den grundläggande utbildningen definieras via målen och de centrala innehållen i anslutning till säkerhet i regleringssystemet för den grundläggande utbildningen: [lagen om grundläggande utbildning 628/1998](#), [förordningen om grundläggande utbildning 852/1998](#), statsrådets förordning om riksomfattande [mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen 1435/2001](#), Utbildningsstyrelsens föreskrift [grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004](#), [ändringar](#)

[och kompletteringar 29.10.2010](#) i läroplanen för den grundläggande utbildningen och lagen [om användning av alkohol vid skol- och dagvårdskörningar 1110/2010](#). Säkerhetsmålen för temaområdet i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen behandlas i avsnitt 3.4 under Säkerhet i temaområdena.

Målen i anslutning till säkerheten i läroämnena fördjupar kunskapen om säkerhet. Särskilt läroämnet hälsokunskap omfattar många mål i anslutning till säkerhet. I de omfattande och mångfasetterade dimensionerna och perspektiven av säkerhet ingår bl.a. utbredning av våld, rusmedel, olycksfall och olyckor, riskgrupper och särskilda drag, ansvar och skyldigheter i anslutning till säkerhet, datasäkerhet, trygga handlingsätt, betydelsen av samhörighet, de etiska och moraliska dimensionerna av säkerhet, betydelsen av värderingar, kultur, regler, avtal och säkerhetsattityder.

Förutom målen för de olika läroämnena har också läroämnenas centrala studieinnehåll och beskrivningar av profilen för goda kunskaper tagits upp i läroplanen. Målen för läroämnena, de centrala innehållen och beskrivningarna presenteras närmare i avsnitt tre.

2.2 Säkerhetsförpliktelser som åläggs skolan i den övriga lagstiftningen

Skolhälsovård

Social- och hälsovårdsministeriet ansvarar för lagstiftningen och anvisningarna som gäller skolhälsovården. Förordningen om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga ([338/2011](#)) trädde i kraft i sin helhet vid ingången av 2011. Förordningen anknöts till hälso- och sjukvårdslagen ([1326/2010](#)) som trädde i kraft 1.5.2011. Syftet med förordningen är att genom intensifierad förebyggande verksamhet säkerställa att hälsorådgivningen och hälsoundersökningar för barn, elever och deras familjer samt för studerande är planmässiga, uppvisar en enhetlig nivå och tar hänsyn till individens och befolkningens behov i den kommunala hälso- och sjukvården. Skolhälsovården är en del av elevvårdstjänsterna i enlighet med lagen om grundläggande utbildning.

I enlighet med förordningen ska skolhälsovårdstjänsterna efter behov ordnas på multiprofessionell basis. Behovet av stöd hos dem som inte deltar i de återkommande hälsoundersökningarna ska utredas. Vid hälsoundersökningar som genomförs på varje årskurs ska utgående från den undersöktes ålder och individuella behov hans eller hennes tillväxt, utveckling och välbefinnande kartläggas med hjälp av intervjuer, kliniska undersökningar och vid behov med andra metoder. Vid de omfattande hälsoundersökningar som genomförs i första, femte och åttonde årskursen undersöks i en intervju också familjens välbefinnande. Av de omfattande hälsoundersökningarna

ska en sammanfattning göras som används då elevvården gemensamt bedömer det rådande läget i klassen och skolsamfundet samt behovet av eventuella extra åtgärder.

Hälsorådgivningen ska i enlighet med förordningen bidra till att främja individens och familjens hälsa inklusive den mentala hälsan samt det psykosociala välbefinnandet på åtminstone följande områden, av vilka en del direkt anknyter till säkerheten:

- tillväxt, psykosocial och fysisk utveckling
- mänskliga relationer, vila och fritid, mediernas betydelse med tanke på hälsa och säkerhet, ergonomi, näring, motion, viktkontroll, munhälsa och sexuell hälsa inklusive preventivmedel
- förebyggande av våld i nära relationer och parförhållanden, olyckor, rökning och användning av alkohol och andra berusningsmedel
- vaccineringsprogram enligt det nationella vaccinationsprogrammet och förebyggande av infektioner
- i tillämpliga delar social trygghet samt social- och hälsovårdstjänster.

Den hälsorådgivning som riktar sig till elever och studerande ska stödja och främja deras utveckling mot självständighet, studieförmåga, sunda levnadsvanor samt en god fysisk funktionsförmåga och mental hälsa samt förebygga mobbning.

I förordningen ingår också bestämmelser om att undersökningar av om skolan och studiemiljön är sund och trygg ska genomföras i samarbete med eleverna, skolhälsovården, personalens företagshälsovård och arbetarskyddspersonalen samt vid behov med andra sakkunniga. Arbetet för att avhjälpa de brister som konstaterats vid undersökningen ska följas upp årligen.

Kommunen ska vid ordnandet av skolhälsovård samarbeta med föräldrarna och vårdnadshavarna samt med den övriga elevvårds- och undervisningspersonalen och vid behov med andra sakkunniga. Social- och hälsovårdsministeriet har tagit fram en handbok som stödjer kommunerna när det gäller att verkställa förordningen om skolhälsovård (SHM:s publikation [20/2009](#) Rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt mun- och tandvård).

Säkerheten vid skoltransporter

Kommunikationsministeriet ansvarar för bestämmelserna om säkerhetsarrangemangen vid skoltransporter. Kommunikationsministeriets förordning om belastning och säkerhetsarrangemang vid transport av skolelever och barn i dagvård ([553/2006](#)) gäller för resor som ingår i skolans ordinarie verksamhet då transporten ordnas som beställningstrafik av en kommun eller en motsvarande inrättning.

I förordningen ingår bl.a. bestämmelser om belastning av fordonet som används för skoltransporter och passagerarantal, märkning av transportfordonet, planering av körrutter och hållplatser och om hastighetsbegränsningar för fordon som används för

transport av skolelever. Alkolåset, som tidigare rekommenderats, är från och med augusti 2011 obligatoriskt (Lag om användning av alkolås vid skol- och dagvårdskörningar [1110/2010](#)).

Utbildningsstyrelsen ha tagit fram [Skolskjutshandboken](#) för skolskjutförare och beställare av transporter.

Egen beredskap

[Räddningslagens](#) bestämmelse om egen beredskap ålägger skolorna att se till brand- och utrymningssäkerheten i byggnader och säkerheten i den egna verksamheten. Förutom på förebyggandet av eldsvådor kan skyldigheterna i räddningslagen även tillämpas på andra olycksfall, som t.ex. på förebyggandet av olyckor.

Enligt räddningslagen ska skolor och läroanstalter för egen del 1) förebygga eldsvådor och uppkomsten av andra farliga situationer, 2) ha beredskap att skydda personer, egendom och miljön i farliga situationer, 3) ha beredskap att släcka eldsvådor och för andra sådana räddningsinsatser som de på egen hand förmår göra och 4) vidta åtgärder för att trygga utrymning vid eldsvådor och andra farliga situationer samt åtgärder för att underlätta räddningsverksamheten. Skolor och läroanstalter ska en räddningsplan så som förutsätts i räddningslagen.

Räddningsplanen ska innehålla en redogörelse för 1) slutsatserna av bedömningen av faror och risker, 2) säkerhetsarrangemangen i byggnaden och de utrymmen som används i verksamheten, 3) olycksförebyggande anvisningar och förhållningsregler för olycksituationer och farliga situationer till boende och andra personer, 4)) eventuella andra åtgärder i anslutning till objektets egen beredskap. (Räddningslagen [379/2011](#))

Säkerheten i arbetet

Säkerheten i skolor styrs även av arbetarskyddslagen ([738/2002](#)). Enligt arbetarskyddslagen är arbetsgivaren skyldig att genom nödvändiga åtgärder sörja för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet. Arbetsgivaren skall fortgående ge akt på arbetsmiljön, arbetsklimatet och säkerheten hos arbetssätten. För främjandet av säkerheten och hälsan ska arbetsgivaren ha ett verksamhetsprogram som omfattar behoven av att utveckla arbetsförhållandena på arbetsplatsen och verkningarna av faktorerna i anslutning till arbetsmiljön. Arbetsgivaren och arbetstagarna skall tillsammans upprätthålla och förbättra säkerheten på arbetsplatsen.

3 Säkerheten som en del av undervisningen och fostran i den grundläggande utbildningen

Småbarnsfostran och den därtill hörande förskoleundervisningen samt den grundläggande utbildningen bildar en helhet som framskrider på ett följdriktigt sätt i enlighet med barnets utveckling. Målet om främjandet av säkerheten bildar ett kontinuum från småbarnsfostran fram till utbildningen på andra stadiet. Främjandet av säkerheten är en central del av verksamhetens mål, centrala principer och innehåll.

Förberedelserna för överföringen av beredningen och lagstiftningen om småbarnsfostran och dagvårdstjänsterna samt förvaltningen och styrningen till undervisnings- och kulturministeriet har inletts i enlighet med statsminister Katainens regeringsprogram. I samband med överföringen ska samarbetet mellan småbarnsfostran och social- och hälsovården stärkas. Genom reformen torde främjandet av säkerheten som ett kontinuum stärkas.

3.1 Småbarnsfostran och säkerhet

Statsrådets riksomfattande riktlinjer för småbarnsfostran omfattar de centrala principerna och insatsområdena för utvecklingen inom småbarnsfostran som ordnas och övervakas av samhället. Bestämmelser som styr säkerheten i dagvården är lagen om barndagvård ([36/1973](#)) enligt vilken dagvården ska säkerställa en trygg miljö för barnet och förordningen om dagvård ([239/1973](#)) som innehåller bestämmelser om behörigheten hos personer i uppfostringsuppgifter och om deras antal i förhållande till barnen och lagen om tillsyn över privat socialservice ([603/1996](#)) med bestämmelser om ett tillräckligt antal anställda i ett privat daghem.

Säkerhetsplaneringen i dagvården styrs av lagen om barndagvård och handboken Säkerhetsplanering i dagvården ([STM 71/2008](#)). Målet är att helhetssäkerheten i dagvården upprätthålls och förbättras på bred basis och att ett systematiskt och processenligt säkerhetsarbete utförs. Viktiga delfaktorer när det gäller främjandet av säkerheten är hot och risker och beredskapen inför dessa, verksamheten i dagvårdsmiljön, verksamhetskulturen och en tillräcklig och kompetent personal.

En fullständigt riskfri miljö är inte möjlig ens i dagvården. Det är viktigt att de fastställda riskernas omfattning bedöms och att de största riskerna undanröjs. Det är viktigt att inse att dagvårdsmiljöerna varierar stort, eftersom t.ex. familjedagvård ofta ordnas i lokaler som samtidigt utgör hemmet för någon i personalen. Förutom att säkerheten i barnets fysiska miljö säkerställs styrs och övervakas barnen så att de agerar säkert. Samtidigt som barnen erbjuds tillräckligt med utmaningar som lämpar sig för

deras ålder och utvecklingsstadium (t.ex. klättermöjligheter) skyddas de för allvarliga skador (barnen får t.ex. lära sig klättra samtidigt som klättrandet övervakas).

Säkerheten i dagvården baserar sig på samhörighet och en övergripande säkerhetsinriktad verksamhetskultur. Grundläggande för verksamheten är atmosfären av samhörighet i dagvården, tillgodoseendet av barnens behov, jämlikt bemötande och förebyggande av mobbning. Samhörigheten byggs upp genom att varje enskilt barn får en egen plats i gruppen. Personalen arbetar aktivt för att varje barn är en uppskattad medlem av gruppen och för att inget barn lämnas ensamt.

Säkerheten tas inte upp tillräckligt i dagvårdspersonalens utbildning. I grunderna för småbarnsfostran lyfts inte heller innehåll kring säkerhet särskilt väl fram. Det har inte tagits fram allmänna handlingsmodeller i anslutning till säkerhet och rutinerna på de olika daghemmen varierar mycket. Å andra sidan finns det även kommuner i vilka man har ägnat säkerheten i dagvården mycket uppmärksamhet.

Mannerheims Barnskyddsförbund och Folkhälsan fullföljde under 2009–2010 projektet Mobbningsförebyggande arbete inom småbarnsfostran i vilket mobbningen i daghem utreddes. Projektet producerade rapporten [Mobbningsförebyggande arbete inom småbarnsfostran](#) i vilken mobbning som fenomen i småbarnsfostran beskrivs och gav upphov till en handbok för hur man förebygger, identifierar och ingriper i mobbning.

3.2 Förskoleundervisning och säkerhet

Barn har rätt till förskoleundervisning under det år som föregår läroplikten. Målet med förskoleundervisningen är att i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna främja barnens utveckling och inlärningsförutsättningar och stärka deras sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva inläringserfarenheter.

Den som deltar i undervisning har rätt till en trygg studiemiljö. Den innefattar fysisk, psykisk och social trygghet. Utgångspunkten för ordnandet av undervisningen är att barnens och förskolepersonalens trygghet och säkerhet garanteras i alla situationer. Att främja tryggheten och säkerheten i inlärningsmiljön är en del av verksamhetskulturen i förskolan. Tryggheten och säkerheten ska beaktas i all verksamhet i förskolan. Utbildningsstyrelsen godkänner läroplansgrunderna som utgör en bindande norm för alla som ordnar förskoleundervisning och som fungerar som grund för de lokala läroplanerna för förskoleundervisningen.

I samband med läroplanen ska också en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier göras upp. Planen ska verkställas och genomförandet av planen ska övervakas. Att förebygga och ingripa i våld, mobbning och trakasserier hör till alla som arbetar i förskoleundervisningen.

Den fysiska säkerheten främjas genom att man ser till säkerhetsfaktorerna i anslutning till byggnaden, undervisningslokalerna, redskapen, anordnandet av undervisningen, undervisningssituationerna samt till den förskoleundervisning som genomförs utanför förskoleplatsen. Främjandet av tryggheten och säkerheten i förskoleundervisningen omfattar även säkerhetsfaktorer som ansluter sig till transporter, förebyggandet av olycksfall och datasekretess.

I samarbetet inom elevvården avtalas om de förfaringssätt som ska tillämpas i anslutning till förebyggandet av olyckor, första hjälpen, hänvisande till vård och uppföljning av olycksfall.

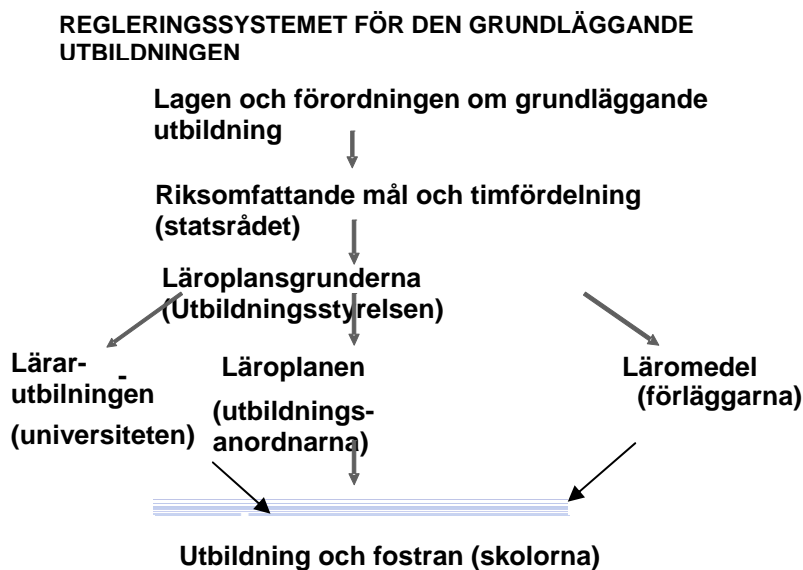
Målet för elevvården är att stödja upprätthållandet av funktionsförmågan även i situationer som hotar den fysiska och psykiska tryggheten och säkerheten, t.ex. i samband med olika slag av problem, olycksfall och kriser.

Den som ordnar förskoleundervisning ansvarar för att det finns anvisningar för tryggheten och säkerheten i förskoleundervisningen. I samarbete med hälsovården och andra behövliga myndigheter ska man följa upp och utvärdera att anvisningarna följs och att förskolegemenskapen är sund och trygg. Ett lokalt samarbete med den övriga småbarnsfostran, olika parter inom undervisningsväsendet och övriga myndigheter stödjer ändamålsenliga åtgärder i situationer som äventyrar tryggheten och säkerheten och när det gäller att förebygga sådana situationer.

3.3 Den grundläggande utbildningen och säkerhet

Lagstiftning om den grundläggande utbildningen

Utbildningsanordnarna utarbetar utgående från lagstiftningen och läroplanen lokala skol- och/eller kommunvisa läroplaner i enlighet med regleringssystemet för den grundläggande utbildningen.

Figur 2. Regleringssystemet för den grundläggande utbildningen

Den grundläggande utbildningen styrs av lagen och förordningen om grundläggande utbildning och statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen. De riksomfattande målen framhäver vid sidan om den grundläggande utbildningens bildningsuppgift särskilt undervisningens pedagogiska mål, elevernas utveckling till humana människor och till samhällsmedlemmar, den kunskap och de färdigheter som ges i undervisningen samt främjandet av utbildningsjämlighet och livslångt lärande. Utbildningens mål är vidare att säkerställa att undervisning ges på lika villkor i tillräcklig utsträckning i hela landet.

I statsminister Jyrki Katainens [regeringsprogram](#) (22.6.2011) finns noteringar om en beredning av målen för den grundläggande utbildningen och timfördelningen. Enligt regeringsprogrammet bereds genomgången av målen och timfördelningen inom den grundläggande utbildningen som ska ske 2016 i syfte att stärka undervisningen i konst- och färdighetsämnena och gymnastik samt samhälls- och värdefostran, liksom miljöfostrans ställning och samarbetet mellan läroämnena samt att göra språkprogrammen mångsidigare.

Den grundläggande utbildningen är läroplansmässigt en sammanhängande helhet. I den lokala läroplanen bestäms om målen för utbildningen och utbildningens innehåll årskursvis, utgående från statsrådets förordning och grunderna för läroplanen. Som avslutning på varje etapp ges en profil för goda kunskaper.

Utgångspunkten vid ordnandet av grundläggande utbildning ska vara att elevernas och skolpersonalens säkerhet garanteras i alla situationer. Utbildningen skall ordnas så att

elevernas ålder och förutsättningar beaktas och så att elevernas sunda uppväxt och utveckling främjas. Den som deltar i undervisning har rätt till en trygg studiemiljö.

Ett särskilt moment i [lagen om grundläggande utbildning](#) (36 §) utgör bestämmelsen om avlägsnande av en elev som stör och äventyrar säkerheten. Lyder en elev inte en uppmaning att avlägsna sig har rektorn och läraren rätt att avlägsna eleven från klassrummet eller ett annat utrymme där det ges undervisning eller från en skoltillställning. Rektorn och läraren har också rätt att avlägsna en elev från skolans område, om eleven inte avlägsnar sig efter att ha fått veta att han eller hon avstängts från undervisningen.

Försöker en elev som skall avlägsnas förhindra detta genom att göra motstånd, har rektorn och läraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Rektorn och läraren kan i de situationer som avses agera tillsammans eller var för sig. Det är förbjudet att använda maktmedelsredskap för att avlägsna eleven. Om läraren eller rektorn använt sig av maktmedel skall han eller hon lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren. Excess i samband med användning av maktmedel kan tolkas som misshandel eller vållande av personskada som enligt strafflagen [39/1889, 758/1995](#) är straffbart.

I lagen om grundläggande utbildning föreskrivs dessutom om morgon- och eftermiddagsverksamhet. Barn som deltar i morgon- och eftermiddagsverksamhet har rätt till en trygg närmiljö.

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen

Utbildningsstyrelsen beslutar om målen för och det centrala innehållet i den grundläggande utbildningen genom att godkänna läroplansgrunderna som utgör en bindande norm för alla som ordnar undervisning. I läroplansgrunderna bestäms förutom målen för och de centrala innehållen i de olika läroämnena även temaområden som integrerar fostrings- och undervisningsarbetet. Genom temaområdena möter man nutidens utmaningar i utbildningen. I läroplansgrunderna ingår också bestämmelser om specialundervisning, elevvård, elevbedömning och samarbetet mellan hem och skola.

Den planerade läroplansreformen anknyter till en process som inleddes med utarbetandet av grunderna för läroplanen för förskoleundervisning 2000 och [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen](#) 2004. De föregående grunderna för läroplanen är från 1994. Reformen av grunderna för läroplanerna fortsätter ännu.

Utbildningsstyrelsen har i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen utfärdat föreskrifter för utarbetandet av en plan som skyddar eleverna mot våld, mobbning och trakasserier. I samband med läroplanen ska utbildningsanordnaren

utarbete ovan nämnda plan samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen preciseras bestämmelserna som gäller elevvård, tryggheten i inlärningsmiljön och samarbetet mellan hem och skola i anvisningar om förebyggandet av hotfulla och farliga situationer och det psykosociala stödet i krissituationer.

Institutet för hälsa och välfärd deltar tillsammans med Utbildningsstyrelsen i beredningen av en del av normerna i läroplansgrunderna till den del som gäller förskoleundervisningen, elevvården och samarbetet mellan hem och skola. Den myndighet som ansvarar för den kommunala primärvården ska delta i utarbetandet av läroplanen i enlighet med lagen om grundläggande utbildning till den del som gäller elevvården och samarbetet mellan hem och skola.

Värdegrunden för den grundläggande utbildningen har fastställts i läroplansgrunderna och omfattar de mänskliga rättigheterna, alla människors lika värde, demokrati, viljan att bevara naturens mångfald och omgivningens livskraft samt godkännande av den kulturella mångfalden. Den grundläggande utbildningen främjar social gemenskap, ansvarskänsla och respekt för individens friheter och rättigheter. I läroplanen på lokal nivå för den grundläggande utbildningen skall de värden som ligger till grund för undervisningen preciseras. Dessa värden skall föras över till målen och innehållet i undervisningen och till den dagliga verksamheten.

Grunden för undervisningen är den finländska kulturen, men i undervisningen beaktas att den finländska kulturen i dag blir allt mångsidigare tack vare invandrare från olika kulturer. Undervisningen skall vara ett stöd då elevens kulturella identitet formas. Undervisningen skall även stödja elevens delaktighet i det finska samhället och i en värld som blir allt mer global samt främja tolerans och förståelse för andra människor och kulturer. I den grundläggande utbildningen skall undervisningen i de olika läroämnena vara politiskt obunden och konfessionslös.

Uppgiften inom den grundläggande utbildningen är att säkerställa samhällets kontinuitet och bygga en framtid. Den grundläggande utbildningen skall föra över kulturarvet från en generation till en annan, bidra till att kunskapen i samhället ökar och sprida kunskap om de värden och handlingssätt som bildar samhällets grundpelare. Dess uppgift är också att utveckla den analytiska omdömesförmågan, att skapa en ny kultur och att utveckla nya sätt att tänka och handla.

Undervisningens mål och centrala innehåll i anslutning till säkerhet i läroplansgrunderna

De centrala målen och innehållen i säkerhetsfostran inom den grundläggande utbildningen definieras i huvudsak i temaområdet ”Trygghet och trafik kunskap” som skrivits in i läroplansgrunderna. Frågor kring säkerhet behandlas även i de olika läroämnena. Säkerhetsmål och säkerhetsinnehåll som anknyter till säkerhet för

läroämnet hälsokunskap ingår i miljö- och naturkunskap, biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap.

Av läroplanen för den grundläggande utbildningen ska framgå följande omständigheter som även inverkar på säkerheten:

- en beskrivning av verksamhetskulturen, den pedagogiska miljön och arbetssätten
- genomförande av ämneshelheter
- undervisningens mål och innehåll i skilda läroämnen årskursvis
- samarbete med förskoleundervisningen
- samarbete med andra aktörer

Lokala läroplaner

Utgående från lagstiftningen och läroplanen utarbetar utbildningsanordnarna lokala skol- och/eller kommunvisa läroplaner. Av utbildningsanordnarna är nittio procent kommuner, den kvarstående tio procenten omfattar staten, stiftelser och privata. Läroplanen styr den praktiska undervisningsverksamheten och fostringsarbetet i skolan. Föräldrarna ska ha möjlighet att delta i arbetet med att sammanställa läroplanen och fastställa målen för fostringsarbetet.

Utbildningsanordnaren skall godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som skolan skall tillämpa i avsikt att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i skolsamfundet. I ordningsstadgan och andra ordningsbestämmelser kan det ingå sådana regler om de praktiska arrangemangen och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i skolsamfundet. Dessutom kan regler utfärdas om hur skolans egendom får hanteras och om hur man får vistas och röra sig i skolbyggnaden och på skolområdet.

3.4 Säkerhet i temaområdena

Temaområdena är sådana centrala områden inom skolans fostran och undervisning, vars mål och innehåll skall ingå i många läroämnen. De kan beskrivas som teman som integrerar fostran och undervisning. Genom dem svarar skolan på de utmaningar som eleven möter i dagens samhälle. Målet med den integrerade undervisningen är att lära ut förmågan att betrakta företeelser ur olika vetenskapsgrenars synvinkel genom att bygga upp helheter och betona de allmänna målen för fostran och utbildning.

Temaområdena genomförs i de olika läroämnena enligt de perspektiv som karakteriserar läroämnet och på ett sätt som elevens utvecklingsskede förutsätter. Då läroplanen utarbetas skall temaområdena tas med i beskrivningen av läroämnena och i gemensamma evenemang. Dessutom skall de synas i skolans verksamhetskultur. Mål i

anslutning till säkerhet ingår även i andra temaområden än i temaområdet ”Trygghet och trafikkunskap”.

Temaområdet Trygghet och trafikkunskap

Syftet med temaområdet Trygghet och trafikkunskap är att lära eleven att förstå upprätthållandet och främjandet av säkerheten och att handleda eleven till ett ansvarsfullt beteende i trafiken. Den grundläggande utbildningen skall ge eleven färdigheter som hör samman med åldern för att verka trygghetsfrämjande i olika arbetsmiljöer och situationer.

Målet är att eleven ska

- lära sig att känna igen säkerhets- och hälsorisker, att förutse och undvika farliga situationer och att handla på ett sätt som främjar hälsa och trygghet
- lära sig att främja icke-våld och handla konstruktivt i mobbningsituationer
- lära sig att handla ändamålsenligt i olycksfalls- och krissituationer
- lära sig att bete sig ansvarsfullt och tryggt i trafiken
- lära sig att påverka säkerheten i trafikmiljön och i sin arbetsmiljö
- lära sig om samhällets olika välfärdstjänster.

Centrala innehåll som fastställts för dessa mål är

- att skydda sig mot olyckor, alkohol och droger och kriminalitet i den egna livsmiljön
- arbetssäkerhet och miljöskydd
- handlingsmodeller som främjar hälsa, trygghet, icke-våld och fred
- våldets dimensioner i närmiljön och samhället
- centrala trafikregler och olika slags trafikmiljöer
- trafikbeteende som tar hänsyn till andra, säkerhet och säkerhetsanordningar i trafikmiljön
- att kartlägga farliga ställen i närmiljön och att förbättra säkerheten
- trygghetsfrämjande tjänster
- att främja trygghet genom samarbete mellan hem och skola.

Temaområdet Att växa som människa

Syftet med temaområdet Att växa som människa, som genomsyrar hela undervisningen, är att stödja elevens hela utveckling och livskompetens. Målet är att skapa en uppväxtmiljö som å ena sidan skall stödja utvecklingen av individualiteten och en sund självkänsla och å andra sidan elevens utveckling som samhällsmedlem med jämlikhet och fördragsamhet som utgångspunkt.

Målet är att eleven ska

- lära sig att förstå sin fysiska, psykiska och sociala tillväxt och sin unika individualitet
- lära sig att bedöma det etiska i sitt handlande och att känna igen vad som är rätt och fel
- lära sig att verka som medlem i en grupp och i en gemenskap.

Centrala innehåll som fastställts för dessa mål är

- faktorer som inverkar på den fysiska, psykiska och sociala tillväxten, att identifiera och hantera känslor, faktorer som inverkar på vitaliteten och kreativiteten
- rättvisa, jämlikhet
- att ta hänsyn till andra, rättigheter, skyldigheter och ansvar som gruppmedlem, olika samarbetsformer.

Temaområdet Deltagande, demokrati och entreprenörskap

Skolans lärmiljö och verksamhetsformer skall stödja elevens utveckling till en självständig, företagsam, målmedveten, samarbetskunnig och aktiv medborgare och stödja eleven i att bilda sig en realistisk bild av sina möjligheter att påverka.

Målet är att eleven ska

- lära sig att förstå skolens betydelse, verksamhetsformer och behov ur ett samhällsnyttigt perspektiv
- lära sig att delta i samhällsverksamhet på ett ändamålsenligt sätt och att ta ansvar för skötseln av gemensamma angelägenheter i sin skola och i närsamhället
- lära sig att handla innovativt och på lång sikt för att nå ett mål och att bedöma den egna verksamheten och dess påverkan.

Centrala innehåll som fastställts för dessa mål är

- demokratins betydelse i gemenskapen och samhället
- olika sätt att delta och påverka i medborgarsamhället
- olika sätt att bilda nätverk för att främja den egna och den gemensamma välfärden
- olika sätt att delta och påverka i den egna skolan och livsmiljön och bedöma verkningarna av sitt eget handlande.

Temaområdet Ansvar för miljö, välfärd och en hållbar utveckling

Syftet med temaområdet Ansvar för miljö, välfärd och en hållbar utveckling är att öka elevens förutsättningar och motivation att verka för miljöns och människans välfärd.

Målet är att eleven ska

- lära sig att varsebli förändringar i miljön och i människors välbefinnande, att utreda orsaker och förutse följder och att verka till förmån för livsmiljön och för att öka välfärden
- lära sig att främja välfärden i sitt samhälle
- lära sig att förstå att individen genom sina val formar såväl sin egen som vår gemensamma framtid, att verka på ett uppbyggande sätt för en hållbar utveckling.

Centrala innehåll som fastställts för dessa mål är

- individens och samhällets ansvar för människornas välfärd
- en önskvärd framtid, val och verksamhet som en sådan förutsätter.

3.5 Säkerhetsmålen för de olika läroämnena

Läroämnet Hälsokunskap

Hälsokunskap och hälsofostran, säkerhetsfärdigheter och säkerhetsberedskap liksom kunskaper och färdigheter som är viktiga med tanke på agerandet i samhället och livshandlingen bildar grunden för ett etiskt ansvarsfullt medlemskap i samhället och en allmän livshandling som utgör målet för den grundläggande utbildningen.

Undervisningen i hälsokunskap indelas i tre delområden: 1) egentlig hälsokunskap och främjandet av hälsan, 2) utveckling av sociala färdigheter och allmänna medborgarfärdigheter samt 3) uppnående av säkerhetsfärdigheter.

Säkerhetsfärdigheterna, särskilt i enlighet med ett omfattande säkerhetsbegrepp, är ett av de centrala mål- och innehållsområdena inom läroämnet. Dessutom utgör elevvården och främjandet av säkerheten ett centralt kapitel som styr målen och de centrala principerna för säkerhetsfostran i läroplansgrunderna.

Kontinuum av undervisning i hälsokunskap

Läroämnet Hälsokunskap bildar ett kontinuum från förskoleundervisning fram till andra stadiet. Redan i förskoleundervisningen är hälsan ett av de centrala innehållsområdena i den integrerade undervisningen. Undervisningen i hälsokunskap i den grundläggande utbildningen är noggrant fastställd i statsrådets förordningar. I årskurserna 1-6 ska hälsokunskap undervisas som en del av andra ämnen och i årskurserna 7-9 är hälsokunskap ett eget ämne. I gymnasiet ingår en obligatorisk kurs och två fördjupade kurser i hälsokunskap. Dessutom kan hälsokunskap också ingå i studentexamen. I den grundläggande yrkesutbildningen ska i huvudsak en obligatorisk kurs i hälsokunskap erbjudas.

Hälsokunskap i den grundläggande utbildningen

Undervisningen i hälsokunskap skall planeras så att eleven får en heltäckande bild av hälsokunskapen under hela den grundläggande utbildningen. Undervisningen i hälsokunskap skall planeras i samarbete med biologi, geografi, fysik, kemi, huslig ekonomi, gymnastik och samhällslära. Personalen inom elevvården deltar också i planeringen av undervisningen.

I läroplansgrunderna för den grundläggande undervisningen läggs målen för och de centrala innehållen i undervisningen i hälsokunskap enligt timfördelningen upp så här:

* årskurserna 1-4, integreras i miljö- och naturkunskap
(= läroämnesgrupp som består av läroämnena biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap)

* årskurserna 5-6, integreras i biologi och geografi samt fysik och kemi

* årskurserna 7-9, som ett fristående läroämne.

Med hjälp av *profilerna för elevernas goda kunskaper* definieras den kunskapsnivå som en elev visar då kunskapen i läroämnet motsvarar siffervitsordet åtta, dvs. goda kunskaper. I bedömningen bedöms hur målen för läroämnet har uppnåtts, inte elevens personlighet eller hälsobeteende.

I årskurs 7-9 är hälsokunskap en fristående helhet. I etapperna för årskurserna 1-4 och 5-6 presenteras här för de olika ämnenas del endast de integrerade målen och innehållen för läroämnet hälsokunskap.

Miljö- och naturkunskap, årskurserna 1-4

Miljö- och naturkunskap är en integrerad ämnesgrupp sammansatt av biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap. Undervisningen omfattar dessutom principerna för en hållbar utveckling. Målet för undervisningen är att eleven skall lära sig att förstå naturen och kulturmiljön, sig själv och andra, olikheter människor emellan samt hälsa och sjukdom.

Målet är att eleven ska

- lära sig att handla tryggt och självbevarande i sin egen närmiljö och lära sig att följa regler i skolan, närmiljön och trafiken
- lära sig psykisk och fysisk självkänedom, social kompetens och att uppskatta sig själv och andra
- lära sig känna begrepp, termer och handlingssätt som anknyter till hälsa, sjukdom och hälsofrämjande och lära sig att göra hälsofrämjande val.

Centrala innehåll som fastställts för dessa mål är:

- förbränning och brandsäkerhet
- att handla i nödsituationer och känna till grunderna i första hjälpen
- att inse betydelsen av att vårda sitt välbefinnande och sin mentala hälsa via familj och vänner, genom att identifiera känslor och genom kommunikation med andra
- att förebygga mobbning och våld, att respektera fysisk integritet, att värna om tryggheten i den egna skolan, att röra sig tryggt i trafiken och att undvika risksituationer, att undvika olyckor hemma och under fritiden
- att följa överenskommelser och regler, goda seder och ta hänsyn till andra, att handskas med pengar och att respektera andras egendom.

Profil för goda kunskaper i slutet av årskurs 4:

Eleven

- känner till de elapparater som används i hemmet; eleven förstår att elanvändning är förenad med risker och visar att han eller hon kan använda elapparater tryggt
- känner till hur man skyddar syn och hörsel och förebygger brännskador och kan handla därefter
- förstår vad ämnesomvandling innebär, t.ex. då ett ljus eller trä brinner och känner till lättantändliga ämnen och kan använda enkel släckningsutrustning
- känner egenskaper hos och användning av olika ämnen och material och vet att det i hemmet kan finnas skadliga ämnen såsom mediciner, tvätt- och rengöringsmedel, lösningsmedel och tobaks- och alkoholprodukter
- känner till hälsofrämjande vanor och rutiner: dygnsrytm, tillräcklig sömn och vila, näring, regelbundna matvanor, daglig motion, riktiga arbetsställningar i skolan och hemma, hållning, munhygien, kroppshygien, klädsel
- behärskar de grundläggande normerna för hur man fungerar i grupp och uppför sig artigt; han eller hon känner igen och kan namnge olika känslor och vet att det går att behärska sina känslor
- känner till grundläggande principer för medicinanvändning; han eller hon behärskar grunderna i första hjälpen och kan tillkalla och hämta hjälp vid behov
- kan beskriva olika tecken på mobbning och våld; han eller hon har kännedom om individens rätt till fysisk integritet och känner till skillnaderna mellan acceptabel och oönskad beröring; eleven vet hur han eller hon vid behov kan söka hjälp och vet vem som erbjuder hjälp i skolan och närmiljön
- vet vad som är lagligt och olagligt för åldersgruppen
- vet och känner igen de riskfaktorer som hotar tryggheten i närmiljön och i trafiken, till sjöss och på isen; han eller hon känner till de centrala trafikreglerna för fotgängare och cyklister och förstår varför överenskomna regler och anvisningar måste följas.

Biologi och geografi, årskurserna 5–6

I årskurserna 5-6 integreras även undervisning i hälsokunskap i undervisningen i biologi och geografi. Med hjälp av undervisningen i hälsokunskap skall eleven lära sig förstå sin egen uppväxt och utveckling som en fysisk, psykisk och social process och som en växelverkan mellan människan och hennes miljö. Undervisningen i biologi och geografi skall betona ansvar, naturskydd och vård av livsmiljöer och stödja elevens uppväxt till en aktiv medborgare som har förbundit sig till en hållbar livsstil.

Målet är att eleven lär sig

- att reflektera över frågor som gäller uppväxt, utveckling, människors olikhet och social växelverkan
- att ta ansvar för sina egna handlingar och ta hänsyn till andra människor.

Centrala innehåll som fastställts för dessa mål är:

- att uppskatta och skydda sin egen kropp, faktorer som stöder eller hindrar en sund uppväxt och individuella variationer av sexuell utveckling
- sociala faktorer som anknyter till människorelationer, omsorg och behärskning av känslor, fördragsamhet, samt ansvar och rättigheter som hör till elevens ålder
- de rättigheter och skyldigheter allemansrätten innebär.

Profil för goda kunskaper i slutet av årskurs 6:

Eleven

- kan ge exempel på hur man kan vårda och skydda den omgivande naturen och boendemiljön
- kan ge exempel på hur man kan behärska sina känslor och se på saker också ur andra människors synvinkel och kan med exempel beskriva människors olika sätt att uttrycka känslor
- känner de rättigheter och det ansvar som hör till åldern.

Fysik och kemi, årskurserna 5-6

I undervisningen integreras hälsofostran där elevens handlande granskas ur säkerhets- och hälsosynvinkel.

Målet är att eleven ska

- lära sig att arbeta och röra sig tryggt, skydda sig själv och sin omgivning och följa givna anvisningar
- lära sig att inse det farliga i alkohol och droger.

Som centrala innehåll för dessa mål har fastställts:

- elsäkerhet
- att röra sig tryggt och förebygga olyckor

- ursprung till, användning och återanvändning av olika ämnen och produkter i omgivningen och en trygg användning av dem
- verksamma ämnen i alkohol och droger och deras skadeverkningar.

Profil för goda kunskaper i slutet av årskurs 6:

Eleven

- kan arbeta och fungera tryggt, skydda sig själv och sin omgivning och följa givna anvisningar
- kan beskriva farliga situationer i trafiken och i andra vardagsmiljöer
- känner till elementära fakta om kretsloppen hos ämnen och produkter i sin omgivning, vet hur man kan använda dessa ämnen på ett tryggt sätt och kan undersöka deras egenskaper, till exempel surhet
- känner till viktiga fakta om tobak, alkohol och droger, vet varför de är skadliga och kan ge exempel på varför det är farligt att använda dem.

Hälsokunskap, årskurserna 7-9

Hälsokunskap är ett läroämne som vilar på tvärvetenskaplig kunskapsgrund. Målet för undervisningen i hälsokunskap är att främja kunskap som stöder elevens hälsa, välbefinnande och trygghet. Syftet med undervisningen är att utveckla elevens kognitiva, sociala, emotionella, funktionella och etiska färdigheter.

Utgångspunkt för undervisningen är att hälsan uppfattas som fysisk, psykisk och social funktionsförmåga. I undervisningen utvecklas kunskaperna om och färdigheterna i att handla på ett hälsofrämjande sätt i förhållande till sig själv och andra. Hälsokunskap är ett läroämne som utgår från eleven och som stöder aktivitet och engagemang.

Utgångspunkten för undervisningen skall vara barnets och den ungas vardag, uppväxt och utveckling och människans levnadslopp. I undervisningen beaktas också allmänna och för skolan och orten aktuella frågor om hälsa och trygghet. Vid inläringen utvecklas färdigheter som är viktiga för att söka efter kunskap, tillämpa den och kritiskt begrunda värderingar som gäller hälsa och välfärd.

Målet är att eleven ska

- lära sig att förstå vilken betydelse gemenskap, relationer och omsorg har för människans välbefinnande
- lära sig identifiera och reflektera över val som gäller hälsa och trygghet
- lära sig att ta hand om sig själv och sin omgivning, känna till behovet av förebyggande vård och hjälp och handla ändamålsenligt i situationer där hälsa, sjukdom och trygghet är aktuella
- lära sig att känna igen, förstå och utveckla färdigheter som är viktiga för hälsan och det allmänna välbefinnandet
- lära sig att bedöma miljöns, livsstilens och kulturens och mediernas betydelse för trygghet och hälsa

- lära sig att använda begrepp och informationssökningsmetoder för hälsa och sjukdom och att utnyttja dem i hälsofrämjande syfte
- lära sig att förstå att regler, avtal och tillit är förutsättningar för välbefinnandet i sociala sammanhang som familjer, skolor, referensgrupper och samhälle.

Som centrala innehåll för dessa mål har fastställts:

- psykisk mognad och utveckling: självkänedom och självrespekt, familj och sociala relationer, psykisk hälsa och dess variationer, jämvikt i kropp och själ
- socialt växande och social utveckling: individualitet och olikhet, individens förpliktelser och ansvar i samhället, tolerans, omtanke och omsorg
- att sköta om sin hälsa
- tobak, alkohol och droger, välbefinnande och beroende och val som anknyter till dem
- konfliktlösning och att tala om det som tynger sinnet
- sexuell hälsa: relationer, sexualitet, uppförande och värderingar och normer som anknyter till dem
- trafiksäkerhet och beteende i trafiken, risksituationer och olyckor, olycksfall och första hjälpen
- hälsa, arbetsförmåga och välbefinnande som resurs, personliga resurser
- känslor och hur man uttrycker dem, socialt stöd och skydds nätverk, interaktionsfärdigheter
- förändringar och kriser som är förknippade med utvecklingen och livet och hur man klarar av svårigheterna
- miljö och hälsa, arbetshälsa, kultur och hälsa
- de viktigaste hälso- och sjukvårds- och välfärdstjänsterna, medborgarorganisationernas verksamhet
- barns och ungas rättigheter, lagstiftning om gränser för och följder av gärningar

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen:

Eleven

- kan redogöra för vad som kännetecknar ett gott vänskapsförhållande och en fungerande gemenskap, och ge exempel på de viktigaste färdigheterna för interaktion
- kan begrunda och analysera orsaker till och följder av problemsituationer som ungdomar hamnat i, komma med exempel på möjliga lösningar
- känner till grunderna för sexuell hälsa, olika preventivmedel och preventivmetoder och deras betydelse, kan motivera och resonera om ett ansvarsfullt sexuellt beteende
- kan beskriva och reflektera över de beroenden och hälsorisker som är förknippade med njutnings- medel, såsom tobak, snus, alkohol, droger och lösningsmedel samt ange orsaker till och följder av deras användning, ge förklarande exempel på sätt att undvika dem

- känner igen tecken på mobbning och annat våld och kan komma med praktiska exempel för hur man förebygger våld och kommunicerar på ett uppbyggande sätt
- känner till huvudprinciperna för trafiksäkerhet och kan beskriva eller förevisa hur man handlar och ger första hjälpen i olika slags risksituationer och vid olyckstillfällen
- kan namnge, känna igen och uttrycka olika slags känslor och beskriva deras orsaker, ge exempel på hur emotionella beteenden och känslobaserad kommunikation kan regleras på lämpligt sätt
- kan beskriva en hälsosam och trygg miljö och ge exempel på sätt att främja hälsa och trygghet i närmiljön
- kan beskriva barns och ungas centrala rättigheter, lagstiftning om gränser för och följer av gärningar.

Mål i anslutning till säkerheten för andra läroämnena

Förutom säkerhetsmålen för hälsokunskap finns det också mål som anknyter till säkerheten i målen för andra läroämnena i årskurserna 7-9 i fysik och kemi. Säkerhetsmål anges också för läroämnena religion, livsåskådning, samhällslära, handarbete, gymnastik och huslig ekonomi.

Fysik, årskurserna 7-9

Målet är att eleven ska

- lära sig att arbeta och att undersöka naturfenomen tryggt och tillsammans med andra.

Som centrala innehåll för dessa mål har fastställts:

- likströmskretsen med tillhörande grundfenomen och en trygg tillämpning av fenomenen i vardagslivet och tekniken
- elförbrukningen i hemmet
- strålningsskydd

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen:

Eleven

- kan arbeta tryggt, enligt anvisningar och tillsammans med andra
- förstår den fysikaliska bakgrunden till bestämmelserna om trafiksäkerhet
- förstår ljudets och ljusets betydelse ur människans och samhällets synvinkel, till exempel buller och bullerskydd och ljusets roll vid dataöverföring
- kan principerna för hur elapparater och apparater som producerar värme skall användas säkert och ekonomiskt och kan bedöma och beräkna driftskostnaderna för elapparater med olika effekt
- känner till strålningslagarna och hur strålning påverkar, kan skilja mellan farliga och ofarliga slag av strålning och kan skydda sig mot strålning

Kemi, årskurserna 7–9

Undervisningen i kemi skall ge eleven de färdigheter han eller hon behöver för att kunna fatta vardagliga beslut och föra diskussioner speciellt om energiproduktion, miljö och industri samtidigt som den skall ge eleven möjlighet att ta ansvar för sin omgivning.

Målet är att eleven ska

- lära sig att arbeta tryggt och att tillämpa sina kunskaper vid val och i praktiska situationer genom att följa anvisningar

Som centrala innehåll för dessa mål har fastställts:

- lättantändlighet, förbränningsreaktioner, även beskrivna med hjälp av kemins symbolspråk, och förbränningsprodukternas egenskaper och inverkan på omgivningen.

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen:

Eleven

- kan tryggt arbeta enligt givna instruktioner ensam och i grupp
- kan tolka varudeklarationer, förklara begreppet livscykel och kan som konsument göra olika val.

Religion

Målet är att eleven ska

- lära sig att reflektera över etiska frågor
- lära sig aktning för andra människor och naturen, att träffa val och ta ansvar
- kan handla etiskt ansvarsfullt.

Som centrala innehåll för dessa mål har fastställts:

- fostra eleven till ett etiskt synsätt
- människan som en etisk varelse.

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen:

Eleven

- kan handla etiskt ansvarsfullt
- har förmåga till ansvarsfull etisk reflektion
- ser följderna av sina val och handlingar.

Livsåskådningskunskap

Undervisningen har som uppgift att ge eleven stoff för att växa upp till en självständig, tolerant, ansvarsfull och omdömesgill medlem i samhället.

Som centrala innehåll för dessa mål har fastställts:

- att lära sig att ta ansvar för sig själv, för andra människor och för samhället
- rätt och skyldighet
- etikens grunder
- samhälle och mänskliga rättigheter

Profil för goda kunskaper i slutet av årskurs 5:

Eleven förstår

- att det finns fredliga lösningar på konflikter
- betydelsen av gemensamma regler
- det individuella ansvaret.

Kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen:

- Eleven kan se de aspekter som de etiska grundbegreppen ger, t.ex. avsikten med en handling och aktörens syfte med den, handlingens konsekvenser samt människans ansvar och rättigheter.

Samhällslära, årskurserna 7–9

Målet är att eleven ska

- lära sig att granska och utveckla sina kunskaper som ansvarsfull konsument och som aktör i samhället
- känna till de rättsliga följderna av sitt handlande.

Som centrala innehåll för dessa mål har fastställts:

- medborgartrygghet
- rättssystemet, individens rättigheter och skyldigheter och juridiskt ansvar
- trafiksäkerhet
- säkerhetspolitik: utrikespolitik, rikets försvar.

Slöjd, gymnastik och huslig ekonomi

Slöjd: Eleven får handledning i att använda enkla slöjdredskap och olika maskiner och apparater på ett tryggt och ändamålsenligt sätt.

Gymnastik: I gymnastikundervisningen skall gemenskap, ansvar, rent spel och trygghet betonas. I samband med undervisningen i gymnastik skall ett tryggt trafikbeteende betonas.

Huslig ekonomi: Uppgiften är att lära eleven att ta ansvar för sin hälsa, sina människorelationer och sin ekonomi samt för trivseln och tryggheten i närmiljön.

Följande mål har ställts upp:

Eleven ska

- tillägna sig en positiv inställning till arbetarskydd och lära sig att tryggt använda arbetsredskap, maskiner och apparater och lära sig att sörja för trivseln i sin arbetsmiljö (slöjd)

- lära sig hälsofrämjande och trygga former av motion, lära sig att simma (gymnastik)
- lära sig handla enligt överenskomna regler i en anda av rent spel (gymnastik)
- utveckla sin simkunnighet och lära sig livräddning (gymnastik årskurserna 5-9)
- lära sig att fungera tryggt och ändamålsenligt i idrottssituationer (gymnastik årskurserna 5-9)
- lära sig att utföra enkla sysslor i anslutning till mathushållning, bostad och textilier och att använda ämnen, redskap och arbetsmetoder som är ändamålsenliga, trygga och i överensstämmelse med en hållbar utveckling (huslig ekonomi årskurserna 7-9).

Som centrala innehåll för dessa mål har fastställts:

- säkerhetsfaktorer som gäller arbete och arbetsrum (handarbete)
- att lära sig ändamålsenlig och trygg användning av handverktyg och maskiner inom tekniska slöjdens område
- textilslöjdens traditionella och moderna arbetsredskap och maskiner, rätt val och användning av dem, redskapens funktionsprinciper, trygga användning och skötsel
- simning och livräddning i vatten (gymnastik årskurserna 5-9)

Profil för goda kunskaper i slutet av årskurs 4:

Eleven

- kan under handledning arbeta ändamålsenligt och genomföra sin plan med beaktande av arbetssäkerheten (slöjd)
- arbetar långsiktigt både i grupp och på egen hand, vill utvecklas som slöjdare och känner sitt ansvar för gemensamma arbetsredskap och för ordning och trivsamt i arbetsrummen (slöjd)
- kan simma på många sätt i simdjup vatten
- är simkunnig och har färdigheter för livräddning i vatten (gymnastik) (kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen)
 - kan använda sig av ändamålsenliga arbetssätt och använda de vanligaste hushållsmaskinerna och hushållsredskapen på ett tryggt sätt (huslig ekonomi) (kriterier för vitsordet 8 vid slutbedömningen)

3.6 Läromedel som stöder undervisningen

De läromaterial och läroböcker som skolorna och läroanstalterna i Finland huvudsakligen använder är gjorda och framtagna av kommersiella förläggare. De kommersiella förläggarnas framställning av läromedel baserar sig på de mål och innehåll som fastställs i Utbildningsstyrelsens läroplansgrunder, i läroämneshelheterna för de olika årskurserna. Förläggarna beslutar om framställningen av läromedel på ekonomiska grunder. Temaområdena beaktas i de olika läroämnena, i läromedlen för de olika ämnena och i läraranvisningarna.

Förläggarna bedriver produktutveckling av läromedel i samarbete med Utbildningsstyrelsen, skolorna och lärarna. Förläggarna lyssnar till de ovan nämnda önskemål i olika faser av framställningen av läromedel. Skolorna lägger sällan fram önskemål om säkerhetsinnehåll. När det gäller valet av läromedelsförfattare och deras utbildning, expertutlåtandena som begärs om läromedlen och testningen av läromedlen har de olika intressegrupperna möjlighet att påverka läromedelsproduktionen.

I statsbudgeten anvisas Utbildningsstyrelsen årligen ca 900 000 euro för framställningen av läromedel med liten upplaga. Hit hör den svenskspråkiga utbildningen, invandrarutbildningen, specialundervisningen, långa kurser i språk som studeras sällan och religion, livsåskådningskunskap och de små branscherna inom den yrkesinriktade utbildningen. Dessutom ger Utbildningsstyrelsen årligen ut avgiftsbelagda publikationer som stöder ordnandet och utvecklandet av utbildningen.

4 Säkerhet som en del av en verksamhetskultur och inlärningsmiljö som bygger på samverkan

4.1 Utgångspunkterna för hur undervisningen ska genomföras

4.1.1 Synen på kunskap och lärande i den grundläggande utbildningen

Som grund för de nationella läroplansgrunderna ligger den inlärningssyn som ser lärandet som en individuell och social process under vilken kunskaper och färdigheter byggs upp och förändras samtidigt som eleven får intryck av den omgivande kulturen. Lärandet skall ses som en målmedveten studieprocess som äger rum i olika situationer, både självständigt, under lärarens handledning, tillsammans med andra i gruppen och med läraren.

Lärandet handlar om att inhämta ny kunskap och lära sig nya färdigheter, men även om att tillägna sig inlärnings- och arbetssätt.

4.1.2 Den pedagogiska miljön i den grundläggande utbildningen

Med den pedagogiska miljön, eller lärmiljön, förstås den miljö där undervisningen försiggår i en helhet som består av fysiska, psykiska och sociala element. Utformningen av den psykiska och sociala lärmiljön påverkas å ena sidan av kognitiva och emotionella faktorer hos den enskilda eleven, å andra sidan av faktorer som är förknippade med interaktion och mänskliga relationer.

Studiemiljön och studieredskapen skall planeras och ordnas så att de ger möjlighet till användning av mångsidiga undervisningsmetoder och arbetssätt. Arbetsredskap, arbetsmaterial och bibliotekstjänster skall stå till elevens förfogande så att studierna kan ske både aktivt och självständigt. Utrustningen i lärmiljön skall stödja eleven i hans eller hennes utveckling till medlem av det moderna informationssamhället och ge eleven möjligheter att använda datorer, annan medieteknik och datanätverk. Man skall också fästa vikt vid det estetiska i den fysiska pedagogiska miljön.

Lärmiljön skall stödja elevens tillväxt och lärande. Den skall fysiskt, psykiskt och socialt vara trygg och stödja elevens hälsa. Målet är att stödja elevens inlärningsmotivation och nyfikenhet och främja hans eller hennes aktivitet,

självstyrning och kreativitet genom att bjuda på intressanta utmaningar och problem. Lär miljön skall ge eleven verktyg att ställa upp egna mål och bedöma sin egen verksamhet. Eleven ska ges möjlighet att delta i uppbyggandet och utvecklingen av sin egen pedagogiska miljö.

Lär miljön skall också stödja en växelverkan såväl mellan läraren och eleven som mellan eleverna. Den skall främja dialog och leda eleverna att arbeta som medlemmar i en grupp. Målet är en atmosfär som är öppen, uppmuntrande, lugn och positiv. Ansvar för att upprätthålla en sådan atmosfär ligger såväl på läraren som på eleven.

4.1.3 Skolans verksamhetskultur

Skolans verksamhetskultur har en betydande inverkan på skolans fostran och undervisning och sålunda på lärandet. Till verksamhetskulturen hör alla skolans officiella och inofficiella regler, handlingsmönster och verksamhetsformer och de värderingar, principer och kriterier på vilka skolarbetets kvalitet vilar. Till verksamhetskulturen hör också verksamheten i skolan utanför lektionerna, såsom fester, temadagar och olika evenemang.

Skolans mål för fostran, värderingar och ämnesshelheter skall konkretiseras i verksamhetskulturen. Målet är en verksamhetskultur som är öppen och interaktiv och som stödjer samarbetet såväl i skolan som med hemmen och samhället i övrigt. Också eleven skall ha möjlighet att vara med om att skapa och utveckla skolans verksamhetskultur.

Det lönar sig att genomföra alla skolans förebyggande rutiner så att de konsekvent stödjer de mål som har ställts upp för undervisnings- och fostringsarbetet. De förebyggande rutinerna omfattar t.ex. iakttagande av ordningsreglerna, trafikarrangemang på skolgården, omedelbart ingripande vid mobbning, konsekvent verksamhet och konsekventa regler i skolan och säkerhetsbedömning av hela och trygga anordningar samt arbetsredskap.

Målen och de centrala innehållen kring säkerhet i temaområdena presenteras i avsnitt tre i rapporten.

4.1.4 Skolans arbetsmetoder

I undervisningen används mångsidiga arbetsmetoder som beaktar elevernas förutsättningar och som lämpar sig för olika åldersgrupper och olika inlärningsuppgifter och inläringssituationer. Lärarens uppgift är att undervisa eleven och leda hans eller hennes inläring och arbete både individuellt och i grupp.

Läraren väljer arbetsmetoderna. Grunderna för valet av arbetssätt är att de skall stimulera viljan att lära sig, främja utvecklingen av en organiserad kunskapsstruktur, inläringen av färdigheter och inövandet av dessa, främja den sociala flexibiliteten och

förmågan att dels samarbeta på ett konstruktivt sätt, dels ta ansvar för andra samt utveckla elevens inlärningsstrategier och förmåga att tillämpa dem i nya situationer.

Elevernas olika sätt att lära sig och såväl skillnaderna mellan pojkars och flickors utveckling som individuella skillnader i utveckling och bakgrund skall beaktas. Då undervisningen bedrivs i en sammansatt klass eller integrerad med förskoleundervisningen bör de olika årskursernas mål och särprägel beaktas. Vid sidan om de andra målen ska arbetssätten främja den sociala flexibiliteten och förmågan att dels samarbeta på ett konstruktivt sätt, dels ta ansvar för andra.

4.2 Allmänt stöd för studierna

4.2.1 Samarbete mellan hem och skola

Barnet och den unga lever samtidigt under inflytande av både skolan och hemmet. För att stödja en helhetsinriktad sund tillväxt och ett gynnsamt lärande hos eleven förutsätts växelverkan och samarbete mellan båda dessa som har ansvar för fostran. Växelverkan med hemmet ökar lärarens kännedom om eleven och hjälper honom eller henne att planera och genomföra undervisningen.

Vårdnadshavarna har det primära ansvaret för barnets och den ungas fostran. Skolan stöder hemmets fostringsuppgift och svarar för att fostra och undervisa eleven som en medlem av skolgemenskapen. Skolan skall samarbeta med vårdnadshavarna så att de för sin del kan ta ansvar för sina barns målinriktade lärande och skolgång. Det gemensamma fostringsansvaret har som mål att främja barnets och den ungas förutsättningar för inläring och att främja trygghet och välbefinnande i skolan. Samarbetet mellan hemmet och skolan skall ske både på skol- och individnivå.

Samarbetet mellan hemmet och skolan skall i läroplanen fastslås i samråd med de myndigheter som har hand om ärenden som verkställs av social- och hälsovården i kommunen.

Vårdnadshavarnas möjlighet att tillsammans med läraren och eleven delta i planeringen och utvärderingen av skolans undervisnings- och fostringsarbete främjar samarbetet mellan hem och skola.

Vårdnadshavarna skall informeras om läroplanen, anordnandet av utbildningen, elevvården och om möjligheten att delta i samarbetet mellan hem och skola. Detta förutsätter aktivt samarbete med föräldrarna initierat av läraren samt diskussion och information om vårdnadshavarnas, lärarens och elevens rättigheter och skyldigheter. Utgångspunkten för samarbetet skall vara att alla parter respekteras, är jämlika och likaberättigade.

I de första årskurserna fortsätter det samarbete som har inletts under förskoleundervisningen, sålunda skapas en grund för växelverkan också mellan vårdnadshavarna.

Olika samarbetsformer som stöder dialogen mellan hemmet och skolan skall utvecklas under hela den grundläggande utbildningen och speciellt vid övergången från en skolnivå till en annan eller under andra övergångsperioder. Samarbetet skall organiseras så att eleven med hjälp av elevvården och ett yrkesövergripande samarbetsnätverk kan få stöd i frågor som gäller skolgången och välbefinnandet. I slutskedet av den grundläggande utbildningen skall vårdnadshavarna informeras om frågor i anslutning till elevens vidareutbildning och om eventuella problem. Vid behov skall vårdnadshavarna också beredas möjlighet att diskutera dessa frågor med elevhandledaren och olika sakkunniga inom elevvården.

4.2.2 Ordnan­de av morgon- och eftermiddagsverksamhet

Morgon- och eftermiddagsverksamhet avser sådan ledd verksamhet för elever i den grundläggande utbildningen som nämns i lagen om grundläggande utbildning och som en kommun ansvarar för i sin helhet.

Morgon- och eftermiddagsverksamheten är avsedd för elever i årskurserna 1 och 2 samt för elever i andra årskurser som har tagits in eller förts över till specialundervisning. Enligt lagen om grundläggande utbildning bestämmer Utbildningsstyrelsen om morgon- och eftermiddagsverksamhetens mål och centrala innehåll. Kommunen bär helhetsansvaret för anordnandet av morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen i enlighet med författningar och [Utbildningsstyrelsens föreskrift](#).

Den samhälleliga utgångspunkten för ordnandet av morgon- och eftermiddagsverksamhet är att erbjuda barnen en trygg uppväxtmiljö. Morgon- och eftermiddagsverksamhetens uppgift är att främja barnens helhetsmässiga välbefinnande ur följande synvinklar:

- att erbjuda barnen ledd fritidsverksamhet
- att stödja barnens uppväxt och utveckling
- att stödja barnens skolgång och lärande
- att ingripa tidigt och att ge social bekräftelse.

Med morgon- och eftermiddagsverksamheten strävar man efter att minska den tid som barnen tillbringar ensamma utan en vuxens trygga närvaro och handledning, före och efter skoldagen.

Då det gäller de praktiska lösningarna i verksamheten, verksamhetsmodellerna och omvärlden ska de stödja de mål som uppställts för verksamheten. Miljön ska vara trygg och barnen får inte utsättas för mobbning, trakasseri eller våld

Innehållet i verksamheten ska bidra till att målen som fastställs i grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen ska nås.

Den som ordnar verksamheten och den som genomför verksamheten ansvarar för planeringen av innehållet och genomförandet på varje verksamhetsplats. I morgon- och eftermiddagsverksamheten betonas barnens rätt till en trygg barndom och uppväxtmiljö.

4.2.3 Ordnande av klubbverksamhet i skolan

För att stödja skolans fostran och undervisning kan skolan ordna [klubbverksamhet](#). Klubbverksamheten skall, i enlighet med målen för den grundläggande utbildningen, stödja elevens etiska och sociala tillväxt och mångsidiga utveckling. Syftet med klubbverksamheten är att inspirera eleven till positiva fritidssysselsättningar och att ge eleven möjligheter till annat än vanligt skolarbete i en trygg och lugn miljö.

Klubbverksamheten skall vara mångsidig och värdesätta barnen och de unga. Den skall ge möjligheter till en positiv växelverkan med vuxna och andra barn.

Principerna för klubbverksamheten skall skrivas in i läroplanen. Klubbarna är frivilliga för eleverna. Vid sidan om skolan ordnar även föreningar, organisationer och sällskap klubbverksamhet. Klubbverksamhet som äger rum utanför skolan ordnas vanligtvis på kvällar och veckoslut.

Syftet med klubbverksamheten är

- att stödja hemmets och skolans fostringsarbete
- att öka barnens och de ungas delaktighet
- att ge eleverna möjlighet att utveckla sociala färdigheter och att växa till människor med samhällsansvar
- att ge känslan av att lyckas
- att utveckla kreativt handlande och tänkande
- att sporra barnen och de unga till att skapa sin egen kultur
- att ge en möjlighet att bättre lära känna eleven
- att stödja intressen och främja positiva fritidssysselsättningar.

4.2.4 Elevvård

Elevvården åligger alla som jobbar i skolan och de myndigheter som svarar för elevvårdstjänster. Den genomförs i gott samarbete med hemmen. Elevvården innebär både stöd till individen och till skolgemenskapen. Genom elevvården främjas barnets och den ungas lärande samt harmoniska uppväxt och utveckling.

Elevvården har som uppgift att som en del av skolans verksamhetskultur utveckla en inlärningsmiljö som stödjer välbefinnandet och stärka skolans samverkande arbetsätt. Gemenskapen stöds genom att elevens och vårdnadshavarens delaktighet i utvecklingen av välbefinnandet i skolan främjas. Genom elevvården främjas positiv växelverkan och

en atmosfär av ömsesidig omsorg. Vid behov ingriper man i problem. Målet är att skapa både en sund och trygg skolmiljö och pedagogisk miljö, att värna om den mentala hälsan, förebygga utslagning och att främja välbefinnandet i skolan.

Genom elevvården utvecklar man, följer med och bedömer hela skolgemenskapens, de enskilda klassernas och gruppernas välbefinnande och ser till att elevens behov som gäller den individuella tillväxten, utvecklingen och hälsan beaktas. Syftet med elevvården är att i ett så tidigt skede som möjligt förebygga, upptäcka, avhjälpa och eliminera hinder för lärandet, inlärningssvårigheter och andra problem i samband med skolgången. Särskilt uppmärksamhet ska ägnas tryggandet av elevens psykiska hälsa. Det förebyggande barnskyddet och de årliga hälsoundersökningar som ingår i den hälsofrämjande verksamheten av hälsan liksom hälsorådgivningen som ges vid behov gör att man bättre kan förebygga problem, upptäcka dem i god tid och ordna stöd.

I planeringen och genomförandet av de omfattande hälsoundersökningarna inom skolhälsovården behövs det yrkesövergripande samarbetet inom elevvården. Elevvården har som uppgift att följa med varje elevs övergripande välbefinnande och vid behov stödja eleven och att i samarbete med vårdnadshavaren ingripa i förändringar i välbefinnandet.

I samarbetet med elevvården kommer man överens om förfaringssättet när det gäller att fullfölja det särskilda stöd som omfattas av det förebyggande barnskyddsarbetet och skolhälsovården. I samarbetet och rutinanvisningarna ska ett eventuellt äventyrande av elevens tillväxt och utveckling till följd av riskfaktorer i uppväxtmiljön och anmälningsskyldigheten i syfte att utreda behovet av barnskydd i enlighet med barnskyddslagen beaktas.

Elevvårdsarbetet koordineras och utvecklas i ett yrkesövergripande samarbete, till exempel i en elevvårdsgrupp. I samarbete med de myndigheter som sköter uppgifter i samband med verkställigheten av social- och hälsovården i kommunen avtalas om de allmänna principerna och strukturerna för samarbetet, ordnandet av de praktiska åtgärderna, arbetsfördelningen och ansvarsområdena. Då samarbetet ordnas beaktas även det samarbete angående hälsa, trygghet och säkerhet som bedrivs inom andra myndigheter, såsom polisen och räddningstjänsten, eller med andra samarbetsparter.

4.2.5 Främjande av säkerheten

Ordningsregler

Skolan ska ha en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som tillämpas i avsikt att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt tryggheten och trivselen i skolsamfundet.

Mobbning

I samband med att läroplanen ska också en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasseri görs upp. Planen ska verkställas och genomförandet av planen ska övervakas. Att förebygga och ingripa i våld, mobbning och trakasseri hör till alla som arbetar i skolan. Våldet, mobbningen eller trakasserierna kan vara direkt eller indirekt, verbalt eller fysiskt eller social manipulering som kränker människans fysiska, psykiska eller sociala integritet.

Förövaren kan vara en elev, en vuxen som arbetar i skolan eller en person utanför skolgemenskapen.

Med mobbning avses systematisk, avsiktlig och upprepad verbalt eller fysiskt negativ aktivitet som riktar sig mot samma person eller samma grupp. Utmärkande för mobbning är bristande jämvikt i styrkeförhållandet mellan mobbaren och den mobbade. Det är också vanligt att mobbningen sker i en grupp. Trakasseri kan ta sig uttryck i osakliga bemötanden och yttranden. Det kan vara insinuerande miner och gester angående kön, tvetydiga anmärkningar eller icke-önskad fysisk beröring.

Förutom mobbning och trakasseri kan även annat icke-önskvärt eller aggressivt och våldsamt beteende förekomma i skolgemenskapen. Med våld avses att man avsiktligt utsätter sig själv, en annan person, en grupp eller en gemenskap för våldshandling eller bruk av makt, som ett hot eller genom att förverkliga det. Detta kan leda till handikapp, psykiska men eller annan svårighet i anslutning till utvecklingen. I alla dessa situationer ska man ingripa.

Eleverna, vårdnadshavarna och skolans personal ska även informeras om de olika uttrycksformer våld, mobbning och trakasseri kan ta, hur de kan förebyggas och förfaringssätten i skolgemenskapen i sådana situationer och om de ordningsregler som tillämpas.

Olyckor och olycksfall

Den fysiska säkerheten främjas genom att man ser till säkerhetsfaktorerna i anslutning till skolbyggnaden, undervisningslokalerna, undervisningsmaterialen, anordnandet av undervisningen, undervisningssituationerna och rasterna samt till den undervisning som genomförs utanför skolan. Utbildningsanordnaren ska se till att platsen för att bekanta sig med arbetslivet är trygg och säker och att elevens inlärningsmiljö under perioden för den praktiska arbetslivsorienteringen är trygg. Främjandet av tryggheten och säkerheten i skolan omfattar även säkerhetsfaktorer som ansluter sig till skoltransporterna, förebyggandet av olycksfall och datasekretess.

Genom att avtala om gemensamma förfaringssätt sörjer man för övervakningen vid väntan på skoltransport, för handledd verksamhet och för tryggheten och säkerheten under resorna. Eleven och vårdnadshavaren ska få information om förfaringssätten och arrangemangen vid skoltransporter.

I de anvisningar som ges i anslutning till förebyggandet av olycksfall ska nationella riktlinjer och anvisningar om bekämpningen av olycksfall och om det samarbete som verksamheten förutsätter beaktas. I samarbetet inom elevvården avtalas om de förfaringssätt som ska tillämpas i anslutning till förebyggandet av olyckor, första hjälpen, hänvisande till vård och uppföljning av olycksfall. Eleven och vårdnadshavaren ska få information om förfaringssätten.

Då man främjar tryggheten och säkerheten och förebygger uppkomsten av situationer som kan äventyra dem, ska lagstiftningen som styr tryggheten och säkerheten och de olika säkerhetsanvisningarna som gjorts upp för de olika läroämnena följas. Även andra riktlinjer som gjorts upp för att trygga den lokala säkerheten ska beaktas. I den lokala läroplanen ska dessa anvisningar samordnas.

I samarbetet med skolhälsovården och andra behövliga myndigheter ska man följa upp och utvärdera att anvisningarna genomförs och att skolsamfundet är sunt och tryggt. Ett lokalt samarbete mellan de olika parterna inom undervisningsväsendet och övriga myndigheter stödjer ett ändamålsenligt handlande i situationer som äventyrar tryggheten och säkerheten och i förebyggandet av dem.

Plan för elevvården och samarbete i anslutning till den

Elevvården skall ha hand om de grundläggande förutsättningarna för barnets och den ungas lärande och om det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet. Elevvården innebär både stöd till individen och till skolgemenskapen. Målet är att skapa både en sund och trygg skolmiljö och pedagogisk miljö, att värna om den mentala hälsan, förebygga utslagning och att främja välbefinnandet i skolan.

Genom elevvården främjas en sådan verksamhetskultur i skolan som omfattar hänsynstagande till och omsorg om andra och positiv växelverkan. Elevvården säkerställer också möjligheten till jämlikt lärande för alla. Genom elevvården stöds bevarandet av individens och gemenskapens funktionsförmåga i situationer som hotar den fysiska och psykiska tryggheten.

Genom elevvården främjas barnets och den ungas lärande samt harmoniska uppväxt. Syftet med elevvården är att i ett så tidigt skede som möjligt förebygga, upptäcka, avhjälpa och eliminera hinder för lärandet, inlärningssvårigheter och andra problem i samband med skolgången.

Elevvården omfattar elevvård i enlighet med en läroplan som godkänts av utbildningsanordnaren och sådana elevvårdstjänster som i folkhälsolagen avses med skolhälsovård och i barnskyddslagen avses med stöd vid fostran. Elevvården åligger alla som arbetar i skolan och de myndigheter som svarar för elevvårdstjänster. Den genomförs i gott samarbete med hemmen. Vid planeringen av nödvändiga stödåtgärder inom elevvården som berör en enskild elev skall barnet eller den unga och vårdnadshavarna höras. Elevvårdsarbetet styrs av förtrolighet, respekt för barnet, den

unga och vårdnadshavarna och av bestämmelser om parternas informationstillgång och tystnadsplikt. Elevvårdsarbetet kan samordnas och utvecklas i en yrkesövergripande elevvårdsgrupp.

Läroplanen skall till den del som gäller elevvården göras upp i samråd med de myndigheter som sköter ärenden som verkställs av den kommunala social- och hälsovården.

En plan som beskriver målen och de centrala principerna för elevvården ska ingå i läroplanen. Dessa är

- verksamhet i syfte att främja skolans sundhet, välmåga, trygghet och sociala ansvar och växelverkan i skolan
- stöd och handledning som ges med avseende på skolgången och för att stödja barnets och den ungas fysiska, psykiska och sociala utveckling
- samarbete för att göra upp en plan för elevens lärande eller en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas och följas och för planering av fortsatta studier
- stöd som inom elevvården ges eleven vid olika svårigheter och i samband med disciplinära straff och då eleven förvägrats undervisning
- samarbete mellan elevvården och hemmet, mellan skolan och sakkunniga inom elevvårdstjänsterna eller andra sakkunniga och lokala stödnätverk
- åtgärder samt arbets- och ansvarsfördelning för att förhindra, upptäcka och åtgärda problem- och krissituationer:
 - uppföljning av frånvaro
 - mobbning, våld och trakasseri
 - mentalvårdsfrågor
 - användning av tobak, alkohol och droger
 - olyckshändelser, olycksfall och dödsfall
- ordnande av skolskjutsarna så att uppställda mål för allmän trygghet nås
- mål som bör beaktas i skolbespisningen vad gäller hälso- och näringsfostran och gott bordsskick.

4.2.6 Frågor i anslutning till säkerhet i de lokala läroplanerna

Utbildningsanordnaren ansvarar för att läroplanen görs upp och utvecklas. I läroplanen bestäms om fostrings- och undervisningsarbetet i den grundläggande utbildningen och de mål och innehåll som fastställts i dessa grunder preciseras, liksom övriga aspekter som sammanhänger med hur undervisningen skall anordnas. Då läroplanen för den grundläggande utbildningen görs upp skall läroplanen för förskolan och den grundläggande utbildningens enhetlighet beaktas, liksom övriga kommunala beslut som angår barn, ungdomar och utbildning.

I den lokala läroplanen ska följande beskrivas: organiseringen av samarbetet inom elevvården, förfaringssätt vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer och en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasseri.

Organiseringen av samarbetet inom elevvården, struktur, mål och verksamhetsmodeller.

- ordnandet av elevvårdstjänster i kommunen, samarbetet, ansvaret och arbetsfördelningen mellan olika parter
- organiseringen av elevvårdsarbetet
- elevvårdens betydelse och stöd för skolgemenskapen och för att stärka delaktigheten
- samarbete med hemmet, skolan, sakkunniga inom elevvårdstjänster, övriga sakkunniga och lokala stödnätverk
- elevvårdsstöd samt vid behov samarbete med barnskyddsmyndigheterna eller polisen i situationer där barnets eller den ungas växande och utveckling kan äventyras på grund av omständigheter i uppväxtmiljön
- främjandet av tryggheten, säkerheten och välbefinnandet i uppväxt- och inlärningsmiljön och främjandet av en sund uppväxt- och inlärningsmiljö, samt uppföljning och utvärdering
- de allmänna principerna för dokumentation inom elevvårdsarbetet, inledandet och behandlingen av ett enskilt elevärende
- elevvårdsstöd för skolgången och för att stödja barnets och den ungas fysiska, psykiska och sociala växande och utveckling
- elevvårdsstöd som ges i syfte att stödja en elev i behov av intensifierat eller särskilt stöd och en elev inom flexibel grundläggande utbildning
- elevvårdsstöd vid svårigheter i anslutning till elevens utveckling och mentala hälsa
- stöd vid olika svårigheter i anslutning till elevens livssituation, t.ex. familjevåld, rusproblem eller mentala problem i familjen
- agerande i disciplinära situationer och elevvårdsstöd i samband med disciplinärt straff eller då en elev förvägras undervisning
- samarbetet inom elevvården vid olika övergångsskeden i utbildningen
- samarbetet vid handledning av elev och vid planering för elevens fortsatta studier
- ordnandet och uppföljning av nödvändigt stöd för vård av elevens hälsa eller sjukdom
- förhindrande av olyckor, första hjälpen, hänvisande till vård och uppföljning
- förebyggande och uppföljning av frånvaro samt meddelande om frånvaro
- förebyggande av rökning och användning av rusmedel samt ingripande när sådant förekommer
- ordnandet av skolbispisningen och eventuella mellanmål
- anvisningar om tryggheten och säkerheten under skoltransporter, samt anvisningar för tryggheten och säkerheten vid väntan på skoltransport

- handledning för personalen, eleverna, vårdnadshavarna och samarbetspartnerna om innehållet i planen för hur elevvårdsarbete ska ordnas
- uppdatering, uppföljning och utvärdering av anvisningarna.

Förfaringssätt vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer

I anslutning till läroplanen definieras förfaringssätt vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer. Denna del kan kallas till exempel krisplan. Krisplanen ska göras upp i samarbete med behövliga myndigheter och då man gör upp planen ska andra planer och anvisningar för hotfulla och farliga situationer och krissituationer beaktas.

I planen ska följande beskrivas:

- förebyggande av krissituationer och beredskap inför sådana
- samarbetet och den inbördes arbets- och ansvarsfördelningen i beredskapen inför krissituationer och i krissituationer
- samordning av räddningsplan, skolans ordningsregler och övriga säkerhetsanvisningar
- anvisningar vid olika plötsliga krissituationer
- principer för ledning, intern och extern informationsgång och informationsgången mellan skolorna och utbildningsanordnaren vid plötsliga kriser
- ordnandet av psykosocialt stöd och psykosocial eftervård
- information om krisplanen, handledning om innehållet i planen, samt övningar i beredskapen
- uppdatering och utvärdering av krisplanen.

Plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasseri

I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren göra upp en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasseri samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. Både de inbördes interaktionsförhållandena mellan eleverna och mellan eleverna och de vuxna ska beaktas.

I planen ska följande beskrivas:

- förebyggande av mobbning och ingripande när sådant förekommer
- förebyggande av våldsamt och aggressivt beteende samt ingripande när sådant förekommer
- förebyggande av trakasseri och ingripande när sådant förekommer
- hur ärendet behandlas på individens, gruppens och hela skolgemenskapens nivå, det individuella stödet för eleven och den behövliga vården både för den som varit föremål för handlingen och för den som utfört handlingen
- förfaringssätt för kontakt till hemmet och samarbetet med vårdnadshavaren
- samarbetet med myndigheter
- information om planen och hur personalen i skolgemenskapen, eleverna och vårdnadshavarna samt samarbetsparter ska göras förtrogna med planen

- uppdatering av planen, uppföljning av genomförandet av planen, och den dokumentation som ska göras vid uppföljningen av planen.

4.2.7 Samarbete med andra aktörer

En skola som stödjer eleven och strävar efter att skapa gemenskap värdesätter den betydelse för verksamheten som eleverna, lärarna, skolans övriga medlemmar och sakkunniga samt familjerna har. Skolan ska samarbeta med förskoleundervisningen och den övriga småbarnsfostran, morgon- och eftermiddagsverksamheten, andra skolor som ger grundläggande utbildning, de läroanstalter som erbjuder fortsatta studier, social- och hälsovårdssektorn samt övriga instanser som främjar barnens växande och utveckling.

Skolan besöks också av representanter för olika förvaltningsnämnder, myndigheter och organisationer som t.ex. social- och hälsovårdsmyndigheterna, räddningsmyndigheterna och polisen. Lektionerna kan också ordnas på andra platser än i den egna skolan. Utfärder, besök och exkursioner är även en del av skolans vardag trots att de nödvändigtvis inte bildar en del av undervisningen.

5 Främjande av säkerheten i den grundläggande utbildningen genom utbildningsförvaltningens egna åtgärder

5.1 Undervisnings- och kulturministeriets strategi

Undervisnings- och kulturministeriets [strategi](#) fungerar som rättesnöre för ministeriets verksamhet. Målet är att Finland står i spetsen för kunskap, deltagande och kreativitet. Bildningsrelaterade verksamhetsområden - utbildning, forskning, kultur, idrott och ungdomsarbete - bildar ett centralt ansvarsområde i det finländska samhället. Viktiga punkter i undervisnings- och kulturministeriets strategi är att bevara bildningens attraktionskraft, stärka samhällets konkurrenskraft, stödja livskraften i områden och livsmiljöer och främja deltagande och samhällelighet. Ministeriet verkställer sin strategi genom utvecklingsprogram.

I programmet *Framgångrika regioner och livsmiljöer* skapas nya sätt att producera och organisera servicen inom undervisnings- och kulturministeriets ansvarsområde. Syftet är

att bidra till att utveckla kvalitativt högtstående livsmiljöer. Alla medborgare har lika möjligheter att utveckla sig själva och till ett aktivt medborgarskap. Ministeriet förebygger utslagning och ser till att den inte går i arv och prioriterar särskilt barn och unga. Alla barn och unga har rätt att känna sig trygga i skolan och på fritiden samt att förverkliga sig själv.

Det centrala i *programmet för delaktighet och samhörighet* är att klargöra hur följderna av den allt större diversifieringen i samhället och särskilt de nya sociala gemenskapernas inverkar på undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområdes verksamhet och styrningen av den, och att utveckla vår verksamhet med hänsyn till de utmaningar vi ställs inför.

Till undervisnings- och kulturministeriets uppgifter hör också att arbeta för att stärka medborgarnas möjligheter att delta i olika slags institutionell verksamhet samt främja medborgarsamhällets verksamhetsförutsättningar. Åtgärderna i syfte att stärka medborgarnas delaktighet och samhörighet riktar sig till hela landets befolkning.

5.1.1 Utvecklingsplanen för utbildning och forskning för åren 2011-20

Statsrådet godkänner vart fjärde år en plan för utvecklingen av utbildningen inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde och av forskningen vid universitet. Statsrådet har den 15.12.2011 godkänt [utvecklingsplanen för utbildning och forskning för åren 2011-2016](#). Utvecklingsplanen bygger på de utbildnings- och forskningspolitiska målen i regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering.

I utvecklingsplanen är målet för den grundläggande utbildningen att garantera barnets rätt till trygghet och högklassig undervisning i närskolan. Den grundläggande utbildningen utvecklas i form av undervisning som är enhetlig för hela årsklassen och som tryggar lika möjligheter.

Finansiering anvisas i syfte att minska storleken på undervisningsgrupperna. Som ett led i en trygghetsskoldag ökas utbudet av morgon- och eftermiddagsverksamhet och klubbverksamheten befästs. Dessutom främjas införandet av kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen i stödet av skolans verksamhet.

Verkställigheten av intensifierat och särskilt stöd i den grundläggande utbildningen stöds. Målet är att stärka det tidiga och förebyggande stödet för elevens inläring och utveckling som ges systematiskt och vid rätt tidpunkt. Skolans förmåga att utveckla elevernas emotionella och sociala färdigheter stärks och elevernas och de studerandes delaktighet och gemenskap stöds.

Åtgärderna för att minska skolmobbingen effektiviseras. I sin verksamhet ska skolorna betona delaktighet, välmående, trygghet och medmänsklig respekt.

5.1.2 Övriga åtgärder som främjar säkerhet

Genom undervisnings- och kulturministeriets åtgärder för att främja säkerheten i den grundläggande utbildningen har lagstiftningen och normer reviderats. Dessutom har man förbättrat elevvårdens verksamhetsförutsättningar och stött fortbildning och utvecklingsprojekt. Skolor och läroanstalter har fått anvisningar för att utveckla en säkerhetskultur. Samarbetet mellan myndigheterna har intensifierats och det har tillsats arbetsgrupper som främjar säkerheten.

Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen

Målet med de nationella kvalitetskriterierna för den grundläggande utbildningen är att stödja hög kvalitet. [Kvalitetskriterierna för den grundläggande utbildningen](#) är ett verktyg som kan användas för att ta fram information om strukturell kvalitet och verksamhetskvalitet inom utbildningen på det lokala planet. Kvalitetskriterierna är ett ledarskapsverktyg av rekommendationskaraktär på kort och lång sikt och de vänder sig till skolor och kommuner. De kan användas för att styra besluten om den grundläggande utbildningen.

Delområden bland ramfaktorerna för den strukturella kvaliteten är ledarskap, personal, ekonomiska resurser och bedömning. Även mätt med ekonomiska mått är personalen alltså den viktigaste aktören som värnar om kvaliteten i verksamheten och en viktig resurs för den fortlöpande utbildningsutvecklingen. *Verksamhetskvaliteten ur ett elevperspektiv* består av åtta delområden som kan analyseras med avseende på lärmiljön, verksamhetskulturen och undervisning och lärande. Delområdena är genomförande av läroplanen, undervisning och undervisningsarrangemang, stöd till inläringen, växande och välbefinnande, delaktighet och inflytande, samarbete mellan hem och skola, **fysisk lärmiljö och säker lärmiljö**.

Det finns ett kvalitetskort för varje delområde med vars hjälp utbildningsanordnaren kan utvärdera de olika delområdena.

Kvalitetskriterier för sjukhusundervisningen är en del av kvalitetsutvecklingen i den grundläggande utbildningen

Kvalitetskriterierna för sjukhusundervisning som utarbetades 2011 styr och stödjer enheter för sjukhusundervisning till en enhetlig, jämställd och högkvalitativ undervisning, fostran och pedagogisk rehabilitering för elever som av olika orsaker behöver stöd. Kvalitetskriterierna för sjukhusundervisning har indelats i strukturell kvalitet och verksamhetskvalitet ur elevperspektiv. Av väsentlig betydelse är att sjukhusundervisningens perspektiv öppnas och att man framhäver stödåtgärderna som en del av det övergripande stödet för eleven.

Kommunal och regional kompetenscentrumverksamhet bland enheter för sjukhusundervisning som en del av tjänstesystemet för stöd för inläring och skolgång

Undervisnings- och kulturministeriet finansierar ett projekt, som administreras av Jyväskylä stad 2011-2013, över utvidgandet av kompetenscentrumverksamheten bland enheter och skolor som ger sjukhusundervisning så att den omfattas av de kommunala och regionala tjänstesystemen för stöd av inläring och skolgång. Målet är att i samarbete med skolorna inom sjukhusundervisningens upptagningsområden och social- och hälsovårdsväsendet få de elever som behöver stöd att omfattas av ett förebyggande och ändamålsenligt stöd. Målet är att förankra resultaten av projektet för utveckling av sjukhusskolorna (2005-2010) och projektet över kvalitetskriterier (2011) i den grundläggande utbildningen inom sjukhusskolornas upptagningsområden och etappmålen.

Programmet KiVa Skola

Programmet [KiVa Skola](#) är en övergripande åtgärdshelhet mot mobbning som utvecklats vid Åbo universitet och som har finansierats av undervisnings- och kulturministeriet. KiVa Skola fortsätter som en verksamhet vid Åbo universitet. KiVa skola är avsett att användas av alla finsk- och svenskspråkiga skolor inom den grundläggande utbildningen. Ur programmet har särskilda åtgärdshelheter på finska och svenska för årskurserna 1-3, 4-6 och 7-9 lyfts fram. I programmet engageras hela skolgemenskapen till att arbeta mot mobbning. Ca 2500 skolor i Finland har registrerat sig som användare av KiVa Skola-programmet. Det här motsvarar ca 90 procent av skolorna som ansvarar för den grundläggande utbildningen i Finland. KiVa Skola-programmet har minskat antalet elever som mobbas och som mobbar. Verkningarna varierar i de olika årskurserna men i bästa fall har andelen barn som utsätts för mobbning minskat med 40–50 procent.

Projektet Psykisk hälsokompetens för lågstadiet

Föreningen för Mental Hälsa i Finland ansvarar för projektet Mielenterveystaidot alakouluun (2012-2014) som finansieras av undervisnings- och kulturministeriet. Syftet med projektet är att utveckla en resursinriktad undervisningshelhet och inlärningsmaterial för lärarnas arbete i årskurserna 1-6 som stödjer barnens psykiska hälsa och som framskrider i takt med åldersnivån och skapa en modell för utbildning och inläring i arbetet för att främja den innehålls- och metodmässiga kompetensen i klasslärarnas kunskaper och färdigheter om psykisk hälsa. Syftet är dessutom att utveckla modeller för samarbetet med personalen i lådstadiet, intressentgrupper och föräldrar genom vilket det är möjligt att förstärka skolgemenskapens resursinriktade välbefinnande.

5.2 Säkerhet i resultatavtalen mellan undervisnings- och kulturministeriet och universiteten

Vårt lands universitet och deras övningsskolor hör till undervisnings- och kulturministeriets ansvarsområde. De centrala elementen i undervisningsministeriets styrning av universiteten är anslag, bestämmelser och information. Styrningen verkställs främst genom [avtal mellan ministeriet och universiteten](#), responsförfaranden och olika uppföljningssystem. Undervisnings- och kulturministeriets styrning inriktas på universitetens lagstadgade uppgifter.

I resultatavtalen har man enats om de gemensamma målen för högskoleväsendet, uppgifterna, profilen och de prioriterade områdena, kvantitativa, de viktigaste utvecklingsåtgärderna samt finansieringen. Högskoleväsendets gemensamma mål bereds i samarbete mellan undervisnings- och kulturministeriet och högskolorna. Lärarutbildningen är den del av universitetens utbildning.

Undervisnings- och kulturministeriet styr universiteten även via skriftlig respons. Under avtalsperioden ges högskolorna skriftlig respons de år då avtalsförhandlingar inte genomförs. Avsikten med återkopplingsförfarandet är att styra och följa upp hur de högskolepolitiska målen har utfallit under avtalsperioden. Responsen ger dessutom utrymme för mer detaljerad precisering av de mål som har ställts upp för högskolorna än avtalstexten.

Innehållet i utbildning omfattas av universitetens autonoma beslutsfattande. Varken säkerhetstemat eller andra teman nämns särskilt i avtalen, detta ingår inte i praxis som hänför sig till resultatstyrning. Det har emellertid förts in omfattande helheter i de gemensamma målen i avtalen i vilka säkerhetstemat ingår, t.ex. ”genom sin verksamhet främjar universiteten och yrkeshögskolorna medborgarnas välbefinnande ...”.

5.3 Säkerheten i lärarutbildningen

Säkerheten i lärarnas grundutbildning

Från universitetens klasslärarutbildning utexamineras mångsidiga sakkunniga inom fostran, undervisning och inläring. Utbildningen ger behörighet att undervisa en egen klass i årskurserna 1-6 inom den grundläggande utbildningen. Examen kan också ge behörighet att ansvara för den grundläggande utbildningen i årskurserna 7-9 om den omfattar grund- och ämnesstudier i ett ämne som undervisas vid skolan.

Ämneslärarutbildningen som är inriktad på uppgifter inom den grundläggande utbildningen innefattar vanligtvis studier i minst två ämnen som undervisas samt lärarpedagogiska studier. Det rekommenderas att den som utexamineras som lärare har minst två undervisningsämnen. Undervisningsämnena är matematik, fysik, kemi, biologi, geografi, datateknik, språkämnen, historia, samhällslära, psykologi, filosofi,

livsåskådningsämnen, färdighets- och konstämnen, gymnastik och hälsokunskap. De lärarpedagogiska studierna består av grund- och ämnesstudier i pedagogik i vilka studier i pedagogik och ämnesdidaktik samt undervisningsövning ingår.

Universiteten är autonoma vad undervisningsinnehållet beträffar. Målet är att ge en grundutbildning på bred basis som stödjer sig på mångvetenskaplig teori och forskning. Läraren lär sig betrakta undervisningsämnet som en helhet. I den grundläggande utbildningen ingår inte säkerhets- och trygghetsmoduler utan säkerheten och tryggheten genomsyrar hela undervisningen.

Studier som utexamineras som ämneslärare avlägger sin handledda undervisningspraktik i [övningsskolor](#) vid universitetens pedagogiska enheter. De lärarpedagogiska studierna som avläggs inom utbildningen ger en omfattande pedagogisk behörighet för läraruppgifter på olika skolnivåer och vid olika läroanstalter. Studierna förutsätter i regel heltidsstudier under ett läsår.

I övningsskolorna följer säkerhetsutbildningen skolans läroplan. Under praktiken syns säkerheten i de olika läroämnena. Temaområdena, även säkerheten, ingår i de läroämnesspecifika läroplanerna. Den pedagogiska och didaktiska säkerhetskompetensen genomförs som en del av undervisningspraktiken.

Under praktiken blir lärarpraktikanterna förtrogna med skolarbetet, de vanligaste uppgifterna som ingår i läraryrket, skolans yrkesövergripande arbetsgemenskap, planeringen och genomförandet av lektioner samt handlingar som påverkar verksamheten i skolan, bl.a. kris- och räddningsplanen.

Säkerheten i lärarnas kompletterande utbildning

Inom undervisningspersonalens kompletterande utbildning som finansieras av staten har under de senaste åren ett flertal kompletteringsutbildningshelheter som anknyter till säkerheten genomförts. Utbildningen har genomförts bl.a. av enheterna för kompletterande utbildning vid universitet och yrkeshögskolor, fakulteter, ämnesinstitutioner och övningsskolor. Utbildningen Främjande av säkerheten och beredskap inför krissituationer i skolor och läroanstalter som Undervisningssektorns utbildningscentrum Educodes sedan början av 2009 genomför tillsammans med flera andra aktörer har varit betydande. Utbildningen fortgår under 2012. Trafikskyddet har ordnat utbildning i anknytning till trafiken och trafiksäkerheten 2011. Dessutom finansierades år 2011 säkerhetsutbildningar som genomfördes både i Östra och Norra Finland. I utbildningar har undervisningsväsendets ledning, lärare och övrig personalen inom undervisningsbranschen deltagit uttömmande.

Anslagen som anvisas undervisningspersonalens utbildning i statsbudgeten är ett betydande verktyg för undervisnings- och kulturministeriets styrning. Avsikten är emellertid inte att den kompletterande utbildningen ska ersätta den personalutbildning som arbetsgivaren ansvarar för utan i stället ska utbildningen inriktas på delområden

inom säkerheten som är viktiga på ett riksomfattande plan. Arbetsgivaren och personen själv bär det huvudsakliga ansvaret för att den kompetens som behövs utvecklas och säkerställs.

5.4 Utbildningsstyrelsens strategi

I Utbildningsstyrelsens vision har skrivits in att en hållbar framtid, välfärd och en konkurrenskraftig ekonomi ska tryggas genom en bred bildning och toppkompetens. Missionen omfattar det centrala sakkunniga ämbetsverkets roll att styra, följa upp och utveckla utbildningen, undervisningen och lärandet. I [strategin](#) ingår den grundläggande utbildningens uppgift att stöda elevernas utveckling till humana människor och etiskt ansvarsfulla samhällsmedlemmar och ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet.

Utbildningsstyrelsen stöder skolornas och läroanstalternas fostrande uppgift så att de lärande känner till sina rättigheter, skyldigheter och sitt ansvar för sig själva och för det omgivande samhället. Den grundläggande utbildningen bär omsorg om elevernas fysiska, psykiska och sociala välfärd. Det är viktigt att samarbetet mellan hem och skola och andra aktörer ska intensifieras i riktning mot ett fostringspartnerskap.

Säkerheten i resultatavtalet mellan Utbildningsstyrelsen och undervisnings- och kulturministeriet

I undervisnings- och kulturministeriets och Utbildningsstyrelsens [resultatavtal för åren 2010 - 2011](#) anges mål som främjar säkerheten i skolan: Utbildningsstyrelsen svarar för utvecklingen av utbildningen och främjar utbildningens resultat samt följer med ordnandet av undervisning och utbildningens resultat.

Målet för den normativa styrningen är att ta fram den allmänbindande utbildningens läroplansgrunder för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och se till att de verkställs. Det ingår också i utbildningsstyrelsens uppgifter att genomföra förordningen om målen och timfördelningen i den grundläggande utbildningen. Målet är att de som ordnar allmänbildande utbildning och läroanstalterna känner till de nationella kraven, målen och innehållen i fostran och undervisningen och andra omständigheter i anslutning till ordnandet av utbildning och att de handlar i enlighet med de reviderade bestämmelserna.

Utbildningsstyrelsen ser till skolornas informationsstyrning på många olika sätt. För att möjliggöra utbyte av erfarenheter tas beskrivningar av nya verksamhetsmodeller och god praxis fram för skolornas bruk. Rekommendationer, meddelanden, planer, rapporter, publikationer, guider, principställningstaganden, utbildningsprogram, läromedel och webbplatser hör även till metoderna inom informationsstyrningen.

I avtalet har Utbildningsstyrelsen fått som uppgift att utveckla material som stöder utvecklingen av läroanstalternas gemenskapliga verksamhetskultur för nätet,

elevvårdsguider, läroanstalternas säkerhetshandböcker och framställningen av en arbetarskyddshandbok för slöjdundervisningen. Målet är att utbildningsanordnarna och läroanstalterna får tillgång till nya verksamhetsmodeller och goda rutiner samt stödmaterial och läromedel för att kunna utveckla inläringen och välbefinnandet.

Genom informationsstyrning vill man även påverka utbildningens och undervisningens kvalitetsledning. Utbildningsanordnarna erbjuds olika arbetsverktyg för kvalitetsledning och utveckling. Syftet är att utbildningsanordnarna utnyttjar kvalitetsledningens goda rutiner. Utbildningsanordnarna får även jämförelseuppgifter för att kunna utveckla kvalitetsledningen inom den egna verksamheten.

I målen för att främja ordnandet av utbildning och utbildningens resultat ingår utvärderingar av inlärningsresultatuppföljningen. Resultaten av ämneshelheterna i den grundläggande utbildningen utvärderas i årskurs 9 med hjälp av 13 mätare. Målet för utvärderingen är att ta fram information för beslutsfattare, utbildningsanordnare och lärare om inlärningsresultaten för olika läroämnen och hjälpa dem att tillgodogöra sig resultaten i undervisningen.

5.5 Säkerheten i Utbildningsstyrelsens informationsstyrning för skolorna

Utbildningsstyrelsen styr utbildningsanordnarna med hjälp av metoder inom informationsstyrningen. Utbildningsstyrelsen utvecklar i samverkan med utbildningsanordnarna och läroanstalterna nya verksamhetsmodeller och goda rutiner för undervisningen och inläringen samt för ordnandet av verksamheten och sprider och befäster dessa i utbildningsanordnarnas, läroanstalternas och skolornas verksamhet. Specialundervisning, elevvård, språkundervisning, kvalitetssäkring, informations- och kommunikationsteknik samt invandrarundervisning är utvecklingsobjekt som stöder basuppgifterna.

Till grund för utvecklingen av utbildningen tar Utbildningsstyrelsen fram information om hur de mål som har ställts i läroplanerna och examensgrunderna har nåtts. Särskilt i den grundläggande utbildningen utvärderar ämbetsverket inlärningsresultaten inom olika läroämnen och områden. Utbildningsanordnarna och skolorna får skol- och elevspecifik respons av Utbildningsstyrelsen och av responsen framgår hur skolans inlärningsresultat och elev- och studerandevärderingen har utvecklats jämfört med den nationella nivån.

Genom att bevilja statsbidrag för regionala och lokala utvecklingsprojekt hjälper Utbildningsstyrelsen skolor och läroanstalter att göra undervisningsmetoderna och inlärningsmiljöerna mångsidigare och att tillämpa informations- och kommunikationsteknik i undervisningen. Med sin statsbidragsverksamhet vill Utbildningsstyrelsen stödja utvecklings-, test- och startprojekt som producerar modeller,

metoder och rutiner som lämpar sig för spridning. Med hjälp av de understödda projekten vill man nå bestående funktionella och strukturella förändringar och förbättringar. I verksamheten gynnas omfattande, uppsamlade och nätverksartade projekt. Utbildningsbranschens kompletterande utbildning utvecklas och finansieras inom Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsväsendets säkerhetshandbok

Utbildningsstyrelsen har producerat en elektronisk [säkerhetshandbok för utbildningsväsendet](#). Den innehåller information och material för utbildningsanordnarna om hur planer för ökad säkerhet som förutsätts i lagar och bestämmelser ska utarbetas.

Handbok för elevvård

Utbildningsstyrelsen och Institutet för hälsa och välfärd utarbetar en elektronisk Handbok för elevvård. Syftet med handboken är att stödja det yrkesövergripande samarbetet inom elevvården och genomförandet av elevvården. Webbplatsen kommer att öppnas i början av 2012.

Skydds nät

Lärarna har tillgång till [Skydds nät](#) som riktar sig till lärare och är en webbplats för säkerhetsfrågor i lärarnas webbtjänst EDU.fi som upprätthålls av Utbildningsstyrelsen. Skydds nät har tagits fram i samarbete med många olika säkerhetsinstanser. I beredningen deltog bl.a. flera myndigheter och organisationer. Skydds nät innehåller omfattande information för undervisning i säkerhetsfrågor i skolan.

Utbildningsstyrelsens Trafikfostran

Parterna i Utbildningsstyrelsens [samarbetsnätverk för trafikfostran](#) utvecklar genom sin verksamhet färdigheter, kunskaper och attityder för trafikfostran i Finland. Målet är att göra trafikfostran till en del av skolornas och läroanstalternas verksamhet, ända från förskoleundervisningen till utbildningen på andra stadiet. Skolornas trafikfostran främjas genom mångsidigt samarbete och deltagande i det lokala trafiksäkerhetsarbetet.

5.6 Säkerheten i utvärderingen av regionförvaltningsverkens bastjänster

Regionförvaltningsverken utvärderar tillgången till väsentlig [basservice](#) inom sina verksamhetsområden. Utvärderingen styrs inom respektive förvaltningsområde av de behöriga ministerierna och ämbetsverken på centralnivå.

Regionförvaltningsverken följer upp, övervakar och utvärderar det lagenliga och jämlika förverkligandet av tillgången till grundläggande service. I kompetenshelheten utvärderas den regionala tillgången på grundläggande utbildning och de ändringar som har ägt rum jämfört med tidigare år. Regionförvaltningsverken utvärderar inte säkerhetsutbildningen eller säkerheten i skolorna.

6 Övriga myndigheters och parter stöd

6.1 Myndigheter

6.1.1 Social och hälsovårdsministeriet och Institutet för hälsa och välfärd

[Social- och hälsovårdsministeriet](#) svarar för lagstiftningen och anvisningarna som berör skolhälsovården och som presenteras närmare i avsnitt tre. Ministeriet samarbetar med undervisnings- och kulturministeriet i utvecklingen av elevvården. Därutöver stödjer social- och hälsovårdsministeriet säkerhetsarbetet i skolorna i utvecklingsprogrammen för frågor som ingår i social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde.

Social- och hälsovårdsministeriet ansvarar för förebyggandet av olycksfall i hemmet och under fritiden. I social- och hälsovårdministeriets nationella [målprogram](#) för förebyggande av hem- och fritidsolycksfall åren 2007–2012 ingår följande *åtgärdsförslag* som anknyter till skolornas säkerhet:

- I skolornas satsar man särskilt på att främja säkerheten under raster, gymnastiklektioner och på skolgårdarna. Skolorna ska systematiskt följa upp olycksfallsfrekvensen.
- Skolelevernas trygghet i samband med morgon- och eftermiddagsverksamheten utreds och det utarbetas säkerhetsanvisningar för verksamheten.

[Institutet för hälsa och välfärd](#) (THL) är ett forsknings- och utvecklingsinstitut inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde. Institutet har som uppgift att främja välfärd och hälsa, förebygga sjukdomar och sociala problem samt utveckla social- och hälsotjänsterna. Institutet utför sin uppgift genom forskning, uppföljning, utvärdering, utvecklingsarbete och myndighetsuppdrag samt genom att påverka som sakkunnigmyndighet.

Sakkunniguppgifterna som stöder säkerheten i den grundläggande utbildningen omfattar bl.a. social- och hälsovårdstjänster (inkl. skolhälsovården) småbarnsfostran och förskoleundervisning, främjandet av psykisk hälsa och förebyggandet av våld och olycksfall.

För sin del stödjer och främjar Institutet för hälsa och välfärd även det arbete som yrkespersonerna inom den grundläggande utbildningen utför för att främja välbefinnandet och hälsan och minska problemen *genom att producera kunskap och redskap för dessa*, bl.a. i form av *guider och handböcker* samt webbplatser.

[Webbtjänsten Förebygga olyckor!](#) innehåller information och verktyg för yrkespersoner för förebyggandet av olycksfall i hemmet och under fritiden samt för främjandet av säkerheten. Material som ska stödja det arbetet för att förebygga olycksfall i skolor och läroanstalter har man samlat under en särskild undermeny.

Målgruppen för [webbtjänsten Kasvun kumppanit](#) är yrkespersonal inom basservicen som arbetar med barn, unga och familjer, till exempel personalen vid mödra- och barnrådgivningar, daghem och skolor, samt beslutsfattarna inom social-, hälso- och undervisningsväsendet. Webbtjänsten erbjuder beslutsfattare forskningsresultat, statistik och information om lagar och förordningar och för yrkespersoner praktiska modeller och metoder för utveckling av arbetet. Målet är att främja ett multiprofessionellt verksamhetskoncept som bygger på delaktighet och ger samhörighet. Avsikten är att det ska finnas mer dialog mellan de vuxna i barnets omgivning och även mellan de vuxna och barnet. Det handlar om ett slags samarbete kring fostran.

[Metodhandboken](#) för hälsoundersökningar på rådgivningsbyråerna för barnvård och inom skolhälsovården som publicerades våren 2011 innehåller information om metoder som kan tillämpas vid hälsoundersökningar för att undersöka och utvärdera elevens utvecklingsmiljö samt närvård och familjevård som eleven upplever.

[Skyddsfärdigheter för unga](#). Institutet för hälsa och välfärd (THL) inledde våren 2011 i samarbete med Utbildningsstyrelsen ett projekt för att utveckla och koordinera material för skyddsfärdighetsfostran. Projektet fokuserar förutom på behandlingen av fysiskt och psykiskt våld särskilt på förebyggande av sexuellt våld och utnyttjande. Det samlade och testade materialet för säkerhetsfostran publiceras våren 2012 på Utbildningsstyrelsens webbplats som en del av ämneshelheten för hälsa, säkerhet och välbefinnande.

Institutet för hälsa och välfärd har medverkat i beredningen av Elevvårdshandboken. Institutet för hälsa och välfärd bereder i samarbete med Utbildningsstyrelsen målen och de centrala innehållen för morgon- och eftermiddagsverksamheten som Utbildningsstyrelsen slutligen fattar beslut om.

Institutet för hälsa och välfärd strävar efter att i samarbete med Utbildningsstyrelsen främja arbetet för att förebygga olycksfall i skolorna som en del av ett mera omfattande säkerhetsarbete. Målet är att en systematisk olycksfallsuppföljning och ett långsiktigt främjande av säkerheten blir allmännare i de finländska skolorna.

Det är i viss mån även möjligt att få fram information om säkerheten i den grundläggande utbildningen utgående från de undersökningar som Institutet för hälsa och välfärd genomför och den statistik som institutet för. Skolhälsovårdsenkäten ger riksomfattande och kommunvisa uppgifter om levnadsförhållandena och skolförhållandena bland skoleleverna på åttonde och nionde klass samt om deras hälsa, hälsovanor och om elevvården.

När det gäller skolförhållandena får man fram elevernas erfarenheter bl.a. om bristerna i skolans fysiska arbetsförhållanden, olycksfall under skolresorna och i skolan som har krävt besök på skolhälsovårdsmottagningen, problem i arbetsatmosfären i skolan, möjligheterna att bli hörd, arbetsmängden, studiesvårigheter, bristen på hjälp i skolgången, mobbning och skolkning.

Enkäterna som genomfördes i samarbete med Utbildningsstyrelsen om Främjandet av hälsa och välfärd i den grundläggande utbildningen ger kunskap om bl.a. läroanstalternas säkerhetsledning och elevvårdsverksamheten. Dessutom producerar registret för vårdanmälningar som upprätthålls av Institutet för hälsa och välfärd antalet olycksfall på daghem och i skolor som har krävt vård på bäddavdelningen vid sjukhus. I framtiden är det också möjligt att få motsvarande uppgifter om besök inom den öppna vården.

Institutet för hälsa och välfärd koordinerar även fullföljandet av [det nationella programmet för förebyggande av olycksfall bland barn och unga](#) (2009) i vilket det ställs upp mål och läggs fram åtgärdsförslag för bekämpning av de största orsakerna till förlust av hälsan till följd av olycksfall och våld, för olika närmiljöer och på systemnivå.

Målet som ställts upp uttryckligen för skolor och läroanstalter i programmet går ut på att en verksamhetsmodell för främjande av en övergripande säkerhet sprids i hela landet, antalet olycksfall och våldsfall följs upp systematiskt, nolltolerans tillämpas vid allvarliga skololyckor och fall av mobbning och att beredskapen för att främja säkerheten bland barn och unga förbättras.

Det har lagts fram *åtgärdsförslag* i syfte att nå dessa mål:

- En säkerhetsinriktad verksamhetskultur skapas i skolan genom satsningar bl.a. på utveckling av handlingsrutiner för kommunens och skolans ledning för förebyggandet av olycksfall, intensifiering av elevvårdens verksamhet för främjandet av skolgemenskapens hälsa och välbefinnande, uppföljning av olycksfall och våldssituationer och utnyttjande av kunskap, säkerställande av personalens säkerhetskompetens och ett förebyggande perspektiv och delaktighet när det gäller elevernas säkerhetsfostran.
- Verkningarna av förordningen ([338/2011](#)) på skol- och studenthälsovårdens personalresurser och rådgivningen i fråga om förebyggande av olyckfall, missbruk av rusmedel och psykisk hälsa utvärderas.
- Samarbetet mellan skolan/läroanstalten och hemmet för främjandet av säkerheten stärks.
- De metoder som särskilt raster, lektioner (inkl. gymnastiklektionerna), utfärder, läger och exkursioner samt skolresor erbjuder för att förbättra säkerheten utnyttjas.
- Rutiner som har visat sig fungera i mobbningsfall tillämpas.
- Skolelevernas säkerhet under morgon- och eftermiddagsverksamheten säkerställs.

6.1.2 Kommunikationsministeriet

Inom kommunikationsministeriets förvaltningsområde svarar Trafikskyddet för det egentliga stödet för trafiksäkerhetsarbetet i skolorna. Trafiksäkerhetsarbetet som bedrivs av [Trafikskyddet](#) presenteras i avsnitt 6.2.2.

[Trafiksäkerhetsdelegationen](#) som statsrådet har tillsatt har berett en riksomfattande säkerhetsplan för vägtrafiken i vilken viktiga åtgärder i syfte att minska antalet dödsfall i trafiken under de närmsta åren läggs fram. Som åtgärd i anslutning till unga personers trafikbeteende kommer man i planen att framhäva att behandlingen av trafikfrågor, som en del av den livslånga trafikfostran, ska garanteras i den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet, när läroplansgrunderna förnyas och i lärarnas kompletterande utbildning. Som åtgärd i anslutning till fredandet av trafiken i tätorter kommer man att föreslå att bl.a. skyddsväglösningarna förbättras och förtydligas så att körhastigheterna med tanke på fotgängare och cyklister blir trygga, särskilt i trafikmiljöer där barn och unga rör sig. Planen ska vara färdig i början av 2012.

6.1.3 Inrikesministeriet/räddningsväsendet

Räddningsverkets stöd till skolorna när det gäller främjandet av säkerheten baserar sig på räddningslagen. Enligt bestämmelserna är verksamhetsidkaren, byggnadens ägare och innehavare skyldig att förebygga uppkomsten av farliga situationer, ha beredskap att skydda personer, egendom och miljön i farliga situationer och ha beredskap för sådana räddningsinsatser som de på egen hand förmår göra. Räddningsverken har däremot ålagts att genom utbildning, rådgivning och upplysning stödja olika parter i iakttagandet av lagstadgade skyldigheter.

Den egna beredskapen i räddningslagen omfattar såväl farliga situationer som åtgärder för att förebygga olycksfall och beredskap att handla när en olycka inträffar. Skyldigheten gäller verksamhetsidkarens och byggnadens ägares eller innehavares hela verksamhet. Skyldigheten omfattar förutom beredskapen inne i byggnaden även verksamhet som vederbörande utövar på annat håll än i byggnaden.

Räddningsverkets centrala uppgift som stadgas om i räddningslagen är att genom styrning, upplysning och rådgivning samt tillsyn stödja olika parter i iakttagandet av i lagen föreskrivna skyldigheter och särskilt stödja förmågan att förebygga olycksfall och begränsa skador i enlighet med bestämmelserna om var mans allmänna skyldigheter och byggnaders och andra objekts säkerhet. Det allmänna målet är att främja allmänna medborgarfärdigheter förutom i anslutning till förebyggandet av olyckor även i fråga om åtgärderna när en olycka inträffar. [Räddningsväsendets](#) kampanjer, bl.a. [Nou Häätä!](#) och [Brandbekämpningstalkot](#) stödjer på ett utmärkt sätt skolornas säkerhetsarbete.

Tulipysäkki är ett projekt kring barns olovliga hantering av eld vars syfte det är att stoppa störande beteende och förhindra eldsvådor. Projektet Tulipysäkki fullföljs vid de

flesta räddningsverk. I samband med den lokala Tulipysäkki-interventionen talar räddningsmyndigheterna med barn och vårdnadshavare om att tända eld. Även skol-, social- och polismyndigheterna medverkar. Projektet inleddes 2006 i Egentliga Finland.

6.1.4 Inrikesministeriet/polisen

Enlig [polisens](#) närpolisstrategi är den viktigaste samarbetsmodellen för lokalt förebyggande arbete ett lokalt säkerhetssamarbete och planeringen av det. I regel är det motiverat att tydligt anknyta närpolisverksamheten till det lokala säkerhetsarbetet. Närpolisen är polisens satsning på det lokala säkerhetssamarbetet. För att nå mål i förebyggande syfte behövs ofta även andra arbetsinsatser och därför måste man säkerställa att hela det grundläggande polisarbetet kopplas till dessa mål och åtgärder. Kopplingen säkerställs genom att målen och åtgärderna för polisens förebyggande arbete härleds ur målen för det lokala säkerhetsarbetet. När man går till väga på det här sättet följer en bestämd del av det grundläggande polisarbetet verksamhetsprinciperna för närpolisen och man handlar på ett sätt som utmärker närpolisen. Samarbetet som bedrivs med skolorna är en del av det lokala säkerhetssamarbetet.

I all polisverksamhet strävar man efter att handla på ett förebyggande sätt. För att kunna skapa sig en bild av säkerhetssituationen i skolorna har polisen utarbetat anvisningar för hur hot ska utvärderas i skolorna. Den lokala polisinrättningen ger läroanstalterna anvisningar och därmed förbunden utbildning. Anvisningarna är avsedda för skolornas säkerhetsledning.

Polisen har inriktat sin verksamhet som gäller säkerheten vid läroanstalterna både på personalen och på eleverna. Avsikten är att införa ett system med namngivna egna poliser. På det här sättet lär både den polis som har utsetts för uppgiften och skolans personal och elever känna varandra bättre vilket medför en lättare växelverkan.

Polisen har traditionellt deltagit i elevernas laglighetsfostran genom att besöka klasserna och ge lektioner i upplysningssyfte. Som en naturlig fortsättning på den här verksamheten har man under den senaste tiden tagit i bruk de metoder som de sociala medierna erbjuder i kontakten mellan polisen och eleverna. En direkt kontaktkanal ger eleverna en möjlighet att förmedla budskap i anslutning till sin egen eller gemenskapens trygghet. De sociala medierna är en utmärkt kanal för att öka polisens synlighet och möjligheterna att nå medborgarna. Det blir möjligt för polisen att nå allmänheten på en helt nya nivå. Växelverkan med barn och unga sker även i realtid. Kunderna får svar på sina frågor och man informerar i förebyggande syfte. Polisens verksamhet i de sociala medierna äger inte rum i skolmiljön, men eftersom verksamheten i huvudsak är inriktad på arbetet med barn och unga finns det en klar förbindelse även till skolornas säkerhetsfrågor.

6.1.5 Justitieministeriet/Rådet för brottsförebyggande

Justitieministeriet och [Rådet för brottsförebyggande](#) bedriver inte någon egentlig operativ verksamhet för att främja säkerheten i den grundläggande utbildningen. Rådet för brottsförebyggande är ett sakkunnig- och samarbetsorgan som har tillsatts av statsrådet och som är verksamt i anslutning till justitieministeriet. Rådet behandlar allmänna frågor som gäller brottsförebyggande, minskning av de olägenheter som följer av brott och ökning av säkerheten.

Rådet främjar samarbetet i fråga om samordningen av brottsförebyggande projekt och åtgärder mellan myndigheter och sammanslutningar som arbetar med brottsförebyggande och ger regelbundet en översikt av de problem som följer av brottsligheten till justitieministeriet. Rådet främjar informationen om möjligheterna, metoderna och de rekommenderbara förfarandena i samband med brottsförebyggande på sin webbplats och i samband med olika seminarier.

Sekretariatet för rådet för brottsförebyggande upprätthåller en temasida för en minskning av våld där man har samlat information om projekt som bedöms utgöra goda rutiner och genom vilka t.ex. mobbning och våld kan minskas. På webbplatsen finns t.ex. projektet [KiVa Skola](#) som 2009 valdes till Europas bästa brottsbekämpningsprojekt.

I syfte att höja säkerheten i den grundläggande utbildningen har rådet stött bl.a. Mannerheims barnskyddsförbund, Utbildningsstyrelsen och polisen som tillsammans utarbetade handboken En trygg skola som delades ut i början av läsåret 2005/2006 till alla grundskolelevers föräldrar.

Justitieministeriet beviljar på framställan rådet för brottsbekämpning finansiering även för lokala brottsbekämpningsprojekt som har i syfte att öka säkerheten, förebygga brott eller att man utsätts för brott. Justitieministeriet kan på ansökan bevilja folkrörelser som arbetar för att rättssystemet ska bli kändare finansiering.

6.2 Organisationer

Förenings- och organisationsverksamheten spelar en viktig roll i det finländska samhället. I fråga om säkerheten har organisationerna en central betydelse i skolverksamheten, säkerhetskommunikationen och när det gäller att producera beredskap och resurser som stöder myndigheterna.

Organisationernas roll på 2000- talet har beaktats t.ex. i strategiprogram som gäller säkerheten. Organisationerna medverkade i författargruppen som utarbetade [säkerhetsstrategin för samhället](#) (2010). Organisationernas roll som aktör för säkerheten behandlades ingående i strategin.

”Organisationerna producerar och upprätthåller resurser och sakkunskap som kompletterar myndigheternas verksamhet samt genomför upplysning och kommunikation som stöder och främjar beredskapen.

Organisationerna har som stöd för myndighetsverksamheten en betydande roll bl.a. i spanings- och räddningsverksamhet, flyg- och sjöräddningsverksamhet, befolkningskydd och brandkårsverksamhet, frivilligt försvar samt ordnandet av förstahjälpsverksamhet och mentalt stöd.”

Organisationerna är med om att ta fram ett tredje program för den inre säkerheten. Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland SPEK och Finlands Röda Kors har till exempel en representant både i styrningsgruppen och i expertgruppen för beredningen av programmet.

Organisationernas insats för att främja säkerheten i samhället är både direkt och indirekt. Indirekt stödjer organisationerna säkerheten genom verksamhet som förebygger problem, som t.ex. då organisationer inom social-, kultur-, idrotts- och hälsosektorerna bedriver arbete som förebygger utslagning och som främjar social integration och välbefinnande. Om direkt främjande av säkerheten handlar det då organisationerna producerar funktioner till stöd för dem som är i behov av hjälp och för myndigheterna.

6.2.1 Finlands Föräldraförbund

[Finlands Föräldraförbund](#) är samarbetsorganisationen för föräldraföreningarna. Förbundet stödjer samarbetet mellan hem och skola, föräldraverksamheten, främjar barns och ungas välbefinnande och stödjer den finländska uppfostran i hemmet. Finlands Föräldraförbund har nästan 1 400 föräldraföreningar i daghem, skolor och läroanstalter som medlemmar.

Ett fungerande och aktivt samarbete mellan hem och skola stärker välbefinnandet i skolan. Finlands Föräldraförbund har utrett synpunkterna hos föräldrar till grundskolelever på välbefinnandet i skolan tre gånger. Genom enkäten [Föräldrabarometern](#) lyfter Föräldraförbundet fram föräldrarnas synpunkter på välbefinnandet i skolan och deltar i diskussionen som förs om välbefinnandet i skolan.

6.2.2 Trafikskyddet

[Trafikskyddet](#) stödjer en trafikfostran som tangerar alla stadier i livet genom att producera material och verksamhetsmodeller som beaktar olika åldersgrupper och olika slag av väganvändargrupper. Som bakgrund producerar Trafikskyddet forskningsrön om säkerhetstillståndet i vägtrafiken och om dess utveckling och bakgrundsfaktorer.

Lärare erbjuds avgiftsfri utbildning genom vilken man vill introducera lärarna i trafikfostran, aktivera och motivera dem. År 2011 ordnade Trafikskyddet i samarbete med Hälsan r.f. och delvis med stöd av Utbildningsstyrelsen kompletterande utbildning i trafikfostran för lärare. I den deltog över 500 lärare inom den grundläggande utbildning och utbildningen på andra stadiet. Dessutom ordnar Trafikskyddet årligen s.k. lärareftermiddagar runt om i Finland. Trafikskyddet samarbetar också med lärarutbildningsanstalterna.

För skolorna har man utvecklat ett verktyg som används när skolorna gör upp skolspecifika trafiksäkerhetsplaner. Trafikskyddet stödjer utformningen av trafiksäkerhetsplanerna. På Trafikskyddets webbplats har en [verktygslåda för trafikfostran](#) avsedd för lärare sammanställts. Den innehåller rikligt med information, övningar och uppgifter för elever i olika åldrar.

Inom ramen för det regionala arbetet bistår Trafikskyddet med hjälp vid ordnandet av evenemang och temadagar i kommuner och i skolor.

Trafikskyddet informerar regelbundet lärarna om aktuella trafiksäkerhetsfrågor, nytt material och utbildningar i det elektroniska nyhetsbrevet [Turvauutiset](#).

6.2.3 Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland SPEK och Finlands Brandbefälsförbund SPPL

Organisationerna inom räddningsbranschen har som mål för sin verksamhet att främja den egna beredskapen och brandsäkerheten samt att förebygga olyckor. [Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland](#) (SPEK) och [Finlands Brandbefälsförbund](#) (SPPL) är organisationer inom räddningsväsendet i vars verksamhet utbildningen har en framträdande roll.

Räddningsbranschernas Centralorganisation i Finland r.f.

Räddningsbranschernas Centralorganisation i Finland r.f. är en allmännyttig organisation inom räddningsbranschen som producerar expert- och utbildningstjänster kring säkerheten för sina medlemmar och samhället och som främjar verksamhetsförutsättningarna för frivilliga inom räddningsbranschen i enlighet med sina stadgar.

SPEK:s brandkårsutbildning upprätthåller och utvecklar ett med tanke på Finlands räddningsväsende ett mycket viktigt utbildningssystem för avtalsbrandkårerna och övrig utbildning i anslutning till brandkårsverksamheten. Beredskapsutbildningen lär för sin del ut hur räddningsplanerna för enskilda fastigheter görs upp och hur skyddsrum i enskilda fastigheter ska användas och upprätthållas. SPEK ansvarar för materialproduktionen och utbildningen av utbildare i samarbete med myndigheterna och expertinstanser. Beredskapsutbildningen ordnas för myndighetsorganisationer, företag, sammanslutningar, anstalter och medborgare. Brandsäkerheten främjas genom

utbildningar som utformas både för olika slag av företag och för övriga sammanslutningar. [Räddningsförbunden](#), som ingår i SPEK-gruppen, ordnar regional utbildning.

Organisationerna ordnar även årliga säkerhetskampanjer. Den mest spektakulära av SPEK:s kampanjer har varit radiokampanjen som påminde lyssnarna om att kontrollera att brandvarnaren fungerade, brandvarnarkampanjen [Piper det hos dig?](#) (2008 - 2010), [Joka kodin palontorjuntatalkoot](#) (2011-), En Dag på Brandstationen (2008-) och Nou Hätä! som presenteras närmare här.

Nou Hätä! -utbildningsprogram i sambete mellan skolorna och räddningsväsendet
Utbildningsprogrammet [Nou Hätä!](#) för grundskolan är det program inom räddningsväsendet som bäst når ut till eleverna. Programmet som riktar sig till åttondeklassisterna i grundskolan har ordnats sedan 1996. Nou Hätä! stödjer läroplanen för grundskolan och erbjuder skolorna hjälp med att ordna säkerhetsutbildning. Syftet är att alla åttonde klasser i högstadiet deltar i utbildningsprogrammet. Deltagandet baserar sig på ett aktivt samarbete mellan räddningsverken och skolorna.

De främsta målen för utbildningsprogrammet Nou Hätä! -gäller förebyggandet av eldsvådor och förebyggandet av andra olyckor, åtgärder i en nödsituation och beredskapen inför störningar i samhället.

Målet är att eleven ska

- känna till var mans allmänna skyldigheter (räddningslagen) handlingsskyldighet, aktsamhetsplikt, försiktighet vid hantering av eld
- förstå sina egna möjligheter att främja säkerheten
- identifiera eventuella säkerhetsfaror hemma, i skolan, i närmiljön
- känna till skolans skyldigheter och den egna skolans åtgärder för att främja säkerheten i skolgemenskapen (egen beredskap och räddningsplan)
- göra sig via erfarenheter förtrogen med skolans säkerhetskultur, rutiner och verksamheten för att främja säkerheten i skolgemenskapen (KiVa Skola, tidigt ingripande, anvisningar, bestämmelser, ordningsregler)
- lära sig förebygga eldsvådor och uppkomsten av andra farliga situationer
- förstå betydelsen av strukturell brandsäkerhet (brandindelning, branddörr, brandvarnare, sprinkler)
- känner till medborgarnas skyldighet att hjälpa (enligt räddningslagen, vägtrafiklagen och strafflagen)
- kunna utföra de första åtgärder vid eldsvåda, trafikolycka, olycksfall eller sjukdomsattack
- kunna rädda sig och avlägsna sig tryggt från en eldsvåda
- kunna göra en nödanmälan till 112
- kunna genomföra enkla åtgärder för första hjälpen och grunderna för återupplivning

- kunna släcka början av en eldsvåda
- känna till den allmänna farosignalen och handlingsanvisningarna i anslutning till den
- kunna förbereda sig inför de vanligaste störningarna (avbrott i el-, vatten- eller värmeförsörjningen, stormfällning, översvämningar)
- veta vad undantagstillstånd, befolkningsskydd och skyddsrum är.

För koordineringen av utbildningsprogrammet Nou Hätä! -ansvarar Räddningsbranschernas Centralorganisation i Finland och det fullföljs med [Brandskyddsfondens](#) finansiering. Utbildningsprogrammet har under de senaste åren även bedrivit företagssamarbete.

År 2011 deltog 461 högstadier, dvs. ca 60 % av alla skolor i utbildningsprogrammet. Antalet skolelever som medverkade uppgick till 39 131, dvs. 68 % av alla elever i åttonde klass. Det var den femtonde gången som NouHätä! ordnades. Allt som allt har programmet nått ut till ca 400 000 högstadiel elever. Det finns orter i Finland där alla under 30 år har fått ta del av NouHätä! -utbildningen.

Säkerhetsmagister-undervisning för skolelever i årskurs 1-3 på lågstadiet

SPEK har också tagit fram utbildningshelheten Säkerhetsmagister som är avsedd för de tre första klasserna i grundskolans lågstadium. Målet för Säkerhetsmagistern är att skapa sådant material för skolornas lärare som de kan använda för undervisning av elever på de lägsta klasserna i hur man anmäler en nödsituation, går till väga vid en olycka och andra färdigheter som lämpar sig för de här årskurserna.

Finlands Brandbefälsförbund r.f.

Målet för Finlands Brandbefälsförbunds verksamhet är att höja och främja person- och egendomssäkerheten vid olika slag av olycksfall.

SPPL koordinerar Räddningsbranschens årliga säkerhetsforum vars syfte det är att upprätthålla diskussionen om faktorer som påverkar säkerheten inom räddningsbranschen och sålunda främja säkerhetskulturen och ge praktiskt orienterade modeller för utvecklingen av den. Säkerhetsforumet främjar även nätverksbildningen bland personer som intresserar sig för säkerheten inom räddningsbranschen. I samband med räddningsbranschens säkerhetsforum publiceras vinnaren av Räddningsbranschens säkerhetspris. I säkerhetsforumet deltar förutom Finlands Brandbefälsförbund Utbildningsstyrelsen, regionförvaltningsverken, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ, Finlands Rektorer r.f., Helsingfors räddningsskola, Kommunförbundet, Tammerfors universitet och SPEK-gruppen.

Brandbefälsförbundet har koordinerat utbildningsprogrammet Opinturva som omfattas av Utbildningsstyrelsens insatsområde för främjandet av säkerheten i läroanstalter och utvecklingsprojektet för säkerhetskultur och säkerhetsfostran vid läroanstalter. Under projektets gång fullföljs fem utbildningsprogram som erbjuder deltagarna avgiftsfri

undervisning och gratis läromaterial. Utbildningen ordnas i samarbete med olika utbildningsorganisationer och projektet administreras av utbildnings- och utvecklingstjänsten Aducate vid Östra Finlands universitet.

6.2.4 Finlands Röda Kors

Första Hjälp är en av [Röda Korsets](#) synligaste och mest kända verksamhetsformer. I nästan alla kommuner i Finland verkar åtminstone en Första Hjälp-grupp inom Finlands Röda Kors, vars frivilliga aktivt upprätthåller sina färdigheter. Röda Korsets Första Hjälp-grupper ordnar jourverksamhet under hela året vid såväl små som stora evenemang och hjälper människor i nödsituationer. Årligen har Första Hjälp-grupper jour på ca 4 000 evenemang.

Kunskaperna i att ge första hjälpen är en del av den vardagliga säkerheten även i skolorna. Man själv, en närstående eller en okänd person kan råka ut för en olycka hemma, på skolvägen eller t.ex. i trafiken. Oberoende av tid och plats är alla skyldiga att hjälpa och ge första hjälp. Så tidigt insatta förstahjälpsåtgärder som möjligt lindrar allvarlighetsgraden av de skador som olyckan fört med sig, påskyndar tillfrisknandet och kan rentav rädda människoliv. Finlands Röda Kors distrikt och avdelningar ordnar kurser i första hjälp på nästan alla orter. Kurser ordnas för människor i alla åldrar, men officiella jourhavande inom första hjälpen måste ha fyllt 18 år. Men praktikanter som har fyllt 16 år har ingå i en Första Hjälp-grupp.

Röda Korset håller på att utveckla en ny verksamhetsform som kan utnyttjas i den grundläggande utbildningen. Det här programmet för första hjälpen som främst riktar sig till skolelever i sjunde årskursen på högstadiet består av fyra delområden och omfattar cirka fyra timmar. Helheten kan visserligen omarbetas så att den lämpas sig för enskilda skolor eller läroanstalter och utgående från önskemålen och specialkompetensen på ortens Röda Kors-avdelning.

Ur skolans perspektiv har programmet följande mål:

- Förbättra människornas färdigheter att ta hand om sin egen och sina närmstas hälsa och välbefinnande genom att erbjuda eleverna grundläggande information om första hjälpen, missbrukarbete, HIV och sexuell hälsa samt genom att ge anledning till betraktelser ur ett psykosocialt perspektiv.
- Fostra till aktivitet i närmiljön och stärka känslan av samhörighet genom olika slag av övningar och funderingar på hur de egna valen påverkar den egna familjen, vännerna och sammanslutningarna i omgivningen.
- Stärka de ungas trygghetskänsla genom att ge dem verktyg med vars hjälp de genom egna val också kan främja säkerheten i vardagen för andra.
- Öka människornas mod och kurage att bry sig om varandra.
- Öka de ungas intresse för Röda Korsets frivilliga verksamhet, framför allt för Första Hjälp-grupperna.

- Skapa en möjlighet för unga att grunda en egen grupp för första hjälpen i skolan som är en del av skolans säkerhets- och räddningsplan och vars medlemmar regelbundet tränar sina färdigheter i att ge första hjälp.

Målgruppen för Första Hjälpen-programmet för högstadiet är sjundeklassisterna och programmet pilotkörs 2012 framför allt på orter med verksamma Första Hjälpen-grupper. Avsikten är att programmet ska förankras överallt i Finland under åren 2012-2014. Medverkan i Första Hjälpen-programmet för högstadiet är avgiftsfri för skolorna.

Första Hjälpen-programmet för högstadiet är uppbyggt av fyra delområden:

- I avsnittet om första hjälpen uppmuntras eleverna att hjälpa och lära sig och att träna sina färdigheter i att ge första hjälpen (livräddande första hjälpen, förebyggande av olycksfall)
- I grunderna för psykosocialt stöd är målet att sänka tröskeln för hjälpen så mycket som möjligt och uppmuntra eleverna att lära sig mera. Eleverna får redskap och mod att ingripa i mobbning.
- I avsnittet om rusmedel ges däremot beredskap och tas fram var och ens personliga orsaker till att tacka nej till rusmedel, eleverna lär sig hjälpa och stödja en närstående/kamrat som missbrukar rusmedel.
- I avsnittet om HIV ges information om könssjukdomar som smittas via sexuellt umgänge och om skyddad sex.

Dessa avsnitt bildar en utgångspunkt för eventuellt inrättande av Första Hjälpen-grupper i skolan och för ett förstärkt skolsamarbete mellan skolan/läroanstalten och Röda Korsets lokalavdelning.

Röda Korset arbetar mot hiv-smitta och andra könssjukdomar även via handledning, upplysning och utbildning. Skydd mot könssjukdomar är en del av den egna friskvården och välbefinnandet. Röda Korset uppmuntrar unga att fundera på betydelsen av ansvarsfullt och säkert sexbeteende.

Genom missbrukarvården strävar Finlands Röda Kors efter att förebygga och minska missbruket av rusmedel. Ett viktigt uppgiftsområde utgör informationen om rusmedlens skadliga effekter och spridningen av informationen. Finlands Röda Kors arbetar både inom områdena för tidigt ingripande och för efterarbetet. Efterarbete innebär att man erbjuder missbrukare som har blivit fria från sitt beroende verksamhetsmöjligheter, hjälp och stöd.

6.3 Övriga former av stöd

Nätverket Schools for Health in Europe
Finland har medverkat i [nätverket Schools for Health in Europe](#) sedan år 1993 och nätverket omfattar för tillfället cirka 40 skolor runt om i landet. Nätverket verkar i 43

länder i Europa och når ut till flera tusentals skolor och hundratusentals elever. Syftet med det finländska nätverkets verksamhet är att stödja skolorna att utveckla sitt hälsofrämjande arbete så att det blir mera övergripande, långsiktigare och integreras mera i den normala skolverksamheten än tidigare. Målet är en hälsofrämjande verksamhet i skolorna som styrs av skolans eget program för hälsa och välbefinnande.

Projektet sprider kunskap även till skolor som står utanför projektet. Projektet har producerat olika slag av material bl.a. program för hälsa och välbefinnande som skolorna utformat, en checklista för skolor som främjar hälsan och verksamhetsmodeller som anknyter till enskilda ämnesområden. I början av 2012 publiceras en handbok för utformningen och genomförandet av en plan för hälsa och välbefinnande i skolan. Projektet koordineras i Finland av Centret för hälsofrämjande. (Centret för hälsofrämjande r.f:s verksamhet har upphört Centret för hälsofrämjande Tekry överförde sin verksamhet till den nya riksomfattande centralorganisationen [SOSTE Finlands Social och Hälsa r.f.](#) som inledde sin verksamhet 1.1.2012.)

Terve koululainen

[TEKO – Terve koululainen](#) är ett projekt med syfte att förebygga barns och ungas idrottsskador och olycksfall under fritiden. TEKO:s målgrupp är särskilt lärare och annan personal på högstadiet, de unga och deras föräldrar. Projektet producerar praktiskt orienterat material och verksamhetsmodeller som stödjer sund och trygg motion. Materialet produceras för webben och är avsett att användas i undervisningen. Projektet Terve koululainen koordineras av UKK-institutet.

Utvecklingsnätverket för läroanstalternas säkerhetskultur

OPTUKE, dvs. [Utvecklingsnätverket för läroanstalternas säkerhetskultur](#) är ett samarbetsorgan som baserar sig på yrkesövergripande sakkunnighet och som uppkom i början av 2010 utifrån det gemensamma behovet hos de organisationer som deltog i att lyfta fram säkerhetsutmaningarna i läroanstalternas vardag. I nätverket medverkar de viktigaste aktörerna inom området för säkerhetsfostran.

Nätverkets mål är att ta fram frågor som uppkommer utifrån forskningen och vardagens utmaningar och som berör utvecklingen av skolornas säkerhetskultur, samla yrkesövergripande sakkunskap för att utveckla nya verksamhetsmodeller och främja uppkomsten och utvecklingen av en systematisk och aktiv säkerhetskultur i skolans vardag.

Nätverkets former för samverkan består av forskning och utvecklingsarbete, planering och ordnande av utbildning, nationell och internationell expertverksamhet och informationsförmedling. Den viktigaste utmaningen i verksamheten är främjandet av säkerhetsfostran.

Samarbetsforum för säkerhetskommunikation

Hösten 2010 ordnades på initiativ av räddningsverkens partnernätverk det första samarbetsforumet för säkerhetskommunikation. Målet var att man skulle identifiera samarbetsparterna i syfte att främja tryggheten i vardagen och ett bättre samarbete och en bättre genomslagskraft bland dem som deltar i säkerhetskommunikationen. I samband med samarbetsforumet avtalades om att evenemanget ordnas en gång per år. Hösten 2010 ordnades samarbetsforumet i samarbete med sekretariatet för den inre säkerheten. I samarbetet deltar bl.a. de som ansvarar för säkerhetskommunikation inom räddningsväsendet, polisen, social- och hälsoväsendet, nödcentralen och organisationer.

7 Styrgruppens bedömningar och utvecklingsbehov

7.1 Nuläget inom säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen i den grundläggande utbildningen

7.1.1 Skolornas säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning

Grunden för säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen i den form som den ingår i läroplansgrunderna är bra. Utgångspunkten vid ordnandet av grundläggande utbildning ska vara att elevernas och skolpersonalens säkerhet garanteras i alla situationer. Den grundläggande utbildningens värdegrund, uppgift och struktur styr skolans verksamhet. I den grundläggande utbildningen ordnas säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen i enlighet med skollagstiftningen.

De centrala målen och innehållen för säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen har skrivits in i läroplansgrunderna i temaområdet ”Trygghet och trafikfostran” samt i de olika läroämnena.

Temaområdet trygghet

Temaområdena är teman som integrerar fostran och undervisning. I läroplansgrunderna sägs det att ”temaområdena genomförs i de olika läroämnena enligt de perspektiv som karakteriserar läroämnet och på ett sätt som elevens utvecklingsskede förutsätter. Då läroplanen utarbetas skall temaområdena tas med i beskrivningen av läroämnena och i gemensamma evenemang. Dessutom skall de synas i skolans verksamhetskultur”.

Läroplansgrunderna framhäver också skolans gemenskapliga verksamhetskultur. Den skall främja dialog och leda eleverna att arbeta som medlemmar i en grupp. Målet är en atmosfär som är öppen, uppmuntrande, lugn och positiv. Ansvar för att upprätthålla en sådan atmosfär ligger såväl på läraren som på eleven.

Den gemenskapliga verksamhetskulturen och målen och innehållen i temaområdena som beskrivs i läroplansgrunderna framhäver en förebyggande aspekt. I läroplansgrunderna ingår emellertid inte närmare anvisningar för hur skolorna ska omfatta temaområdena i läroämnena, gemensamma evenemang och skolans verksamhetskultur. Den gemenskapliga verksamhetskulturen och dess mål konkretiseras inte tillräckligt i skolans vardag och i säkerhetsarbetet i skolan. Skillnaderna mellan hur skolorna genomför säkerhetsfostran är stora. Om skolans personal upplever att främjandet av säkerheten är var mans sak för alla som arbetar inom skolgemenskapen syns det här även i skolans gemenskapliga verksamhetskultur.

Säkerhetsmålen för olika läroämnen

Mål och innehåll i anslutning till säkerheten ingår i ett flertal olika läroämnen (se avsnitt 3.5). I lågstadiet har säkerheten integrerats i gymnastik, miljö- och naturkunskap, biologi, geografi, fysik och kemi. I högstadiet utgör hälsokunskap ett eget ämne. Temaområdet för säkerhet är ett centralt insatsområde vars mål och innehåll ska ingå i läroämnena. Att anknyta målen för temaområdet säkerhet med läroämnena upplever skolorna emellertid som utmanande.

7.1.2 Elevvården och den gemenskapliga verksamhetskulturen

Lagen om grundläggande utbildning föreskriver att elever som deltar i undervisning har rätt till en trygg studiemiljö. Lärmiljön skall stödja elevens tillväxt och lärande. Den skall fysiskt, psykiskt och socialt vara trygg och stödja elevens hälsa. Målet är att genom den pedagogiska miljön stödja elevens inlärningsmotivation och nyfikenhet och främja hans eller hennes aktivitet, självstyrning. Lärmiljön skall ge eleven verktyg att ställa upp egna mål och bedöma sin egen verksamhet.

Många av elevvårdens åtgärder främjar för sin del elevernas säkerhet. Genom elevvården främjas barnets och den ungas lärande samt harmoniska uppväxt. Elevvården har som uppgift att som en del av skolans verksamhetskultur utveckla en inlärningsmiljö som stödjer välbefinnandet och stärka skolans samverkande arbetsätt. Syftet med elevvården är att i ett så tidigt skede som möjligt förebygga, upptäcka, avhjälpa och eliminera hinder för lärandet, inlärningssvårigheter och andra problem i samband med skolgången. Det förebyggande barnskyddet och den hälsofrämjande verksamheten gör att man bättre kan förebygga problem, upptäcka dem i god tid och ordna stöd.

Säkerheten i den fysiska närmiljön och på skolgården

I den fysiska lärmiljön ingår särskilt skolbyggnaderna och lokalerna samt den övriga bebyggda miljön. Byggnader uppförs och utrustas i enlighet med Finlands byggbestämmelser så att de är trygga.

Trygga skolbyggnader och skolgårdar förutsätter att planeringen och omsorgen om deras tillstånd genomförs med beaktande av säkerhetsaspekter. Människan kan genom sina handlingar förorsaka farliga situationer, olycksfall och olyckor i byggnader och på gårdar. Hit hör t.ex. olycksfall som beror på att man ramlar omkull, halkar eller faller, råkar ut för brand-, el- eller explosionsolyckor och olyckor till följd av att fordon rör sig på gården.

Hur trygg den fysiska närmiljön och skolgården är kan utbildningsanordnaren bedöma med hjälp av kvalitetskortet för delområdet fysisk lärmiljö och säker miljö i kvalitetskriterierna för den grundläggande utbildningen.

För säkerheten i skolbyggnader, lokaler och för säkerheten på skolgården samt i verksamheten svarar i enlighet med bestämmelserna om egen beredskap i räddningslagen den som ordnar utbildningen och skolan. Skyldigheten som gäller den egna beredskapen omfattar åtgärder för att förebygga eldsvådor och uppkomsten av andra farliga situationer och åtgärder i farliga situationer. Skolans räddningsplan ska innehålla en redogörelse för slutsatserna av bedömningen av faror och risker och för säkerhetsarrangemangen i byggnaden och de utrymmen som används i verksamheten.

I grundskolan inträffar skololyckorna på lågstadienivå vanligtvis på rasterna medan olyckorna på högstadienivå vanligtvis inträffar på gymnastiklektionerna. Skadorna till följd av olyckor i skolan är i regel lindriga och består av krosskador, öppna sår, blåmärken, bulor, vrickningar och försträckningar. På grund av olyckor i skolor vårdas årligen i genomsnitt färre än 400 personer mellan 7 och 18 år på sjukhusens bäddavdelningar.

Enligt Räddningsväsendets resurs- och olycksstatistik PRONTO inträffade det i skolbyggnader där det gavs allmänbildande utbildning 236 eldsvådor under 2005–2009. Hälften av eldsvådorna i skolor som gav allmänbildande utbildning började under skoldagen mellan kl. 8-15. Av bränderna i skolor med allmänbildande undervisning orsakades 66 % av människans verksamhet och ungefär var tredje bedömdes vara anlagd. Oftast tändes branden med tändstickor eller andra medel att uppgöra eld och den näst vanligaste orsaken var att en elapparat började brinna. Lite över en femtedel av bränderna började i ett klassrum. Enligt räddningsverkets uppskattning hamnade 1246 personer i fara på grund av att en brand bröt ut i en skola. Allt som allt var tre fjärdedelar av bränderna i skolbyggnaderna med allmänbildande undervisning sådana som kunde ha påverkats genom förebyggande säkerhetskommunikation eller med hjälp av tekniska förändringar. ([Skolbränder i Finland 2005-2009 : databasen PRONTO 2005–2009](#))

Undervisnings- och kulturministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för den fortsatta beredningen av rekommendationerna för den byggnadstekniska säkerheten i skolbyggnader.

Utbildningsstyrelsen har gett ut ett flertal [handböcker](#) om säkerheten i skolbyggnader och klassrum: *Kotitalouden opetustilat ja työturvallisuus*; Handbok för planering av bildkonstsalar; Lokaler, inventarier och utrustning lämpliga inom den grundläggande utbildningen för personer med rörelse- och funktionshinder; Utrymmen, säkerhet och utrustning för undervisningen i naturvetenskaperna; *Peruskoulun käsityön opetustilojen suunnitteluopas* och Renovering av skolbyggnader vid problem med inomhusklimatet. Handböckerna är avsedda för myndigheter som ansvarar för uppförandet och renoveringen av skolbyggnader och för myndigheter som ansvarar för anskaffningen av inventarier och utrustning.

Säkerheten i skolan

Målen och innehållen för skolans fostrings- och undervisningsarbete eftersträvar en trygg fysisk lärmiljö. Som det centrala målet anges kartläggningen av farliga ställen i närmiljön och förbättring av säkerheten. Den grundläggande utbildningen skall ge eleven färdigheter som hör samman med åldern för att verka trygghetsfrämjande i olika arbetsmiljöer och situationer.

I skolan får man vetskap om faror som hotar barn och unga t.ex. genom skolans egen olycksfallsuppföljning, genom undersökningar om hur sund och trygg skolgemenskapen och studiemiljön är samt genom eventuella förfrågningar som genomförs i skolorna. Enligt läroplansgrunderna ska främjandet av tryggheten, säkerheten och välbefinnandet i uppväxt- och inlärningsmiljön och främjandet av en sund uppväxt- och inlärningsmiljö, samt uppföljning och utvärdering beskrivas som en del av samarbetet inom elevvården i den lokala läroplanen.

Enligt undersökningen om [Välfärd och hälsa i grundskolor](#) (2010) uppgav 65 % av ledningen i grundskolorna att de systematiskt följer med antalet olycksfall som sker i skolan eller på skolområdet. I samma undersökning konstaterades det att 40 % av grundskolorna under de tre senaste åren hade genomfört en bedömning av hälsan och säkerheten i lärmiljön, vilket numera föreskrivs om i lagen ([338/2011](#)). Om en systematisk olycksfallsuppföljning blev allmänna i skolorna skulle det främja fastställandet av tyngdpunkter i arbetet med att förebygga olycksfall och planeringen av det förebyggande arbetet.

Enkäten [Hälsa i skolan](#) samlar in informationen om ungdomarnas levnadsförhållanden, skolförhållanden, upplevda hälsa, hälsovanor samt elev- och studerandevården. Enkäten genomförs vartannat år inom samma områden och varje skola får tillgång till de skolvisa resultaten. Resultaten stöder främjandet av ungdomars hälsa och välfärd i läroanstalter och kommuner. I skolorna har man deltagit aktivt i enkäten. Resultaten ger mångsidig information för planeringen och utvärderingen av arbetet med att förbättra välbefinnande i skolorna. I bilagan presenteras resultat av skolhälsoenkäten 2010/2011 som anknyter till säkerheten.

Främjande av säkerheten

Utbildningsstyrelsens läroplansgrunder för den grundläggande utbildningen omfattar ett särskilt avsnitt om främjandet av säkerheten. I det behandlas ordningsregler, mobbning, olycksfall och olyckor samt planer för elevvården och samarbete i anslutning till dem. I den lokala läroplanen ska enligt anvisningarna följande åtgärder i anslutning till säkerheten beskrivas: organiseringen av samarbetet inom elevvården, förfaringsätt vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer och en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasserier.

Det som har tagits upp i avsnittet om främjande av säkerheten i läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen styr och framhäver framför allt åtgärder som främjar den fysiska säkerheten för agerande vid beredskap och i nödsituationer. Ordningsregler, räddningsplanen och säkerhetsbestämmelser är till största delen förebyggande åtgärder. I anvisningarna för elevvården har samordningen av dessa vid utarbetandet av den lokala läroplanen förts in under beredskap inför kriser och hotfulla och farliga situationer.

Resultaten av Hälsa i skolan-undersökningen ska utnyttjas bättre både i skolorna och i kommunerna. Om det här informerar projektet Från enkäten Hälsa i Skolan till handling. Utredningarna har visat att i största delen av kommunerna har bearbetningen av resultaten koncentrerats till några förvaltningsområden. En del av skolorna har förmodligen inte berört resultaten alls. Bearbetningen av resultaten har inte nödvändigtvis lett till fortsatta åtgärder i kommunerna eller skolorna.

7.1.3 Skolans egen beredskap

Bestämmelse om egen beredskap i räddningslagen ålägger skolorna att se till brand- och utrymningssäkerheten i byggnader och säkerheten i den egna verksamheten. Kravet i räddningslagen på egen beredskap omfattar såväl åtgärder för att förebygga olycksfall och farliga situationer som beredskap att handla när en olycka inträffar. Med stöd av bestämmelsen om egen beredskap i räddningslagen utarbetar skolorna en räddningsplan för skolbyggnaden.

Räddningslagen skyldigheter och målen för säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen i den grundläggande utbildningen är tämligen parallella. Utgångspunkten vid ordnandet av grundläggande utbildning ska vara att elevernas och skolpersonalens säkerhet garanteras i alla situationer. Syftet med räddningslagen är att förbättra människornas säkerhet och minska antalet olyckor. Bestämmelserna om egen beredskap i [räddningslagen](#), som trädde i kraft sommaren 2011, har reviderats särskilt i fråga om bestämmelserna som gäller förebyggandet av olycksfall.

I de aktuella räddningsplanerna tas inte frågor kring förebyggande åtgärder och säkerhetsledning upp tillräckligt. Det ges anvisningar för hur principen om att ”garantera elevernas och skolpersonalens trygghet och säkerhet i alla situationer” vid ordnande av undervisning ska beaktas i skolorna och principen fullföljs genom beredskap att agera i olika slag av kriser och nödsituationer utifrån olika säkerhetsplaner och övningar. Det här framgår tydligt av att räddningsplanerna fokuserar verksamheten i nödsituationer och av att främjandet av säkerheten har skrivits in i läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen.

7.1.4 Styrningen av skolornas säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning

Utvecklingen av skolornas säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning åtnjuter den högsta politiska ledningens stöd. Statsrådet har i sitt program för den inre säkerheten bekräftat betydelsen av säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen i den grundläggande utbildningen genom att lyfta fram dem som ett viktigt utvecklingsobjekt som är gemensamt för förvaltningsområdena. Målet är att den grundläggande utbildningen ska ge de kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna bedöma riskerna i vardagen och handla när en olycka eller ett olyckfall inträffar. Programmet fortsätter fram till 2015 och resultaten av verksamheten kommer att utvärderas 2015.

Som en del av den strategiska planeringen och ledningen definierar förvaltningsområdena och organisationerna sin verksamhet och tyngdpunkterna i utvecklingen i sina strategier. De teman som har utsetts till särskilda insatsområden får största delen av utvecklingsresurserna. I utbildningsförvaltningens strategier nämns emellertid inte alls säkerheten eller främjandet av säkerheten. Det blir vanligare att välbefinnande för barn och unga fastställs som ett strategiskt insatsområde.

I resultatavtalet mellan undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen har flera uppgifter, projekt och åtgärder som främjar säkerheten förts in. Utbildningsstyrelsen stödjer genom sin verksamhet på ett betydande sätt skolornas säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning genom att styra och klarlägga fullföljandet av målen och innehållen som anges i lagstiftningen i skolan. Utbildningsstyrelsen styr skolorna även genom informationstyrning.

I resultatavtalen mellan undervisnings- och kulturministeriet och universiteten nämns inte säkerhetstemat, det är inte praxis i ministeriets resultatstyrning. I resultatavtalen mellan undervisnings- och kulturministeriet och regionförvaltningsmyndigheterna omfattar utvärderingarna av basservicen för bildningsväsendets del inte heller säkerhetsaspekter.

7.1.5 Lärarnas grund- och kompletterande utbildning och säkerheten

Att ge beredskap, kunskaper och färdigheter i anslutning till främjandet av säkerheten ingår inte separat i universitetens *grundutbildning* för klass- och ämneslärare. Avsikten är att säkerhetstemat ska genomsyra utbildningen. I grundutbildningen för lärare ingår kunskaper, färdigheter och beredskap i anslutning till säkerheten bristfälligt.

I praktiken som ingår i klasslärarutbildningen behandlas säkerhetstemat inte som en egen helhet. Den pedagogiska och didaktiska säkerhetskompetensen borde genomföras som en del av undervisningspraktiken. Under praktiken syns säkerheten i de olika

läroämnena och i skolans vardag i enlighet med läroplanen. I övningsklasserna upplever man det som svårt att kombinera målen för temaområdet säkerhet med läroämnena. De som utför sin lärarpraktik handleds till att bekanta sig med det skriftliga materialet och annat material om säkerhet. I praktiken som ingår i klasslärarnas utbildning ges begränsat med kunskaper, färdigheter och beredskap i anslutning till främjandet av säkerhet.

I den *kompletterande utbildningen* för undervisningspersonalen har säkerhetstemat under de senaste åren lyfts fram. Statens anslag för kompletterande utbildning har anvisats särskilt för en förbättring av den övergripande säkerheten i skolorna. Arbetsgivaren och personen själv bär emellertid det huvudsakliga ansvaret för att den kompetens som behövs utvecklas och säkerställas.

7.1.6 Läromaterial för säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning

Läromedel produceras av kommersiella förläggare som följer målen och innehållen i läroplansgrunderna. Det framställs inte särskilda material om säkerhet utan innehållen kring säkerhet ingår i läromedlen för de enskilda läroämnena. Förläggarna samarbetar med lärarna i framställningen av läromedel. Önskemålen från lärarnas sida om säkerhetstemat är få.

Institutet för hälsa och välfärd håller på att utreda innehållen i den grundläggande utbildningen om förebyggandet av olycksfall i läromedel som förlagen producerar för lärare och elever. Utredningen görs utifrån läromedlen i sådana läroämnen där olyckor eller därmed förbundna säkerhetsfaktorer nämns i målen och innehållen för läroämnena i läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen. Utredningen ska vara klar i början av 2012.

Det finns rikligt med läromedel kring säkerhet som ges ut av andra än kommersiella förläggare. Utbildningsstyrelsens Skydds nätet är en webbplats som planerats i samarbete mellan myndigheter och organisationer. På webbplatsen finns rikligt med material för skolor bl.a. om trafiksäkerhet, olyckor i hemmet och under fritiden, förebyggande av brott, brandsäkerhet, webbtrygghet och nödnumret.

7.2 Utvecklingsbehov inom säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning i den grundläggande utbildningen

7.2.1 Utvecklingen av säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning

För utvecklingen av säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen måste kompetens- och färdighetsnivån i fråga om säkerhetskompetens fastställas. För utbildningen bör man utarbeta färdighets- och kunskapsnivåer som beskriver den nivå som motsvarar goda

kunskaper och som definieras såväl med tanke på läroämnets mål som på målen för temaområdet.

7.2.2 Utvecklingen av elevvården och en gemenskaplig verksamhetskultur

I läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen ingår ett särskilt avsnitt om främjandet av säkerheten. För främjandet av säkerheter ges anvisningar i form av olika slag av planer och instruktioner. Skolan ska ha ordningsregler med vars själv hjälp skolans inre säkerhet ska främjas. Det ska också tas fram en plan för att skydda eleverna mot våld, mobbning och trakasseri. Främjandet av tryggheten och säkerheten i skolan omfattar även säkerhetsfaktorer som ansluter sig till skoltransporterna, förebyggandet av olycksfall och datasekretess. Läroplanen ska innefatta en plan som beskriver målen och de centrala principerna för elevvården:

Det är viktigt med beredskap och planer, men främjandet av säkerheten borde genomföras i enlighet med temaområdet för säkerhet i skolans vardag, i den dagliga verksamheten. Skolans gemenskapliga verksamhetskultur bör stödja det förebyggande arbetet. Momenten i läroplansgrunderna om främjande av säkerheten inom elevvården bör utvecklas och förtydligas så att anvisningarna och planerna även styr vardagens rutiner och val och det dagliga säkerhetsarbetet.

De förebyggande åtgärderna borde vara fasta och en bestående del av skolans verksamhet. Läroanstaltens systematiska olycksfallsuppföljning t.ex. borde utvecklas som en del av elevvårdens samarbete med strävan efter att i den mån det är möjligt övergå till en elektronisk uppföljning och till att det utgående från informationen är lätt för skolorna att utveckla sitt förebyggande arbete.

Skolan borde utnyttja de gemenskapliga möjligheterna mer än tidigare för att bygga upp en skolvardag som är trygg och trivsamt. Att arbeta som gemenskap innebär att skolan har uttalade normer, regler för beteende och vanor samt gemensamma rutiner för att klara sig ur vardagens säkerhetssituationer. Det väsentliga är att man har kommit överens om reglerna och rutinerna tillsammans. Eleverna engagerar sig bättre för spelreglerna när de själva kan påverka dem.

Enkäten Hälsa i skolan skulle erbjuda eleverna en möjlighet att delta på ett nytt sätt i utvecklingen av välbefinnandet i skolan. Resultaten kan jämföras med de planer för främjandet av säkerheten som redan finns vid läroanstalten (bl.a. säkerhet, mobbning, rusmedel). Det är viktigt att eleverna anknyts och engageras för utvecklingsarbetet. Tillsammans kan man fundera över kommande års utvecklingsobjekt och hur processen kan främjas för de enskilda helheternas del. Skolans elever kan vid sidan av de vuxna vara aktiva påverkare och aktörer såväl när det gäller beslutsfattandet, planeringen, genomförandet och utvärderingen av resultaten.

Utgångspunkten vid ordnandet av den grundläggande utbildningen ska vara att elevernas och skolpersonalens säkerhet garanteras i alla situationer.

För främjandet av säkerheten vore det viktigt att länka samman skolans säkerhetsutbildning och säkerhetsfostran, temaområdet säkerhet, den gemenskapliga verksamhetskulturen och målen, innehållen och funktionerna i fråga om egen beredskap. Skolans fostrings- och undervisningsarbete skulle stödjas av skolans gemenskapliga, säkerhetsinriktade verksamhet och möjligheten att påverka på ett ändamålsenligt sätt och att ta ansvar över den egna skolans säkerhet.

Utbildningsanordnaren och rektorns ansvar är synnerligen viktigt för att en säkerhetsinriktad verksamhetskultur ska kunna skapas inom skolgemenskapen. Utbildningsanordnaren och rektorn ska engagera sig för ett sådant sätt att tänka. I ett positivt synsätt på säkerheten ingår främjandet av hälsa och säkerhet genom kontinuerlig planering, verksamhet och uppföljning.

7.2.3 Utvecklingen av den egna beredskapen

Ansvar för skolans egen beredskap ligger hos utbildningsanordnaren och skolans ledning. Åtgärder som främjar säkerheten är en del av skolans funktioner som ska vidtas på samma sätt som övriga funktioner i skolan. Utbildningsanordnaren och skolan bör ställa upp mål för säkerheten, planera, verkställa och följa med säkerheten på samma sätt som de följer med andra verksamheter. Säkerheten ska även ledas i skolan liksom annan verksamhet leds.

Räddningsmyndigheterna bör intensifiera styrningen av skolornas egen beredskap och skolornas förmåga att se till brand- och utrymningssäkerheten i byggnaden och säkerheten i anknytning till den egna verksamheten.

7.2.4 Utvecklingen av styrningen av säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen

Undervisnings- och kulturministeriet bör stärka den säkerhetsfrämjande fostrans och utbildningens ställning genom att lyfta fram säkerheten som utvecklingsobjekt i utbildningsförvaltningens strategier, verksamhetsplaner och i utbildningsväsendets personalutbildningsplaner. Utbildningsförvaltningens strategiarbete på riksnivå stödjer utbildningsförvaltningens strategiarbete på kommunnivå.

Viktiga strategier på statsförvaltningsnivå är undervisnings- och kulturministeriets och Utbildningsstyrelsens strategier. Viktiga strategier på kommunnivå är kommunens säkerhetsplan och skol- eller utbildningsverkets strategi.

Undervisnings- och kulturministeriet styr den underlydande förvaltningen på många olika sätt. Resultatavtalen som undervisnings- och kulturministeriet har ingått med

Utbildningsstyrelsens, universiteten och regionförvaltningsverken är viktiga utvecklingsområden. Ministeriet bör stärka den säkerhetsfrämjande fostrans och utbildningens ställning genom att lyfta fram dem som insatsområden i resultatavtalen mellan verken inom sitt förvaltningsområde.

Utvärderingen av säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen bör även utvecklas.

7.2.5 Utvecklingen av lärarnas grund- och kompletterande utbildning

På riksnivå saknas en bred definition av kompetens- och kunskapsnivåerna både i fråga om lärarnas utbildning, som i fråga om innehållen i den grundläggande utbildningen. Universiteten bör stärka lärarnas säkerhetskompetens genom att innesluta kunskapsunderlag och pedagogik som gäller främjandet av säkerheten i alla planer för lärarnas grund- och kompletterande utbildning.

I syfte att stärka säkerhetskompetensen bör den kompletterande utbildningen i anslutning till säkerhet utökas. Lärarnas förutsättningar för att integrera säkerhetsfostrans mål och innehåll i undervisningen bör utvidgas.

7.2.6 Utveckling av läromedel för säkerhetsfostran och säkerhetsutbildning

För att de uppställda inlärningsmålen ska uppnås borde material som stöder säkerhetsutbildningen utvecklas och produceras. Material som stöder undervisningen borde produceras både som läroböcker och som elektroniska webbsidor som lärarna har fri tillgång till.

Material som, vid sidan om åtgärderna vid en olycka, mera övergripande tar fasta på det förebyggande perspektivet när det gäller främjandet av den egna och andras säkerhet bör utvecklas. Det vore viktigt att betrakta den förebyggande verksamheten vittgående och föra fram gemensamma faktorer som behövs i det förebyggande arbetet inom olika säkerhetsområden. Det är viktigt att identifiera vad det är som orsakar farorna, förstå de egna möjligheterna och de faror som är förbundna med riskbeteende hos unga. Även förebyggande kunskaper och färdigheter är viktiga.

Material som, vid sidan om åtgärderna vid en olycka, mera övergripande tar fasta på det förebyggande perspektivet när det gäller främjandet av den egna och andras säkerhet bör utvecklas. Förebyggande kunskaper och färdigheter skapar grunden för säkerheten. Det vore viktigt att identifiera eventuella riskkällor i vardagen hos människor i olika skeden av livet och lära sig eliminera eller avvärja dem samt inse de egna möjligheterna att främja säkerheten och eventuella följder av riskbeteende som ofta anknyter till ungdomen.

Det lönar sig också att utveckla samarbetet mellan förläggare, läromedelsförfattare och experter.

Möjligheten att utnyttja material som myndigheter och organisationer har gett ut bör främjas t.ex. genom ökat samarbetet vid materialframställningen och genom att informera om färdiga material inom lärarnas grund- och kompletterande utbildning.

7.2.7 Förstärkt säkerhetssamarbete

Lärarnas och skolorna behöver bestående stöd för säkerhetsfostran och säkerhetsutbildningen. Det behövs samarbete och samarbetsnätverk för att kartlägga behovet av samarbete och expertstöd och vilka möjligheter dessa erbjuder, för att samla upp och sprida goda rutiner, för att förmedla stöd som baserar sig på kunskaper och färdigheter och för att organisera utvecklingsarbetet och kontakterna. På lokalnivå behövs samarbete mellan skolorna och andra lokala aktörer.

Skolan/utbildningsanordnaren bör utse en kontaktperson som förmedlar kontakten mellan skolan och myndigheterna.

När instanser som påverkar skolans verksamhet bedriver en parallell verksamhet främjar detta för sin del säkerheten i skolan. Myndigheter och organisationer som utför säkerhetsarbete ordnar årligen flera olika säkerhets- och upplysningskampanjer tillsammans. I säkerhetssamarbetet med skolorna kunde ett aktivt genomförande av dessa kampanjer i skolorna ingå.

Olika myndigheter, sammanslutningar och övriga aktörer kan även bättre beakta sitt eget ansvarsområdes uppgifter och roll för att stödja skolans säkerhetsarbete.

8 Säkerhet i den grundläggande utbildningen - styrgruppens förslag

8.1 Säkerhet i den grundläggande utbildningen - styrgruppens centrala utvecklingsobjekt

- Ett samarbets- och utvecklingsnätverk som gör det möjligt att genomföra de utvecklingsförslag som presenteras i den här rapporten ska inrättas. Utbildning som främjar säkerheten inom den grundläggande utbildningen förutsätter att flera myndigheter, organisationer och andra aktörer samarbetar och vidtar åtgärder.
- Kunskaper, färdigheter och beredskap i anslutning till främjandet av säkerheten ska ingå i grundutbildningen och den kompletterande utbildningen för alla lärare.
- Säkerhetsfrämjande fostran och utbildning fastställs som ett skolpolitiskt betydande område i utbildningsväsendets planer för personalutbildningen.
- Mål och innehåll som främjar säkerheten i hela skolan integreras i läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen.

8.2 Säkerhet i den grundläggande utbildningen - styrgruppens åtgärdsförslag

Styrgruppen för säkerhet i den grundläggande utbildningen föreslår för ministergruppen för den inre säkerheten:

- Den säkerhetsfrämjande utbildningen utvecklas i enlighet med målen i programmet för den inre säkerheten under styrning av utbildningsförvaltningen och i samarbete mellan olika intressentgrupper.
- De centrala mål som lades fram ovan under punkt 8.1 godkänns som utgångspunkt för planeringen.
- Ministergruppen för den inre säkerheten följer utvecklingen av den säkerhetsfrämjande utbildningen i den grundläggande utbildningen.

Bilaga 1: Resultat i anslutning till säkerheten av enkäten Hälsa i skolan 2010/2011

Enkäten [Hälsa i skolan](#) samlar in informationen om ungdomarnas levnadsförhållanden, skolförhållanden, upplevda hälsa, hälsovanor samt elev- och studerandevården. Enkäten har genomförts vartannat år inom samma områden och resultaten är tillgängliga för de enskilda skolorna. Här presenteras resultat av skolhälsoenkäten 2010/2011 som anknyter till säkerheten.

Enligt resultaten av skolhälsoenkäten uppgav 24 % av eleverna i årskurs 8 och 9 år 2010/2011 att de hade råkat ut för minst en skololycka under läsåret som hade krävt besök på skolhälsovårdsmottagningen. Av eleverna upplevde 13 % att olycksfallsrisken inverkar negativt på studierna åtminstone tämligen mycket.

Enligt resultaten av Skolhälsoenkäten 2010/2011 hade 8 % av eleverna i årskurs 8 och 9 blivit utsatta för mobbning minst en gång per vecka och 7 % hade deltagit i mobbning minst en gång per vecka. Den vanligaste formen av mobbning var användningen av öknamn, förlöjligande eller kränkande retande. 70 % av de som mobbades och de som mobbade uppgav att ingen av de vuxna i skolan hade ingripit i mobbningen.

Enligt resultaten av skolhälsoenkäten (2010/2011) har 47 % av eleverna i årskurs 8 och 9 blivit utsatta för sexuella trakasserier och 14 % har blivit utsatta för sexuellt våld.

16 % av eleverna anser att våldssituationer inverkar negativt på studierna åtminstone tämligen mycket.

Dagligen röker 15 % av eleverna i årskurs 8 och 9 i grundskolan visar resultaten av Skolhälsoenkäten 2010/2011. 8 % av eleverna svarade att tobaksrökning är tillåtet i skolan och 18 % säger att begränsningarna för elevernas tobaksrökning inte övervakas just alls. 15 % hade varit mycket berusade minst en gång per månad.

Av eleverna i årskurs 8 och 9 i grundskolan upplevde 21 % brist på hjälp i frågor som bekymrar dem själva och 27 % hade inte fått hjälp med att lösa sina svårigheter i samband med skolgången enligt Skolhälsoenkäten 2010/2011). 14 % av eleverna tyckte det var svårt att besöka skolhälsovårdarens mottagning. 38,5 % hade samma uppfattning om skolläkaren, 24 % om skolkuratorn 24 % och 45 % om skolpsykologen.

Enligt Skolhälsoenkäten 2010/2011 kände 47 % av eleverna i årskurs 8 och 9 inte till hur de kan påverka i frågor som berör skolan. Av eleverna hade var tionde deltagit i utformningen av skolans ordningsregler och en lika stor del i planeringen av skollokaler och skolgården. Nästan varannan (48 %) av eleverna upplevde att elevernas åsikter inte beaktades i utvecklingen av skolarbetet, 62 % upplever att lärarna inte är intresserade av hur eleven mår. Av eleverna upplever 79 % att atmosfären i

klassen stödjer viljan att uttrycka sig och en aning flera än varannan (56 %) tycker om att gå i skola.

**Bilaga 1: Resultat i anslutning till säkerheten av enkäten Hälsa i skolan
2010/2011**

Inre säkerhet

16/2012

Säkerhet i den grundläggande utbildningen

Inrikesministeriets publikationserie omfattar följande teman:

Fövaltning

Inre säkerhet

Migration

Likabehandling

Diskussionsinlägg

Publikationernas webbadress:
www.intermin.fi/publikationer

Beställningar:
Inrikesministeriet
PB 26, 00023 Statsrådet

ISSN 1236-2840
ISBN 978-952-491-713-1 (häftad)
ISBN 978-952-491-714-8 (PDF)